

CHOV OVIEC a KÔZ

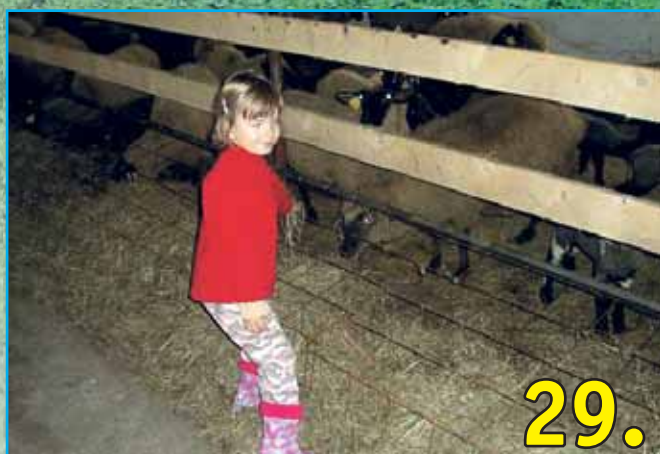
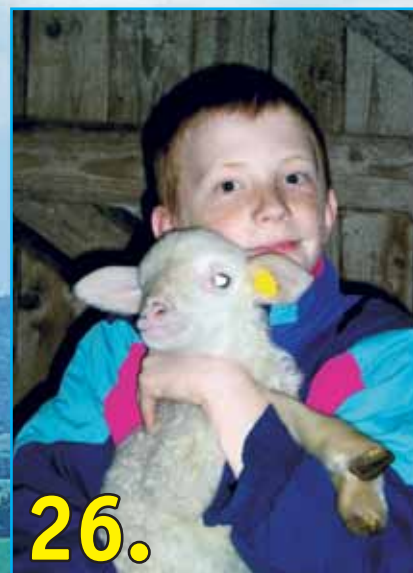
Vydáva Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo pre priaznivcov chovu

číslo 1 / 2008

www.zchok.sk

Súťažné fotografie

Obsah

- 4** Zmeny vo frekvenciách alel PrP génu a v zastúpení rizikových skupín pri čistokrvných plemenách oviec chovaných na Slovensku
- 8** Ovce na Šariši
- 10** Výsledky kontroly úžitkovosti oviec v kontrolnom roku 2007
- 13** Výberová komisia pre chov oviec a kôz pri MP SR
- 15** PUMI - staronové spoznávanie
- 17** Niekoľko úvah týkajúcich sa konzumácie kozieho mlieka
- 19** Školenia pre chovateľov
- 22** Na samote...
- 24** Pastva v menej príznivých oblastiach
- 27** Starostlivosť o zdravie jahniat pri narodení
- 29** Prednosti slovenského ovčieho mlieka pri výrobe syrov
- 31** Pravidlá súťaží v strihaní oviec
- 34** Ovečka, ovečka trojaký úžitok...
- 36** Zriadenie a prevádzkovanie farmy dojnych oviec

O Z N A M

PRE VŠETKÝCH CHOVATEĽOV A ČLENOV ZCHOK

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku oznamuje všetkým chovateľom a členom, zmenu kontaktnej adresy s platnosťou

od 1. januára 2008

Naša nová adresa :

**Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku
– družstvo**

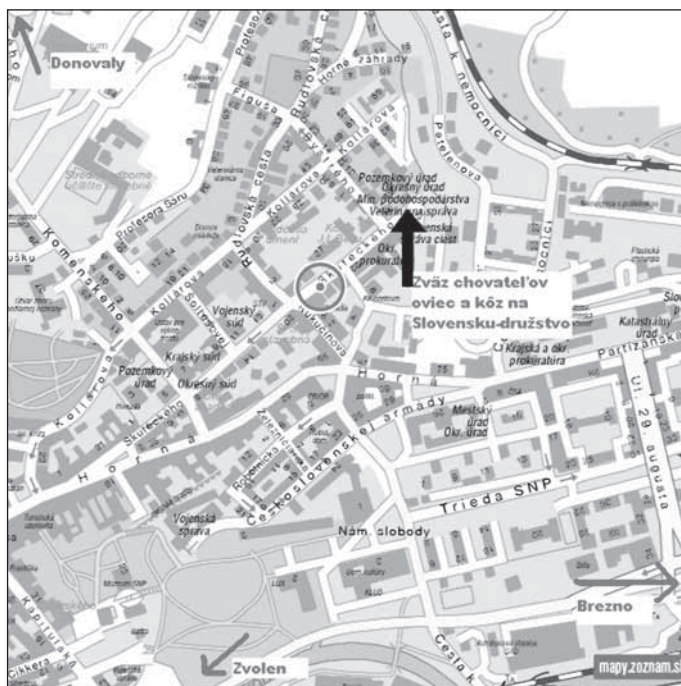
Skuteckého č.19

974 01 Banská Bystrica

Platia tie isté kontaktné telefónne čísla
na jednotlivých pracovníkov ZCHOK.

v budove sídli :
Regionálna veterinárna a potravinová správa
Regionálna poľnohospodárska a potravinárska komora
Obvodný pozemkový úrad
Obvodný úrad životného prostredia
Obvodný lesný úrad

NOVÁ ADRESA ZCHOK

Chov oviec a kôz - aktuálne informácie a údaje z PK pre chovateľov a priaznivcov chovu • ročník XXVII, č. 5/2007 • **Vydáva:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku Banská Bystrica • **Šéfredaktor:** Ing. Slavomír Reľovský • **Redakčná rada:** Ing. Ľubomír Miček, PhD., Prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc., Doc. RNDr. Milan Margetín, PhD., Ing. Jozef Eštočin, Ing. Pavel Srpoň • **Adresa redakcie:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo, Mládežnícka 36, 974 01 Banská Bystrica, tel. 0905406283, e-mail zchok.relovsky@orangermail.sk, **Pre-press a tlač:** KURIÉR plus REKLAMA, tel./fax: 053/4414 058 Odborárov 49, 052 01 Spišská Nová Ves • Redakcia nezodpovedá za obsahovú a jazykovú správnosť príspevkov • **ISSN 1336-4715**

Vážení čitatelia!

Ing. Jozef Eštočin,
predseda predstavenstva ZCHOK
na Slovensku-družstvo

Do rúk sa Vám dostáva prvé číslo časopisu Chov oviec a kôz v roku 2008. V poslednom čísle

som tieto moje úvodné slová ukončil záverečným práním aby ste boli hrdí na svoju prácu, robili ju s radosťou a aby Vám výsledky Vášho snaženia prinášali uspokojenie a radosť. Som rád, že aj v tomto čísle Vám môžeme predstaviť niekoľkých chovateľov oviec v rámci Slovenska (konkrétne v srdci Šariša a tiež aj neďaleko Zvolena) ktorí sú hrdí na svoju prácu a veríme, že ich skúsenosti a myšlienky budú inšpirujúce aj pre Vás. Tiež Vám toto číslo prezentuje aj veľmi dôležité informácie týkajúce sa programu eradikácie scrapie v chovoch oviec na Slovensku. Verím, že veľmi dôležité budú pre Vás informácie Plemenárskych služieb Slovenskej republiky š.p. o výsledkoch kontroly užitočnosti jednotlivých plemien oviec v šľachtiteľských chovoch chovaných u nás. V „srdci“ časopisu sa venujeme vyhodnoteniu školení, ktoré prebehli na konci februára, a ktorých sa mnohí z Vás osobne zúčastnili. Podrobnosti k týmto

školeniam nájdete aj na webovej stránke zväzu. Na tejto stránke nájdete aj viac fotografického materiálu zo školení. Ako sa už stalo zvykom, tak časť obsahu časopisu venujeme aj produktom z chovu oviec a kôz. Preto tu nájdete niečo o ovčom aj kozom mlieku. Veľmi zaujímavý príspevok je z prostredia spracovateľov koží z Prešova. Takže aj v tomto čísle platí tvrdenie ovečka, ovečka- trojaký úžitok. Nezabudli sme samozrejme ani na veterinárnu problematiku, ktorá je pre každého chovateľa základom úspechu. Radosť nám prinášajú aj tí z Vás, ktorí prispievajú do časopisu nie len vo forme príspevkov ale aj svojimi fotografiami, vlastne fotografiami svojich ratolestí a teší nás, že výber tej najlepšej fotografie bude opäť o niečo ťažší. Takže na záver Vám prajem aktuálne podľa jednej práve prebiehajúcej pesničkovej súťaže veľa, veľa a ešte raz veľa ELÁNU(ale toho pracovného).

Zmeny vo frekvenciách alel PrP génu a v zastúpení rizikových skupín pri čistokrvných plemenách oviec chovaných na Slovensku

¹Doc. RNDr. Milan Margetín, PhD.,

²MVDr. Roman Matejčík,

³Ing. Pavel Srpoň

¹SCPV – VÚŽV - Ústav chovu oviec, Trenčianska Teplá

²Štátna veterinárna a potravinová správa, Bratislava

³Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku, Banská Bystrica

V roku 2004 začala Štátna veterinárna a potravinová správa SR realizovať na Slovensku chovateľský a šľachtiteľský program, ktorého cieľom je vytvoriť postupne populácie oviec v rámci jednotlivých plemien, ktoré budú rezistentné proti scrapii. Zásady programu eradikácie scrapie, kritéria pre zaradovanie baranov a oviec do jednotlivých rizikových skupín (R1 až R5), zásady pre výber baranov vhodných genotypov PrP génu do plemenitby pri rôznych stupňoch chovov (ŠCH, RCH, ÚCH), povinnosti chovateľa súvisiacich s programom eradikácie a ďalšie nevyhnutné opatrenia sú všetkým zainteresovaným inštitúciám a chovateľom oviec viac-menej známe. Publikované boli aj vo viacerých odborných časopisoch a na seminároch a konferenciách, vrátane časopisu Chov oviec a kôz (Margetín a kol., 2005).

V súčasnosti, po štyroch rokoch realizácie programu eradikácie scrapie, sme v štádiu, kedy treba získané výsledky programu komplexne analyzovať a na základe analýzy urobiť v programe podľa potreby prípadné zmeny

resp. modifikácie. V predkladanom príspevku chceme poskytnúť chovateľskej verejnosti informácie o dynamike zmien vo frekvenciách prírodného génu a charakterizovať výšku zmien v zastúpení jednotlivých rizikových skupín, a to

na základe porovnania údajov za roky 2004 až 2007. Spracované sú primárne údaje z genotypizácie PrP génu, ktoré poskytla Štátna veterinárna a potravinová správa Bratislava, so svojimi pracoviskami, a to ŠVPÚ Zvolen a ŠVPU

Tab. 2: Zastúpenie jednotlivých rizikových skupín podľa plemien v roku 2004 a 2007.

Plemeno/rok	Riziková skupina (v %)				
	R1	R2	R3	R4	R5
ZV/04	15,2	40,6	31,4	4,2	8,5
ZV/07	18,7	45,7	29,0	3,2	3,5
C/04	18,4	41,0	23,0	7,6	10,0
C/07	28,2	47,6	15,9	3,9	4,4
M/04	27,9	47,0	22,4	1,8	0,9
M/07	32,0	45,4	21,7	0,7	0,2
BE/04	64,7	23,5	11,8	0,0	0,0
BE/07	89,7	10,3	0,0	0,0	0,0
OD/04	77,3	19,7	1,5	0,0	1,5
OD/07	87,9	12,1	0,0	0,0	0,0
IF/04	45,9	32,8	6,6	6,6	8,2
IF/07	56,3	41,7	0,0	2,1	0,0
SF/04	38,6	44,3	12,9	1,4	2,9
SF/07	36,9	44,9	17,8	0,3	0,0
CH/04	12,2	43,9	19,5	17,1	7,3
CH/07	22,0	50,0	22,0	4,0	2,0
LC/04	36,8	49,0	10,3	1,3	2,6
LC/07	36,4	51,4	10,3	0,8	1,2
VF/04	0,0	4,0	96,0	0,0	0,0
VF07	6,1	57,1	36,7	0,0	0,0
R/04	0,0	5,3	57,9	0,0	36,8
R/07	50,0	50,0	0,0	0,0	0,0

Tab. 1: Dynamika zmien vo frekvenciách alel PrP génu podľa jednotlivých plemien.

Plemeno	Rok	ARR	AHQ	ARQ	ARH	VRQ	Počet testovaných oviec
ZV	2004	0,377	0,077	0,472	0,006	0,067	2335
	2005	0,387	0,097	0,465	0,01	0,04	593
	2006	0,39	0,104	0,435	0,012	0,058	3723
	2007	0,431	0,106	0,410	0,020	0,033	1564
C	2004	0,428	0,024	0,446	0,008	0,094	2630
	2005	0,413	0,017	0,482	0,01	0,077	578
	2006	0,478	0,026	0,411	0,013	0,072	974
	2007	0,540	0,015	0,393	0,012	0,041	823
M	2004	0,523	0,062	0,39	0,011	0,014	219
	2005	0,474	0,042	0,449	0,016	0,019	517
	2006	0,453	0	0,500	0,047	0	32
	2007	0,550	0,060	0,368	0,017	0,005	948
LC	2004	0,616	0,023	0,326	0,013	0,019	155
	2005	0,515	0,035	0,416	0,025	0,01	101
	2006	0,535	0,024	0,409	0,024	0,007	143
	2007	0,625	0,014	0,344	0,008	0,010	253
SF	2004	0,614	0,021	0,336	0,007	0,021	70
	2005	0,8	0	0,175	0	0,025	20
	2006	0,74	0,029	0,231	0	0	52
	2007	0,596	0,086	0,312	0,005	0,002	314
CH	2004	0,427	0	0,451	0	0,122	41
	2005	0,323	0	0,613	0	0,065	31
	2006	0,462	0	0,487	0	0,051	39
	2007	0,490	0	0,480	0	0,030	50
IF	2004	0,656	0,008	0,262	0	0,074	61
	2005	0,804	0	0,161	0	0,036	28
	2006	0,877	0,007	0,087	0,007	0,022	69
	2007	0,781	0	0,208	0	0,010	96
VF	2004	0,020	0,400	0,56	0,020	0	50
	2005	0	0,242	0,742	0,016	0	31
	2006	0,255	0,265	0,459	0,02	0	49
	2007	0,347	0,367	0,286	0	0	49
R	2004	0,026	0,026	0,737	0,026	0,184	19
	2005	0,008	0,117	0,617	0	0,258	60
	2006	0	0,1	0,9	0	0	5
	2007	0,750	0	0,250	0	0	2
OD	2004	0,871	0	0,121	0	0,008	66
	2005	0,94	0	0,06	0	0	25
	2006	0,8	0	0,2	0	0	10
	2007	0,939	0	0,061	0	0	33
BE	2004	0,765	0	0,235	0	0	17
	2005	0,9	0	0,1	0	0	20
	2006	0,781	0	0,219	0	0	16
	2007	0,949	0	0,051	0	0	39

Dolný Kubín. Nižšie uvedené výsledky boli získané predovšetkým genotypizáciou aukčných baranov. Do analýzy niektorých plemien (najmä plemena zošľachtená valaška, cigája a merino) boli však zahrnuté aj výsledky genotypizácie samičích jedincov (predovšetkým zo stád s klinickými nálezmi scrapie).

V tab. 1 a grafe 1 je uvedená dynamika zmien vo frekvenciách alel PrP génu podľa jednotlivých plemien. Z tabuľky 1 je zrejmé, že frekvencia alely ARR sa pri všetkých plemenách

zvýšila, čo možno hodnotiť pozitívne. Naopak frekvencia nežiaducej alely VRQ mierne poklesla. Bohužiaľ alela ARQ, ktorá je považovaná v zahraničí za veľmi nepriaznivú alelu, je stále na pomerne vysokej úrovni, aj keď u všetkých troch uznaných plemien chovaných na Slovensku (ZV, C a M) je evidentný pokles tejto alely (tab. 1, graf 1, 2, 3). Pri plemene ZV sa zvýšila frekvencia alely ARR pri porovnaní rokov 2004 a 2007 len o 14 %, pri plemene C až o 26 % a najnižší nárast zvýšenia frekvencie žiaducej

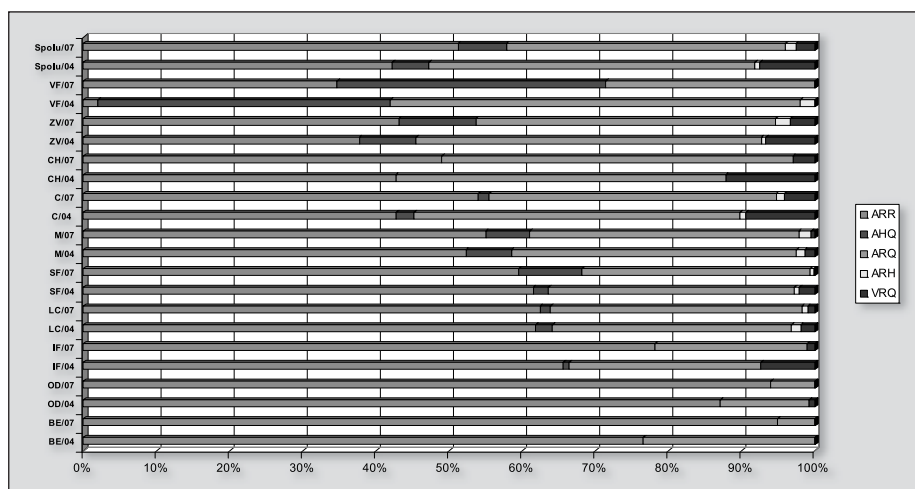
alely ARR pri uznaných plemenách oviec nastal pri plemene merino (len o 5 %). Frekvencie alely ARR pri špecializovaných mäsových plemenách (tab. 1, graf 1) sú výrazne vyššie ako pri našich dvoch najpočetnejšie zastúpených plemenách (ZV, C). Najpriaznivejšiu frekvenciu alely ARR malo v sledovanom období rokov 2004 – 2007 zo špecializovaných mäsových plemien plemeno berrichon du Cher (0,765 až 0,949), ďalej plemeno oxford down (0,871 až 0,939) a relatívne vysoká frekvencia alely ARR

bola pozorovaná aj pri plemene ile de France (0,656 až 0,781). Zo špecializovaných dojných plemien má podstatne vyššiu frekvenciu žiaducej alely ARR plemeno lacaune (0,515 až 0,625) v porovnaní s plemenom východofrízskym (0 až 0,347). Pri východofrízskom plemene je pozitívny ten fakt, že v roku 2007 bola frekvencia alely ARR už na úrovni 0,347, zatiaľ čo v roku 2005 sa táto alela v populácii testovaných zvierat vôbec nevyskytovala. Aj preto muselo byť toto plemeno zaradené na začiatku realizácie programu do osobitného režimu. Podobne aj pri romanovskom plemene bola frekvencia alely ARR v rokoch 2004 – 2005 veľmi nízka (0 resp. 0,02) a preto aj pri tomto plemene bola prijatá výnimka a plemeno bolo zaradené do osobitného režimu.

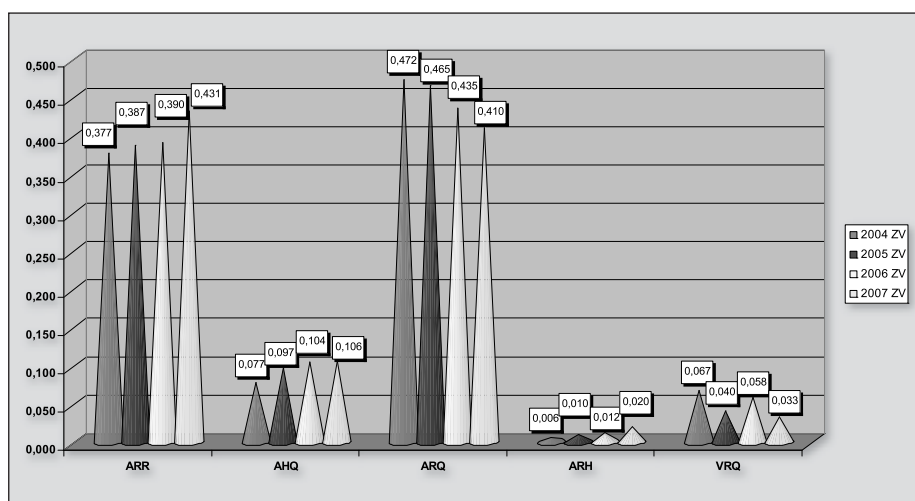
Požadované vyradovanie jedincov, ktorí boli nositeľmi alely VRQ v homozygotnom, alebo heterozygotnom stave (riziková skupina R4 a R5) z populácie ogenotypovaných zvierat sa prejavilo v tom, že frekvencia tejto nežiaducej alely poklesla prakticky vo všetkých populáciách testovaných plemien, ako je vidieť z tabuľky 1 a grafu 1 až 3. Pri plemene zošľachtená valaška bola frekvencia alely VRQ v roku 2004 0,067 a v roku 2007 už len 0,033. Podobne aj pri plemene cigája poklesla frekvencia alely VRQ v rokoch 2004 – 2007 z hodnoty 0,094 na hodnotu 0,041.

Nepriaznivou skutočnosťou je fakt, že alela ARQ, ktorá je všeobecne posudzovaná ako alela s intermediálnymi účinkami na vznik scrapie, čo znamená, že zvieratá, ktoré sú nositeľmi tejto alely v homozygotnom alebo heterozygotnom stave sú relatívne náchylné na vznik klinických príznakov scrapie, sa vyskytuje prakticky u všetkých plemien na vysokej úrovni. Napríklad pri plemene zošľachtená valaška, ale aj cigája nastal síce mierny pokles tejto alely z 0,472 na 0,410, resp. z 0,466 na 0,393, ale uvedené frekvencie sú stále veľmi vysoké a ak budeme chcieť urýchliť proces tvorby populácií a plemien vyhovujúcej prvej rizikovej skupiny, potom sa nevyhneme požiadavke testovať (genotypovať) aj samičiu časť populácie. Len usmerneným párovaním jedincov požadovaného genotypu, t.j. predovšetkým prvej a druhej rizikovej skupiny môžeme urýchliť proces tvorby populácií, v ktorých budú zastúpené len jedince genotypu ARR/ARR.

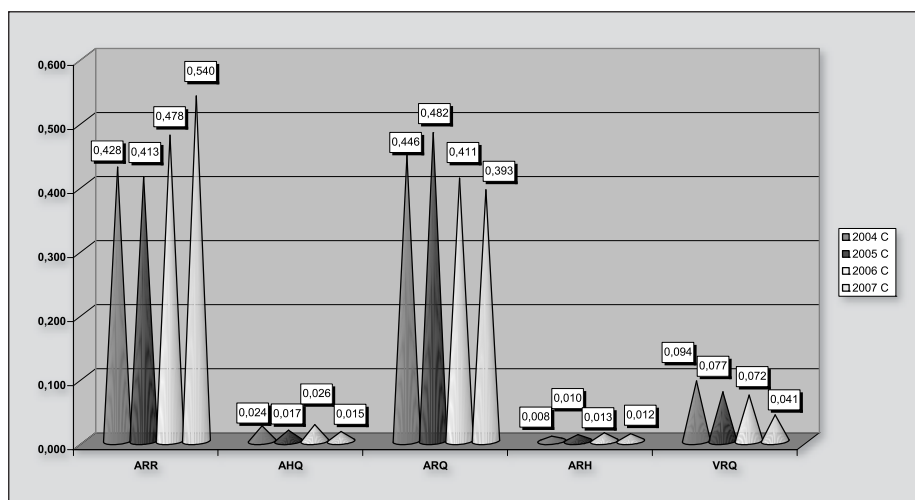
V tabuľke 2 a grafe 4 sú uvedené výsledky analýzy jednotlivých rizikových skupín podľa plemien v rokoch 2004 a 2007. Zastúpenie jednotlivých rizikových skupín podľa plemien pochopiteľne súvisí s frekvenciami jednotlivých alel PrP génu. Pri plemene zošľachtená valaška sa zvýšilo zastúpenie oviec zaradených v prvej rizikovej skupine (R1) z 15,2 na 18,7 %, pri plemene cigája z 18,4 na 28,2 % a pri plemene merino z 27,9 na 32,0 %. Zo špecializovaných mäsových plemien bolo najviac testovaných jedincov zaradených do R1 skupiny pri plemene berrichon du Cher a oxford down (tab. 2, graf 4), naopak najhoršie zastúpenie v tejto skupine plemien má plemeno charollais (v roku 2007

Graf č.1: Zmeny vo frekvenciách alel PrP génu v závislosti od plemena - porovnanie r. 2004 a 2007.

Graf č.2: Dynamika zmien vo frekvenciách alel PrP génu pri plemene zošľachtená valaška ($n=2335$, 593, 3723, 1564 ks)

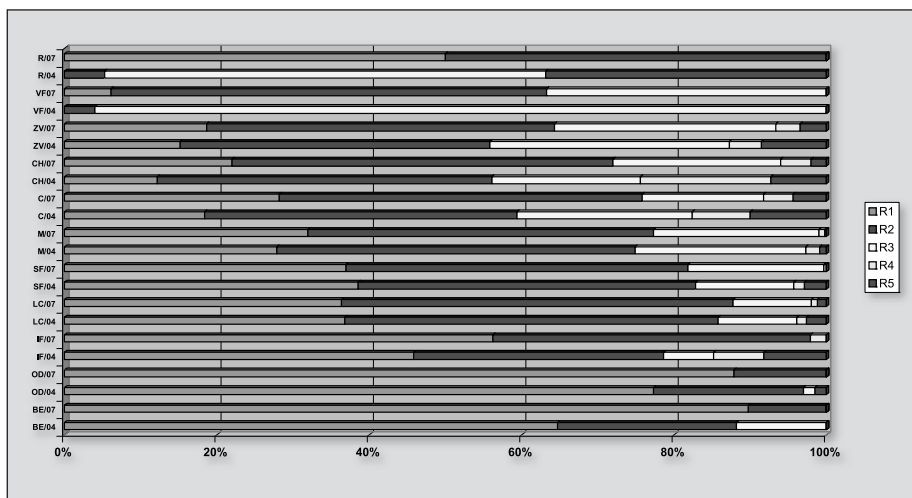

Graf č.3: Dynamika zmien vo frekvenciách alel PrP génu pri plemene cigája ($n=2630$, 578, 974, 823 ks)

– 22 %). Znižovanie frekvencie alely VRQ sa prejavilo v poklese zastúpenia jedincov zaradených do rizikovej skupiny R4 a R5, a to pri všetkých plemenách chovaných na Slovensku (tabuľka 2 a graf 4). Bohužiaľ veľmi nepriaznivo musíme hodnotiť fakt vysokého zastúpenia jedincov v tretej rizikovej skupine, osobitne pri plemene zošľachtená valaška. Pri tomto plemene táto skupina predstavovala až 29,0 % ogenotypo-

vaných jedincov, pritom značnú časť predstavovali aj jedince genotypu ARQ/ARQ. Podstatnú časť tvoria jedince nesúce alelu ARQ aj v druhej rizikovej skupine (genotyp ARR/ARQ). Obdobné výsledky, aj keď nie až tak nepriaznivé ako pri plemene ZV, sú aj pri plemene cigája, merino a zo špecializovaných mäsových plemien pri plemene suffolk a charollais a z dojných plemien pri východofrízskom plemene. Z uve-

deného vyplýva, že ak budeme chcieť modifikovať národný program eradikácie scrapie na Slovensku, potom musíme zohľadniť fakt vysokej frekvencie ARQ pri početnejšie zastúpených plemenách oviec chovaných na Slovensku (najmä pri plemenách ZV, C a M). Za danej situácie nie je možné jednorázovo a pri všetkých plemenách eliminovať z populácie jedince nesúce alelu ARQ, pretože by bola ohrozená plemenitba licitovanými baranmi a existencia chovu samotného (z návrhom vyraďovania jedincov nesúcich alelu ARQ sa uvažuje v programe pre rok 2008). V tomto prípade bude asi nevyhnutný individuálny prístup v závislosti od frekvencie alely ARR a ARQ pri jednotlivých plemenách. Napríklad pri plemene berrichon du Cher bolo v roku 2007 zaradených do prvej rizikovej skupiny (genotyp ARR/ARR) až 89,7 % ogenotypovaných jedincov a do druhej rizikovej skupiny, v ktorej sú zastúpené jedince genotypu ARR/+ zostávajúcich 10,3 %. Ani jeden testovaný jedinec pri tomto plemene nebol zaradený do R3, R4 alebo R5. Z mäsových plemien, ktoré by mohli byť

Graf č.4: Zastúpenie jednotlivých rizikových skupín podľa plemien v r. 2004 a 2007.

zaradené do prísnejšieho programu eradikácie scrapie, s prípadným vyraďovaním jedincov nesúcich alelu ARQ by mohlo byť ešte plemeno oxford down a ile de France. Pri ostatných ple-

menách by vyraďovanie jedincov nesúcich alelu ARQ znamenalo problémy so zabezpečovaním plemenitby baranmi žiaduceho genotypu (bez alely ARQ a VRQ). □

Napísali

MP SR: Pripravilo dlhodobú víziu vývoja agropotravinárstva Slovenska

Bratislava 2. marca (TASR) - Oživenie agropodnikania vo vidieckych regiónoch východného a južného Slovenska do roku 2025 spomalí ich vyľudňovanie. Celoživotné vzdelávanie sa stane súčasťou životného štýlu väčšiny Slovákov. Dopyt po kvalitných a bezpečných potravinách sa zvýši. Uvádza to Prognóza a vízia vývoja slovenského poľnohospodárstva, potravinárstva, lesníctva a vidieka do roku 2025, ktorú zostavil agrozort a odborná výskumná obec. Materiál sa nachádza v procese pripomienkového konania.

Podľa vízie do roku 2025 sa výmera poľnohospodárskej pôdy zníži o 120 000 hektárov (ha), zvýši sa však výmera trvalo trávnych porastov na 1 milión ha. V lesníctve klesne počet neštátnych subjektov na 60 % terajšieho stavu a zamestnanosť sa zníži o tretinu. Počty štátnych subjektov zostanú zachované, ale klesne zamestnanosť zo súčasných 36 na 26 000 osôb. Náhodná ťažba dreva dosiahne hodnotu asi 50 % z jeho celkovej ťažby. Škody vetrom sa zvýšia. Očakáva sa revolúcia v uplatnení informačných technológií a automatizácie v chove hospodárskych zvierat.

Z hľadiska spotrebiteľov sa v horizonte roka 2025 predpokladá vysoký podiel výrobkov bio, local a fair trade. Starnutie obyvateľstva a ich zvýšená migrácia zmenia stravovacie návyky Slovákov. Skupina ľudí schopná finančne kupovať produkty s výživou na vyššej úrovni sa zvýši z terajších 3 až 5 % na 80 až 85 %. Starnúca populácia sa bude dožadovať potravín na predĺženie aktívneho veku.

Zmeny naznačila vízia aj v bioenergetike. Využívanie nových zdrojov energie bude na báze slnečnej, vodnej a geotermálnej energie. Všetky procesy budú zohľadňovať ekologické kritériá.

Spomínaná vízia bude základom na formulovanie dlhodobej stratégie rozvoja pôdohospodárstva na Slovensku. Ide o náčrt kvalitatívnych zmien a možných alternatív vývoja udržateľného, multifunkčného a konkurencieschopného agropotravinárstva a lesníctva do roku 2025 s vývojom smerom do roku 2050.

Tvorcovia vízie do roku 2025 predpokladajú podporu rastu ekonomiky pôdohospodárstva a jeho vysokú tvorbu pridanej hodnoty. Pri vysokej miere konkurencieschopnosti rátajú s využitím prírodných a ľudských zdrojov Slovenska.

ČSÚ: Zemědělci loni zdvojnásobili zisk na rekordních 13,7 mld. Kč

Praha (ČTK - 29.2.2008) - Čeští zemědělci loni podle předběžných údajů takřka zdvojnásobili zisk na rekordních 13,7 miliardy korun. Celková produkce tuzemského zemědělství v běžných základních cenách se v loňském roce zvýšila meziročně o 15,5 miliardy korun na 120 miliard korun. Oznámil to dnes Český statistický úřad. Tuzemské zemědělství bylo loni v zisku zejména díky dotacím, které obnášely zhruba 23,5 miliardy korun. Příjmy rolníků posílila i vyšší sklizeň a rostoucí ceny zemědělských komodit.

„Rostlinná produkce loni činila 65,5 miliardy korun a živočišná produkce 48,3 miliardy korun,“ uvedl ČSÚ. Zbývající část celkové loňské produkce zemědělského odvětví tvořila zemědělská práce prováděná dodavatelsky (2,3 miliardy korun) a nezemědělské vedlejší činnosti (3,96 miliardy korun).

Rostlinná produkce v roce 2007 vzrostla o 13,6 miliardy korun. „Prudký nárůst rostlinné produkce byl výsledkem jednak celkově vyšších sklizní obilovin, brambor a řepky, a jednak výrazným navýšením cen zemědělských výrobků,“ upozornil ČSÚ. Živočišná produkce se v loňském roce zvýšila jen mírně, a to o zhruba 600 milionů korun.

Rostlinná produkce se v roce 2007 podílela na výkonu zemědělského odvětví v běžných základních cenách 54,6 procenta, přičemž nejvýznamnější zastoupení na rostlinné produkci měly obiloviny (47,1 procenta) a technické plodiny (21,4 procenta). Živočišná produkce byla zastoupena na produkci zemědělského odvětví v běžných základních cenách 40,2 procenta. Nejvýznamnější podíl na živočišné produkci představovaly produkce mléka (43,7 procenta) a chov jatečných prasat (23,0 procenta).

České zemědělství vykazuje od vstupu do EU zisk. V roce 2004 činil kladný výsledek 8,99 miliardy korun, v roce 2005 7,6 miliardy a předloni sedm miliard korun. V období před vstupem do EU bylo odvětví převážně ztrátové.

Ovce na Šariši

O tom, že chov oviec je bohato zastúpený nie len v oblasti stredného Slovenska nikto nepochybuje. Veľmi silné ovčiarske prostredie je aj v okolí Prešova. Medzi najúspešnejších chovateľov oviec patrí aj firma AGRO-LENT s.r.o. v Malom Šariši. Dôkazom kvality sú okrem vynikajúcich zvierat, výborných parametrov užitočnosti aj ocenenia ich práce. Táto firma získala prvú cenu TOP 2006 pre najlepšieho chovateľa oviec v rámci plemena cigája na minuloročnom podujatí DEMETER 2007. Podarilo sa nám presvedčiť výkonného riaditeľa spoločnosti aby si našiel vo svojom pracovnom kolotoči časový priestor pre krátky rozhovor o firme, plánoch a poľnohospodárstve všeobecne. Takže ďalšie riadky už patria myšlienkam Ing. Petra Partla.

V oblasti poľnohospodárstva pracujem už od absolvovania vtedy ešte Vysokej školy poľnohospodárskej v Nitre, odboru mechanizácia. Takže som po ukončení štúdia neprešiel do iného rezortu, a tričko som nezmenil ani po rôznych spoločenských zmenách, kedy veľa poľnohospodárov zmenilo sektor svojho pôsobenia a začali sa venovať iným aktivitám, v ktorých sa peniaze dajú zarobiť podstatne ľahším spôsobom. Začal som v bývalom štátnom majetku Prešov. Firma AGRO-LENT s.r.o. vznikla z bývalého Agroanimu s.r.o. Prešov transformáciou k 1.7.2001. V súčasnom období hospodári na výmere 1382 ha poľnohospodárskej pôdy. Z toho orná pôda predstavuje 961 ha a trvalé trávne porasty 422 ha. Pod jej priame riadenie patria hospodárstva Veľký Šariš a Malý Šariš. Nadmorská výška je 300-350 m.n.m., priemerná ročná teplota 7,7-8 °C, počas vegetačného obdobia 16 °C, priemerné zrážky 600-800 mm. Katastrálne územie má v danej oblasti priaznivú expozíciu. Prevažná časť je exponovaná na juh. Územie je súčasťou výbežkov Šarišskej vrchoviny. V rámci živočíšnej výroby okrem hovädzieho dobytku a ošípaných vo firme chovajú ovce plemena cigája. Počet oviec chovaných v roku 2007 bol

520 zvierat. Z toho je 327 bahníc, 152 jariet, 30 baránkov pripravených na nákupný trh a plemenné barany. Ovce sú v zime v ovčine v Malom Šariši. Na salašnícku sezónu-letné obdobie sa presúvajú na pasienky v Gregorovciach. Tie sú vzdialené asi 10 km a ovce pasienky prehánajú cez pozemky. Tu sú k dispozícii pasienky s výmerou 164 ha. Tieto vzdialené pasienky sa prostredníctvom oviec využívajú a nie je potrebné na nich porasty kosiť, zberať, obracať. Samozrejme význam oviec spočíva aj vo vyhnojení a skultúrnení týchto porastov. V súčasnom období nám podobne ako aj ostatným subjektom pôsobiacim v poľnohospodárstve vzniká problém pri personálnom zabezpečení chovu oviec. Snažíme sa zabezpečovať ľudí k ovciam, je však obrovský problém zabezpečiť vôbec niekoho k ovečkám- nehovoriac o kvalitných ľuďoch. Všeobecne platí, že poľnohospodárstvo nie je atraktívna práca najmä pre mladých, tí odchádzajú za lepšou prácou. My ich vlastne ani nedokážeme zaplatiť a nemôžeme konkurovať zárobkom, ktoré im ponúkne zahraničie. Preto dnes dochádza aj k extrémom, keď aj veľké chovy na špičkovej úrovni sú nútené obmedziť alebo dokonca úplne zrušiť svoje činnosti v živočíšnej

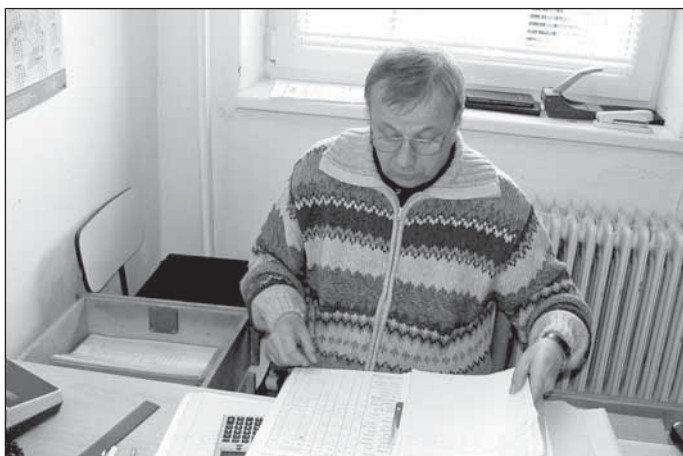

Výkonný riaditeľ Ing. Peter Partl

výrobe kvôli nedostatku pracovníkov. Najhoršie je to, že vôbec manuálne a fyzicky pracovať dnes už nikto nechce. Generácia, ktorá ešte mala vzťah ku zvieratám a vedela aj ťažko pracovať už je v dôchodkovom veku. Chýba tu to čo bolo v minulosti bežné. Práca v poľnohospodárstve bola vlastne rodinnou záležitosťou- otec pracoval na družstve, syn mu bežne chodil počas voľna pomáhať, vytvoril sa uňho vzťah k tejto práci, vyučil sa v odbore alebo vyštudoval aj vysokú školu v poľnohospodárstve. Takto vyrástlo veľa kvalitných odborníkov. Nehovorím o tom, že úplne vymizlo poľnohospodárske školstvo, ktoré produkovalo stredný manažment. Tento nedostatok bude ešte citeľnejší o pár rokov. Dnes už deti ani nevedia ako vzniká to mlieko čo pijú alebo mäso čo jedia. Tým pádom nemôžu mať ani záujem a vzťah k prvovýrobe. My sme tiež na žiadosť mesta Prešov pripravili živý Betlehem. Sám som bol prekvapený z toho, že v dnešnej dobe keď sme tak civilizovaní a na takej vysokej technickej a informačnej úrovni, deti sú neuveriteľne zdatné v informačných a komunikačných technológiách, bolo pre tieto deti niečo neskutočné mať

možnosť vidieť a môcť pohladieť živú ovcu. Mnohým firmám pôsobiacim v poľnohospodárstve odchádzajú tí najlepší zamestnanci do rôznych odvetví priemyslu. Tu majú podstatne ľahšiu prácu, bez sobôt a nediel v práci. Bohužiaľ je takmer nemožné týmto odchodom zabrániť. U nás sa ovce sa doja ručne ale uvažujeme nad investíciou do mobilnej dojárne. Krmovinovú základňu máme veľmi dobre zabezpečenú. Skrmujeme seno a jadrové krmivo z vlastnej produkcie. Pre vykotené bahnice máme k dispozícii aj pivovarské mláto. Aj keď jeho cena v poslednom období rapídne vzrástla, jeho skrmovaním zlepšujeme kondíciu zvierat. Výsledkom za rok 2007 v produkcii samčieho plemenného materiálu je 26 predaných plemenných baranov. Mliečnu produkciu realizujeme v podobe ovčieho hrudkového syra, ktorý predávame do mliekarny v Kluknave. Jatočné jahniatá predávame v predveľkonočnom období prostredníctvom odbytového združenia existujúceho tu na východe Slovenska. Cena týchto jahniat nám však tiež nerobí veľa radosti a ešte horšie je to s cenou vyradených oviec. Tržby u oviec nám síce oproti roku 2006

Ing. Orjabinec

mierne poklesli ale bolo to zapríčinené najmä problémami s personálnym zabezpečením produkcie syra. Ovce sú pre nás nenahraditeľné najmä pre využitie pasienkov, košarovanie. V našich podmienkach ovca dokáže byť ekonomicky výhodná a ekonomika chovu oviec u nás je lepšia ako ekonomika chovu hovädzieho dobytku. Je to tak aj napriek zvýšeným požiadavkám na technologické a hygienické podmienky pre výrobu ovčieho hrudkového syra. Ak sme chceli vyhovieť požiadavkám štátnych kontrolných orgánov, museli sme investovať veľké finančné prostriedky do zariadení. Najmä ak máme výrobu syra stále „kočovníckym spôsobom“ bez stálych stavieb. Tiež zooveterinárna starostlivosť v priebehu roka si vyžiada nemalé finančné prostriedky, ktoré nám však následne zabezpečia zdravotnú nezávadnosť a bezpečnosť našich produktov. Výsledky, ktoré dosahujeme sú hlavne vďaka dobrým a zodpovedným ľuďom. Kolegovia, ktorí majú ovečky na starosti im venujú ľudské úsilie. Teší nás, že našu prácu niekto pochváli a všimne si úspech, ktorý sa nám podarilo dosiahnuť. Pre nás je však každé ocenenie za-

vážujúce k ďalšiemu zlepšovaniu. Bryndziarne sa o náš produkt dnes doslova bijú. Dopyt po syre a mlieku je veľký. Predsa však pri dnešnej cene syra a podmienkam, ktoré musíme pri jeho výrobe splniť rozmýšľame nad realizáciou v mlieku. Čo sa týka dotačnej politiky možno vláda by sa mala k poľnohospodárom trochu ináč správať. Je pravda, že všetko dokážeme dnes už kúpiť a doviezť. Ale potom čo tu budeme v tejto krajine robiť? Nebudú tu prostriedky, nebudú tu ľudia čo dokážu niečo kvalitne robiť. Všetko sa nedá riešiť len postavením automobiliek. Lebo ak odíde investor, tí ľudia ostanú zas len na starosti štátu. Takže v poľnohospodárstve nastáva tento veľký problém s pracovníkmi. Moderné technológie zabezpečujú zvyšovanie produktivity práce a tým aj vyššie zárobky pre ľudí. Takže pre našu firmu je dnes najpálčivejším problémom zabezpečenie pracovných síl a najmä investícia do stavieb a technológií. Aj tieto investície však musíme robiť len v takej miere aby sa pre nás nestali osudné. Najhoršie pre nás je, že cena práce a cena tovaru sa postupne približuje až vyrovnáva. Tu je veľkým problémom cena, ktorú dostáva

**MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

D E K R É T

V zmysle zákona č. 194/1998 Z. z. o šľachtení a plemenitbe hospodárskych zvierat
uznáva

AGRO-LENT s.r.o., farma Malý Šariš
za
šľachtiteľský chov oviec plemena cigája

V Bratislave 23. novembra 2005

Dekrét ŠCH

prvovýrobcu za svoj produkt. A na kvalitu a množstvo tovaru vplýva veľa faktorov- počasie, choroby ...a samozrejme aj zamestnanci. Nemôžeme veriť, že našich ľudí postupne nahradia pracovníci z iných nových členských krajín Európskej únie.

Možno by sme vedeli prilákať mladých ľudí ak by sme im ponúkli aj bývanie, čo je pre nás však zatiaľ problém. Aj tu na východe však cítime, že s príchodom ďalších investícií a firiem sa nám výber zamestnancov stále zužuje. Spoločnosť a štát však tiež robí chybu a ľudia radšej ostanú

doma ako majú ísť pracovať. Práce je aj tu na východnom Slovensku dosť a musíme sa zmieriť aj s tým, že ak si budeme chcieť zamestnancov udržať musíme im napríklad prispievať aj na dopravu do práce. Postupne to bude ešte ťažšie, pretože s novými diaľnicami prídu aj noví investori a ďalšie pracovné príležitosti.

K príspevku patria aj fotografie zo súboru „foto-agrolent“

Autor: Ing.Slavomír Reľovský
Autor fotografií:
Ing.Slavomír Reľovský

Chcete napísať príspevok do nášho časopisu? Chcete vyjadriť svoj názor, pochváliť sa svojimi úspechmi, postažovať si na nedostatky,... Napíšte nám. Uverejnenie príspevku urýchlite a nám zjednodušíte prácu ak budete postupovať podľa nasledujúcich pravidiel:

Nastavenie Microsoft Word pre písanie článkov.

Písmo:

Typ písma: Courier New
Courier New CE)
Veľkosť písma: 12
Zarovnanie písma: vľavo

Nastavenie stránky (Soubor – Vzhľad stránky)

Nahore: 2,8 cm
Dole: 2,8 cm
Vlevo: 2,8 cm
Vpravo: 2,8 cm
Ostatné nastavenia zostávajú.

Nastavenie odstavca (Formát – Odstavec)

Špeciálny: prvý rádek
0 kolík: 0,45 cm
Ostatné nastavenia zostávajú.
Delenie slov sa úplne vypína.

Zásady písania textov vo Word.

- nezarovnávať text, v texte používať iba jednu medzeru, ktorá patrí aj za interpunkčné znamienka, nepoužívať pevné riadky (zakončené enterom), enter používať v prípadoch, keď chceme oddeliť nadpis od textu (za nadpisom, na konci odstavca).

- titulky a medzitulky písať zásadne malými písmenami. Výnimku tvoria materiály, kde vyslovene majú byť niektoré pasáže verzalom (reklamy a pod.).
- tabuľky dávať na koniec textu. Musia mať svoj názov alebo označenie (napr. Tab.č.1), v druhom prípade má byť na ňu odvolanie v texte.

Rozsah:

- jedna strana v časopise sa rovná trom stranám písaným podľa hore uvedeného nastavenia.
- na základe predpísaného nastavenia rozsah práce maximálne 6 strán, čo predstavuje 2 strany v časopise.
- v prípade tabuliek, grafov a fotografií, treba príslušný počet riadkov odrátať (napr.: 1 fotografia 25 riadkov)

Prílohy:

- fotografie je najlepšie poslať v originály
- fotografie v elektronickej forme (jpg, pdf, min. 250 kB) poslať v osobitnom súbore (nevkladať do Wordu)
- tabuľky v MS Word alebo MS Excel
- grafy najlepšie MS Excel

Výsledky kontroly úžitkovosti oviec v kontrolnom roku 2007

Cieľom nášho príspevku je vyhodnotiť výsledky kontroly úžitkovosti plemien oviec chovaných v Slovenskej republike t.j. reprodukčné ukazovatele a mliekovú úžitkovosť za kontrolný rok 2007 a oboznámiť Vás s plemennou skladbou oviec zapojených v kontrole úžitkovosti oviec v šľachtiteľských chovoch.

¹Ing. Štefan Ryba

²Ing. Martina Rafajová

¹riaditeľ PS SR, š.p.

²vedúci zootechnik KÚ HD, oviec a kôz

V kontrolnom roku 2007 bolo do kontroly úžitkovosti zapojených celkovo 190 chovov, z tohto počtu bolo 91 šľachtiteľských chovov (ŠCH), 42 rozmnožovacích chovov (RCH) a 57 úžitkových chovov (ÚCH). V šľachtiteľských chovoch bolo do kontroly úžitkovosti zapojených 32 438 bahníc, v rozmnožovacích chovoch 11 379 bahníc a v úžitkových chovoch bolo do kontroly úžitkovosti zapojených 18 337 bahníc. Bez ohľadu na stupeň kontroly bolo v kontrole úžitkovosti zapojených 62 058 bahníc. Podľa Štatistického úradu SR sa k 31.12.2007 chovalo na Slovensku 347 179 oviec, z toho 231 097 bahníc. Pri porovnaní počtu bahníc v kontrole úžitkovosti s počtom bahníc chovaných na Slovensku zapojenosť predstavuje 27 %. Pozitívne môžeme hodnotiť skutočnosť, že aj v tomto roku zapojenosť oviec v kontrole úžitkovosti nezaznamenala pokles a zapojenosť mierne stúpila (v roku 2006 bolo v kontrole úžitkovosti zapojených 61 778).

Kontrola mliekovej úžitkovosti

Do kontroly mliekovej úžitkovosti bolo v kontrolnom roku 2007 v 101 chovoch celkovo zapojených 21 734 bahníc. Kontrola mliekovej úžitkovosti sa v kontrolnom roku 2007 v šľachtiteľských chovoch vykonávala hlavne u kombinovaných plemien zošľachtená valaška, cigája a mliekového plemena lacane. Plemeno zošľachtená valaška – počet zapo-

jených bahníc predstavoval v šľachtiteľských chovoch 16 152 ks, počet všetkých laktácií 8 166, počet normovaných laktácií 7 708, percento tuku 7,30 % a percento bielkovín predstavovalo 5,82 %. U plemena cigája bolo v kontrole úžitkovosti zapojených 8 974 bahníc, počet všetkých laktácií 4 674, počet normovaných laktácií 4 051, percento tuku 6,88 % a percento bielkovín predstavovalo 5,81 %. Plemeno lacane – v kontrole úžitkovosti bolo zapojených 513 bahníc, počet všetkých laktácií 277, počet normovaných laktácií 256, percento tuku 6,27 % a percento bielkovín predstavovalo 5,47 %.

U kombinovaného plemena bergshaf a mliekového plemena východofrízka ovca sa vykonáva kontrola mliekovej úžitkovosti v malom rozsahu u troch chovateľov. U plemena bergshaf bola dosiahnutá priemerná mlieková úžitkovosť 150,29 litrov na 4 normovaných laktáciách, pri dosiahnutí percenta tuku 6,77 % a percenta bielkovín 5,95 %. U plemena východofrízka ovca bola dosiahnutá priemerná mlieková úžitkovosť 205,99 litrov na 22 normovaných laktáciách.

V porovnaní s rokom 2006 môžeme konštatovať, že priemerná mlieková úžitkovosť u plemena zošľachtená valaška stúpila o 0,58 litra, u plemena cigája o 3,68 litra a u plemena lacane klesla priemerná mlieková úžitkovosť o 9,95 litra.

Reprodukčné ukazovatele

V kontrolnom roku 2007 bolo u nášho najpočetnejšieho kombinovaného plemena zošľachtená valaška pripustených 17 167 bahníc v šľachtiteľských chovoch. Z tohto počtu

bahníc sa v kontrolnom roku 2007 obahnilo 13 907 bahníc. U plemena cigája bolo pripustených 9 989 bahníc a obahnilo sa 8 319 bahníc v šľachtiteľských chovoch. Z mäsových plemien bolo najviac bahníc pripustených u plemena ile de France 371 a obahnilo sa 312 bahníc.

Dosiahnuté výsledky reprodukčných ukazovateľov % oplodnenia, % plodnosti a % plodnosti na obahnenú bahnicu za jednotlivé plemená za šľachtiteľské chovy v kontrolnom roku 2007 uvádzame v tabuľke č.2.

V porovnaní plemien s kombinovanou úžitkovosťou v šľachtiteľských chovoch najvyššie percento plodnosti na obahnenú bahnicu bolo dosiahnuté u plemena merino (135,7 %), čo v porovnaní s kontrolným rokom 2006 predstavuje nárast o 1,6 %. Najnižšie percento plodnosti na obahnenú bahnicu sme zaznamenali u plemena askánske merino – 123,2 % s medziročným nárastom 0,7 %.

Pri porovnávaní mäsových plemien v šľachtiteľských chovoch sme zaznamenali najvyššie percento plodnosti na obahnenú bahnicu u plemena charollais – 175,0 %, medziročný nárast predstavuje 5 %. Nasleduje plemeno ile de France – 167,0 % s medziročným nárastom 11,4 %. Najnižšie dosiahnuté percento plodnosti na obahnenú bahnicu u mäsových plemien bol zaznamenaný u plemien oxford down a suffolk a to 133,1 %.

U jediného plodného plemena chovného na Slovensku romanovskej ovce bol ukazovateľ percento plodnosti na obahnenú bahnicu na úrovni 172,5 %.

Plemenná skladba bahníc v kontrole úžitkovosti

Ako sme už uviedli v kontrole úžitkovosti bolo k 31.12.2007 zapojených 62 058 bahníc. Z tohto počtu bahníc najväčší podiel tvorili kombinované plemená 80,4 %. Najpočet-

Tabuľka č. 1

Ukazovateľ	rok 2002	rok 2003	rok 2004	rok 2005	rok 2006	rok 2007
Počet bahníc v SR	211 372	216 457	224 040	233 320	228 980	231 097
Počet bahníc zapojených v KÚ	63 069	63 740	60 324	61 887	61 778	62 058
% zapojenia bahníc v KÚ	29,84	29,45	26,93	26,54	26,98	26,85
Počet bahníc v ŠCH	35 821	37 034	34 839	33 262	32 273	32 438
Počet bahníc v RCH	17 354	17 271	15 876	13 216	12 924	11 379
Počet bahníc v ÚCH	9 894	9 435	9 609	15 409	16 581	18 337
Počet chovov v kontrole mliekovej úžitkovosti	88	90	75	80	89	101
Počet bahníc v kontrole mliekovej úžitkovosti	16 314	17 078	11 583	11 651	18 043	21 734

Tabuľka č. 2

plemeno	% oplodnenia	% plodnosti	% plodnosti na obahnenú bahnicu
zošľachtená valaška	90,2	113,6	125,9
cigája	88,2	116,7	132,3
merino	70,7	95,9	135,7
askánske merino	53,7	66,1	123,2
bergschaf	50,0	66,7	133,3
suffolk	69,7	92,8	133,1
oxford down	77,1	102,5	133,1
charollais	70,0	122,5	175,0
lacaune	77,3	103,3	133,7
berrichonne du Chér	90,2	140,2	155,5
île de France	92,6	154,6	167,0
romanovská	71,9	124,0	172,5

Rebríček 10 – tich najlepších chovateľov plemena cigája

Chovateľ	Laktácie všetky	Laktácie normované	Mlieko (l)	Tuk kg	Tuk %	Bielkovina kg	Bielkovina %
Poľnohospodárske družstvo Mošovce	204	197	180,2	12,38	6,81	10,38	5,74
PETER KARCOL	68	63	155,9	8,95	5,73	9,01	5,81
AGRO RASLAVICE, s.r.o.	182	159	142,0	10,38	6,72	8,46	5,46
AGROSEV, spol. s r.o. Detva	112	94	141,6	10,25	7,32	8,53	6,04
Agrofarma s.r.o. Červený Kameň	118	110	134,0	8,33	6,24	7,59	5,68
I.DRUŽSTEVNÁ a.s. Dačov Lom	160	149	128,9	8,71	6,79	7,59	5,93
Poľnoh.družstvo so sídlom v Jarovniciach	333	312	127,2	10,84	7,85	8,13	5,84
AGRO-LENT spol.s r.o Malý Šariš	109	94	124,0	9,58	7,75	7,17	5,81
Turiec-Agro, s.r.o. Turčiansky Ďur	184	174	121,3	7,88	6,58	7,06	5,86
Radoslava Šťastná - Farma Palomíno	91	54	119,4	9,24	7,74	6,90	5,78

Rebríček 10 – tich najlepších chovateľov plemena zošľachtená valaška

Chovateľ	Laktácie všetky	Laktácie normované	Mlieko (l)	Tuk kg	Tuk %	Bielkovina kg	Bielkovina %
ASIK s.r.o.	46	46	159,4	12,00	7,55	8,78	5,53
AGROFARMA spol. s r.o. Nálepko	160	160	149,3	11,84	7,93	8,70	5,83
AGROFARMA spol. s r.o.	160	160	149,2	11,02	7,39	8,64	5,80
TOMAK s.r.o. PODOLÍNEC	150	150	140,4	10,09	7,21	7,93	5,66
Agrospol Hradova s.r.o.	50	32	139,3	10,75	7,73	8,56	6,15
TOMAK s.r.o. PODOLÍNEC	150	150	138,8	9,96	7,20	8,03	5,79
Poľnohospodárske družstvo v Párnici	237	237	138,2	10,63	7,69	8,42	6,09
AGRODRUŽSTVO Granč - Petrovce	110	100	130,8	10,29	7,86	7,16	5,47
Poľnohospodárske družstvo Važec	154	151	129,0	9,81	7,38	7,77	5,85
Poľnohospodárske družstvo PREDMIER	172	172	128,8	9,54	7,41	7,47	5,80

nejšie zastúpené je kombinované plemeno zošľachtená valaška (26 523 bahníc), nasleduje plemeno cigája s počtom bahníc 18 923 a kombinované plemeno merino s počtom bahníc 3 982.

Zastúpenie mäsových plemien v kontrole úžitkovosti oviec predstavuje 3,06 % pri počte bahníc 1 897 ks. Plemennú skladbu tvoria mäsové plemená ile de France s počtom bahníc 820, suffolk (194 bahníc), oxford Down (467), berrichone de Chér (150 bahníc) a plemeno charollais (251 bahníc).

Plemennú skladbu mliekových plemien tvoria dve plemená a to plemeno lacaune s počtom bahníc 724 a plemeno východofrízska ovca (144 bahníc).

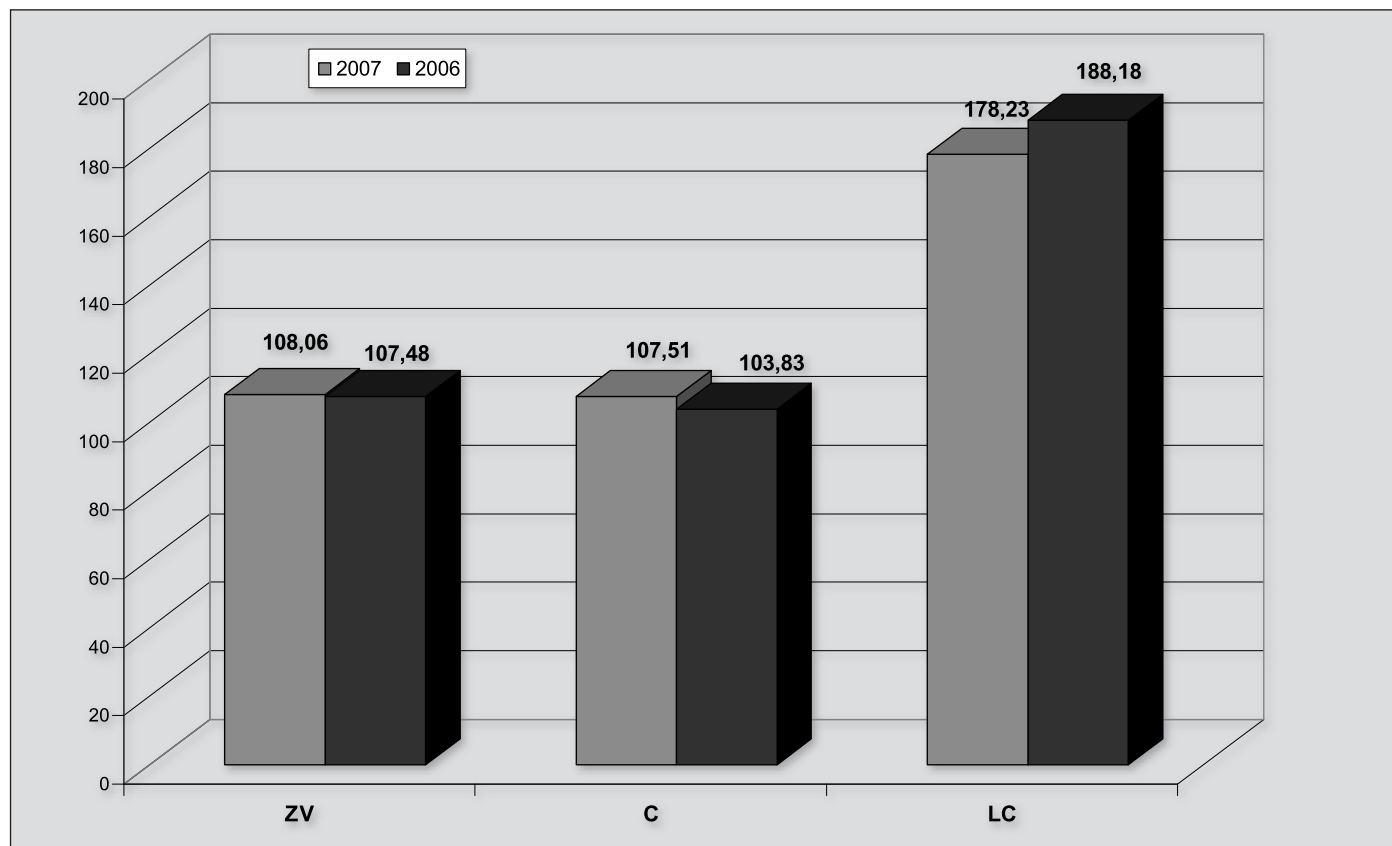
Najmenšie zastúpenie má plodné plemeno romanovská ovca s počtom bahníc 57.

Plemenná skladbu v šľachtiteľských chovoch je uvedená v tabuľke č. 3

Cieľom nášho príspevku bolo oboznámiť širokú chovateľskú verejnosť s dosiahnutými výsledkami kontroly úžitkovosti za kontrolný rok 2007. Výsledky mliekovej úžitkovosti kombinovaných plemien v šľachtiteľských chovoch spolu s výsledkami u najlepších chovateľov potvrdzujú, že potenciál v našich plemenách je, len treba zlepšiť chovateľské podmienky, výživu a lepšie využívať výsledky kontroly úžitkovosti, šľachtenia pri selekcii zvierat a je potrebné využívať v praxi genetické hodnotenie produkčných ukazovateľov metódou BLUP, ktoré pre naše podmienky modifikovali pracovníci SCPV-VÚŽV Nitra.

Tabuľka č. 3

Plemeno	Počet bahníc ks	% podiel bahníc v ŠCH	Počet baranov
Kombinované plemená			
Zošľachtená valaška	16 017	49,49	525
Cigája	8 798	27,18	240
Merino	1 517	4,69	73
Askánske merino	411	1,27	13
Spolu	26 743	82,7	851
Mäsové plemená			
ile de France	820	2,53	22
Oxford Down	339	1,05	11
Suffolk	110	0,34	2
Berrichone du Chér	150	0,46	4
Charollais	86	0,27	6
Spolu	1 505	4,65	45
Mliekové plemená			
Lacaune	648	2,0	19
Východofrízská ovca	31	0,10	3
Spolu	679	2,10	22
Plodné plemená			
Romanovská ovca	57	0,18	5
Krížence			
Krížence	3 383	10,45	112

Graf č.1: Porovnanie priemerného množstva mlieka u plemien zošľachtená valaška, cigája a lacaune za roky 2007 a 2006

VÝBEROVÁ KOMISIA PRE CHOV OVIEC A KÔZ PRI MINISTERSTVE PÔDOHOSPODÁRSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

V auguste 2007 bola ministrom pôdohospodárstva SR menovaná Výberová komisia pre ovce a kozy pri Ministerstve pôdohospodárstva Slovenskej republiky (VK), ktorá sa na svojom prvom zasadnutí zišla 10. októbra 2007 v zasedačke Obecného úradu Jasenová na Orave.

Členovia VK boli pre ďalšie obdobie na návrh predstavenstva Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo menovaní ako zástupcovia organizácií nasledovne :

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo

VK pre ovce a kozy - Ing. Pavel Srpoň , Ing. Július Šutý, Ing. Pavol Gúglava , Ing. Slavomír Relovský .

Štátna veterinárna a potravinová správa SR :

VK pre ovce a kozy - MVDr. Pavol Zubrický , MVDr. František Záborský a MVDr. Viera Bartošová

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre –

VK pre ovce a kozy - doc.RNDr. Milan Margetín, PhD.

Slovenské centrum poľnohospodárskeho vý-

skumu Nitra -

- VK pre ovce a kozy - Ing. Anton Čapistrák, Ing. Dušan Apolén

Plemenárske služby š.p. Bratislava :

- VK pre ovce –Ing. Martina Rafajová, MVDr. Helena Chladná , Ivan Záborský ,Ján Novýsedlák
- VK pre kozy - Ing. Martina Rafajová , p. Peter Vároš , Ing. Ľudovít Kecskés , František Bujňák

Slovenský zväz chovateľov Bratislava :

-VK pre ovce – doc.Ing. Egon Gyarmathy, CSc.
-VK pre kozy - Ing. Jarmila Dúbravská ,PhD. ,

Zástupcovia chovateľov :

- VK pre ovce – p. Tibor Grandtner PD Malatiná, Ing. Rudolf Bobček PD Sklabíňa, Ing. Ján Kalman PD Žembovice ,SHR Jaroslav Roziak Zvolen, SHR Ján Dvorjak Agrodružstvo Bystré .
- VK pre kozy - Ing. Zuzana Teplická PD Mestečko, SHR Ing. Milan Petrovič

Zasadnutie prebiehalo podľa programu. Okrem predstavenia sa členov VK MPSR pre ovce a kozy bolo vyhodnotenie NT plemenných baranov a capov v roku 2007.

Hlavný dôraz pracovného stretnutia bol v dopracovaní potrebnej legislatívy VK, ktorá za posledné obdobie nebola aktualizovaná a dochádzalo k jej rôznym výkladom.

Preto predseda VK požiadal členov podľa odborného zastúpenia v komisii o vypracovanie podkladov , ktoré sú potrebné pre ďalšiu činnosť VK a v jej legislatíve sa nenachádzajú :

SPU Nitra a SCPV Nitra -doc.RNDr. Milan Margetín, PhD., Ing. Anton Čapistrák, Ing. Dušan Apolén :

- vypracovanie šľachtiteľských programov pre čistokrvnú plemenitbu základných plemien ZV,C,M a povolených, chovaných v súčasnosti v SR
- Vypracovanie zošľachťovacích programov so zameraním na mliekovú úžitkovosť plemien chovaných v SR

Členovia VK

Zasadnutie VK 10.10.2007

Hodnotenie baranov na NT

- Metódy výkonu KMÚ, zisťovanie PDP ultrazvukom, uvádzanie do praxe zistení PH oviec a kôz v spolupráci s pracovníkmi ŠPÚ SR

ZCHOK - Ing. Šutý, Ing. Gúglava, Ing. Relovský

- Rozpis termínov konania NT v roku 2008, doporučené pre konanie jedného NT pre mladé plem. barany podľa záujmu chovateľa schváliť lokalitu jeho uskutočnenia s dňom určeným neskôr v mesiaci august 2008.

Vypracovanie Metodických pokynov pri exporte plemenných zvierat, zabezpečenie dopĺňania nových plemien do PK, predloženie Štatút PK oviec a kôz - možnosť ich aktualizácie - Ing. Šutý

- Vypracovať podmienky uznávania ŠCH, ŠECH (navrhnuť časové rozpätie podľa úrovne chovateľa starý, nový resp. staronový člen), ktoré budú pripomienkované do februára 08 a predložené na schválenie VK MP SR) - Ing. Gúglava
- Prehodnotenie Smerníc ZCHOK pre organizovanie NT v SR pre ovce a kozy, aktualizovať ich po konzultácii so ŠVPS SR, ŠPÚ SR

ŠVPS SR - MVDr. Bartošová, MVDr. Zubrický, MVDr. Záborský

- Doporučiť pre ústredie jednotné vyšetrenie plemenných baranov pripravovaných na NT 08 s rovnakým výkladom pre RVPS na Slovensku
- Spracovať a doporučiť VK MP SR návrh aktualizácie na zmenu podmienok pri importe plemenných baranov do SR zosúladenú s

európskou legislatívou pri genotypizácii baránkov s možnosťou dovozu plemenníkov zaradených do 2. rizikovej skupiny s možnosťou zaradenia do plemenitby.

Plemenárske služby š.p. SR -

- Kontrola a aktualizácia menoviek chovateľov v databáze u oviec a kôz evidovaných v KÚ
- Vypracovanie vzorového návrhu Rozboru stáda, ktorý sa predkladá na uznávacie konanie ŠCH
- Aktualizáciu bonitačného kľúča pre ovce a kozy v spolupráci s SCPV, ZCHOK a SZCH
- Vydanie aktualizovaných plemenných štandardov uznaných a povolených plemien oviec a kôz v SR
- Vypracovanie metodických pokynov pre výber plemenných baránkov a jahničiek zaraďovaných do plemenitby
- V spolupráci s pracovníkmi SCPV využívanie informácií a výsledkov z BLUP A MODELU v praxi

SZCH BA -Ing. Dúbravská, PhD., doc. Ing. Gyarmathy, CSc.

- Vypracovanie šľachtiteľského programu u kôz chovaných v SR
- Aktualizácia bonitačného kľúča kôz v spolupráci so ŠPÚ SR
- Vypracovanie podmienok pri uznávaní ŠCH kôz v SR obdobne ako pri ovciach s prihliadnutím na úroveň chovateľa
- Vypracovať termíny a miesta konania NT pre plemenné capy v roku 2008 a nahlásiť ich do konca októbra 2007 predsedovi VK

- Spolupracovať so zástupcami ZCHOK, SCPV a ŠPÚ SR

Prítomní prijali po konzultácii dané úlohy, ktoré by mali byť po vypracovaní zverejnené na webovej stránke ZCHOK v kolónke VK MP SR na pripomienkovanie.

Verím, že členovia VK dodržia termín predkladania návrhov tak, aby mohli byť od chovateľov pripomienkované a na jarnom zasadnutí VK schválené a prijaté do legislatívy pre ďalšie obdobie.

Taktiež boli menované komisie pokračovaní uznávacích konaní na Šľachtiteľské chovy (ŠCH) u chovateľov podľa žiadostí, ktoré neboli ešte vybavené v roku 2007.

Ján Šuchtár, L.Ondrej - ovce ZV, **SHR Ing. Jozef Kováč**, Žarnovica - ovce VF a kozy plemeno BKK, **RD Klenovec** - ovce ZV, **SHR Štefan Csank** - Gemerské Dechtáre - ovce Ch, **Agrifarm BS Driečna** - ovce NČ, **AGRO EKO SLUŽBY Bukovce** - ovce C, **TOMAK spol. s r.o. Podolíneč** - ovce ZV.

Členovia uznávacích konaní doporučili MP SR uznať uvedené chovy za ŠCH.

Podľa požiadavky doc. Gyarmathyho boli dohodnuté plemenné capky, ktoré nespĺňali požadovanú živú hmotnosť v čase konania Národných trhov.

Autor: Ing. Pavel Srpoň, riaditeľ ZCHOK na Slovensku-družstvo
Autor fotografie: Ing. Slavomír Relovský

Napísali

Modrý jazyk pôsobí ztráty

Belgická delegácia podporovaná francouzskou informovali radu ministrov zemědělství o vážných ekonomických ztrátách, které působí karánní horečka ovci (tzv. modrý jazyk, bluetongue) a požadovaly zavedení mimořádných opatření. Například v Belgii byla nemoc neznámá do 19. srpna 2006, kdy se objevil první případ. Nyní jde o endemii, která se šíří severní Evropou. Přesto není podle komisařky pro zemědělství a rozvoj venkova Mariann Fischerové Boelové tuto situaci nutné řešit nějakým speciálním opatřením. Od podzimu by se mělo začít s vakcinací citlivých přežvýkavců. Třífázová vakcinace by se v ČR měla týkat 1,5 milionu zvířat, tj. 1,3 milionu skotu, 200 tisíc ovci, koz a farmově chovaných jelenovitých. První vakcínu zaplatí EU, dvě přeočkování stát a unie. Nemělo by jít jen o vakcinaci proti sértypu osm, který se šíří severní Evropou, ale také proti dalším vyskytujícím se spíše v jižních oblastech unie.

INT - 29.2.2008

PUMI - STARONOVÉ SPOZNÁVANIE

„PUMI - Hej, poznám. Môj dedo také mal a volali sme ich maďarky – povedal chovateľ oviec, odborník...”

Ide o psíka PUMI – maďarsky pastiersky pes, ktorého Maďari považujú za svoj národný poklad. Pred rokmi, keď bola naša dcérka azda desaťročná, začal nám pred dverami spávať túlavý pes. Vlastne nie pred našimi dverami, ale vedľa, pred svokrou – mala fajnový pokrovček a my pichľavú rohožku. Pretože ho vyhľadala, vyriešil to – nosil si jej pokrovček pred naše dvere. Mal výbornú povahu a pretože bol huňatý, vyzeral ako živá hračka. Všetky deti ho milovali a odvtedy sa všetky psy v našom okolí volajú ako on – Punťo.

Lekár nám povedal, že je to deväťmesačný PUMI. Tak sme ho spoznali.

Po rokoch, (Punťa už dávno nebolo) sme rozmýšľali o novom psíkovi. Podarilo sa nám, zohnali sme ho a už tretí rok máme nového pumiho – Očkošku. Už to nie je túlavý pes ako bol ten prvý. Očkoška (z maďarčiny - múdručka) je chovná sučka so všetkými predpokladmi na úspešný chov. Koncom januára sme ju boli v Maďarskom Kecskeméte prvýkrát pripúšťať a dúfame, že už koncom marca budeme mať šteniatka. Naším cieľom je, aby psíky našli nový domov tam, kde sa cítia najlepšie - na salašoch u chovateľov oviec, kôz a ostatného dobytká.

Stručná charakteristika Pumiho (podľa knihy Tajomné plemená, autori Mikóczy, Dömény a oficiálneho kynológ. popisu): Je to temperamentný a veľmi čulý pes strednej veľkosti. Môže byť rôznej farby, ale nikdy nie strakatý. Vlnovitá kučeravá sršť tvorí chumáče a nikdy nie je hladká. V priemere je dlhá 4 až 7 cm. Sfarbenie je sivé v rôznych odtieňoch, čierne, plavé a biele. Plemeneno sa vyšľachtilo v 17. – 18. storočí v Maďarsku krížením pôvodného pastierskeho plemena Puli s nemeckými a francúzskymi ovčiarskymi psami. Má temperamentnú povahu a patrí medzi veľmi čulé pastierske psy. Pre jeho nebojnosť

Očkoška a Bodri - Kecskemét

Očkoška

Bodri (Kecskemét - Maďarsko)

ho využívajú aj pri pasení väčších zvierat. Tento živý pastiersky pes má nepokojný temperament. Je mimoriadne smelý, voči cudzím je nedôverčivý. Je rýchly, šikovný, živý a výrazný, preto vždy upúta pozornosť. Je pomerne hlasný. Jeho celkový vzhľad vyžaruje neustálu aktivitu. Je stále v pohybe. Plachosť a flegmatickosť sú pre toto plemeno cudzie vlastnosti. Má vrodené vlastnosti zaháňača dobytká. Preto v Maďarsku robia skúšky pre mladých pumikov, ktorým prvýkrát ukážu zopár oviec. Malé psíky ich ihneď začnú zháňať dokopy. Pastierske vlastnosti majú geneticky zakódované.

Autor: Ing. arch. Mikuláš Maník

Okoška

Okoška

KOZACINY 2. - VÝZVA

.....na Slovensku je to tak... stačí jeden CAP!
„.....na Slovensku je to tak... stačí jeden CAP!“
zamekotala malá, vychudnutá, kostnatá koza tridsaťdevina, kdesi zozadu stáda, utisnutá v dave jej kozích súkmeňoviek - kôz, svojím nenápadným kozím, kvilivým, zaliečavým, žalostným ale vyzývavým mečaním, aby sa vzápätí pridali k nej ostatné bezhlavo a nezmyselne mečiace kozy, hoci vôbec netušili a v tom momente ani nenašli súvislosť medzi mečaním kostnatej stratenej kozy v úzadí stáda a tým, čo práve v tom okamihu sústredene sledovali svojimi spýtavými nechápavými pohľadmi, pretože ona, utláčaná a utisnutá chudina, cez ich osudovú mohutnosť ani nič vidieť nemohla.

Za riedkou stienkou z drevených odrezkov sa zjavil nový votrelec, ktorý narušil pokoj a stereotyp unudených a dobre nažratých, prežívajúcich kôz.

Ihneď vedeli, že votrelcom nie je nik iný, iba ich starý známy malý cucák capko od dvadsaťjedeničky, ktorý už predsa pred mesiacom ako vyvíjajúci sa a formujúci sa budúci statný junácky cap odrčal v luxusnej limuzíne značka Lada na rajský večný dovolenkový háremový pobyt k svojim vyvoleným kozím dámam na inej farme a jeho útlejšie dvojča ho iba smutne odprezdilo závistlivým pohľadom odstrčeného capa.

Vysnívaný to sen každého capa sa prirýchlilo splnil takému mladému nedochôdcaťu - ucháňovi, ktorý ešte ani nedorástol do statnosti dospelého capa, ba nedávno cucal ceckové mlieko, vo svojej capej dôstojnosti, úspešne prežil kdejaké oblapkavanie, obchytkávanie, ohmatkávanie, omakávanie od hodnotiacej komisie pre plemenitbu, aby ho zaradili do kandidátskej listiny plemenných capov a spečatili jeho budúci osud neodškriepiteľne vzorného plemenného capa zo šľachtiteľského chovu.

„Veru tento capí pobyt v inom hárme nebol príliš dlhý“, zamekotali svorne najstaršie statné kozy.

„Štyri dovolenkové týždne sú príliš krátke pre capa nedočakavého, netrpezlivého, ochkajúceho, mrmľajúceho, chrochtajúceho bezodnou, neuhasínajúcou, nekonečnou capou túžbou“, zamečali svorne ďalšie kozy.

„Meé! Meé, meéé!“ prekríkali sa zvedavé kozy jedna cez druhú, zasypávali nečakaného a poznaného navrátilca netrpezlivými, nástojčivými

krátkymi otázkami, nečakajúc na odpoveď, pridávali ďalšie a ďalšie mekotavé otázky.

Výletník stál so sklonenou hlavou a upretým pohľadom pred svojím medzičasom už na nepoznanie odrasteným statným capím bratom. Neodvážil sa pozdraviť a krotko, no rozhodne, sa pustil do roztrúseného popadaného sena, o ktoré by predtým nebol ani pohľadom zavadiť. Roztrasené nohy sa mu podlomili a klesol ešte bližšie k zbytkom sena, až sa celý vnoril do sena a žral a žral a žral.

Žranie sena ho tak zaujalo, že si nevšimol otázky roztopašných zvedavých kôz, „prečo je tak chudý“, „prečo nerozpráva strhujúce zážitky“, „aké sú tam kozy“, „koľko ich bolo v hárme“, „sú krajšie“, „prečo tak pažravo žerie zo zeme senný odpad“, „prečo neskáče“, „prečo nie je veselý“,

Lubica so svojimi miláčikmi

„prečo sa vrátil“, „prečo, prečo, prečo...?“, blialkali a meékali kozy jedna cez druhú, tlačiac sa na seba, aby lepšie počuli capie rozprávanie o tých divoch z nepoznaného háremového sveta iných ľudí a kôz.

Vycivený ležiaci cap s naplneným bruchom slastne privrel oči, zamrmlal čosi nezrozumiteľné a tvrdo zaspal.

Jeho statný vyrastený brat, ktorého nečakaný navrátiliec predtým celý ich spoločný život iba večne ponížoval v nerovnom capom boji, stál celý čas nepohnute, priam strnulo, v hlave mu lietali podobné kozie otázky, avšak s capou majestátnosťou hrdo len vyčkával a nezaujato mlčal, ako sa neočakávaná situácia vyjasní. Jemu bratov návrat bol úplne zrozumiteľný. Vyhodili ho. Správny cap predsa zo svojho kozieho hármu neodchádza

dobrovoľne, zahanbený a ponížený.

Pristúpil k vychudnutému, vyhladovanému a utýranému natvrdospiacemu a bezbrannému predtým svalnatému bojovníkovi, nežne ho ovonával, temer nepočuteľným zachrochtaním privítal „Vítaj doma!“ a s bratskou nežnosťou ho olízal na bezrohej bezvládne v sene ležiacej spiacej hlave.

Bolo mu jasné, že ich súrodenecké puto je tak silné, a bol presvedčený, že bezvládne telo brata opäť v rodnom domove zosilnie, stane sa nano-vo roztopašným capom. On mu pomôže, dodá capej odvahy, donúti ho zasa veselo skakať a drčať a vypínať sa pred kozími mladuchami. On mu pomôže. „Doma je doma!“ Skonštatoval capí brat a rozhodol sa.

Pozorujúc svojho zbiedeného súrodencu ležiaceho na sennej podstielke, víril mu v hlave životné skúsenosti poznania: „Niet nad teplo domova s vábivou vôňou sena, capieho umu, rozvahy, lásky a pochopenia capov, kozích vydajactvých panenských háremových dám, skúsených kozích materí a múdrej farmárskej láskavosti gazdu.“

Otočil hlavu bokom a prudkým mekotom zahriakol rozbláznene kozy: „Buďte ticho, kozy bláznivé! On nie je zničený z toho, že štyri týždne kdesi obšťastňoval kol dokola zopár kôz. Vidíte predsa, je vyhladovaný a za svoju tvrdú, ťažkú capiu prácu dostal nakoniec gazdovský kopanec a vyhadzov“. Gazda nepotrebného vyžmýkaného darmožráčskeho capa po nahonení jeho dvoch kôz odhodil, vyhnal, odkopol a chvalabohu vrátil! Aj peniaze, čo za capa dal, si späť vzal!“ Nakoniec ešte raz dôrazne zaméekal a rozbehol sa s dupotom k udiveným kozám, aby ich umlčal a naučil, že capí svet má autoritu a rešpekt.

Kozy s úctou odskočili. Mudrlantka Tridsaťdevina pritlačená v stáde kôz zamekotala slabým mékaním: „Meééé! Aj tak som mala pravdu, na Slovensku je to tak... stačí jeden CAP!“

Kozy udivene pritkali, krátko zamééekali, ľahli si do voňavej mäkkej slamovej podstielky a prežívajúc rozmýšľali o sile ľudskej vynaliezavosti, bezcitnosti, chamtivosti a lakomosti.

A vraj kozy sú prešibané výmyselníčky. „Človek je ešte väčší špekulant!“ – usúdili uvelebené spojné kozy a prežívajúc premýšľali, čo všetko sa dá ešte od ľudí dobre i zle naučiť.

Aj to je div divičí!!!

Autor: PhDr. Ľubica Kozubová

Autor fotografie: PhDr. Ľubica Kozubová

NIEKOĽKO ÚVAH TÝKAJÚCICH SA KONZUMÁCIE KOZIEHO MLIEKA

Chov kôz v SR či už v minulosti, alebo v súčasnom období prežíval a prežíva veľké zmeny, t.j. obdobia veľkého rozvoja, alebo pádu. Momentálne je tento stav v štádiu „neutrality“, nakoľko počty kôz, aby sme boli objektívni, ani moc nepoznáme. Odhaduje sa, že v SR chováme od 39 000 do 43 000 kôz. Vieme len to, že prevažná časť kôz sa chová v súkromnom sektore u tzv. drobnochovateľov. Z veľkochovov je najznámejší chov v oblasti Čadce na farme p. Janečku v Podvysokej, ktorý chová približne okolo 450 kôz. Niejaké menšie farmy sa nachádzajú v oblasti východného Slovenska a niečo na strednom Slovensku.. Témou tohto príspevku však nie je posudzovanie úrovne a veľkosti stáda kôz, ale oboznámenie verejnosti s hlavným produktom pre ktorý sa kozy chovajú, a vplyv tohto produktu, čiže mlieka na výživný, ako aj zdravotný stav človeka.

Jednoznačne je treba konštatovať, že mlieko či už materské, resp. v neskoršom štádiu vývoja človeka od prežúvavcov, zohráva kľúčovú úlohu v živote ľudí aj napriek tomu, že medzi požiadavkami na živiny sú v z hľadom na vekové skupiny pomerne veľké rozdiely. Z hľadiska nutričnej hodnoty mlieka je nevyhnutné zvýrazniť význam mlieka ako zásobárne cenných živín, najmä čo sa týka výživy detí a uvádza sa, že mlieko obsahuje minimálne 15 nevyhnutne potrebných výživných látok, ktoré významne ovplyvňujú životné pochody človeka.

Zloženie kozieho mlieka v z hľadom na obsah základných zložiek, t.j. obsahu tuku, bielkovín, sacharidov, ako aj populovín je veľmi podobné mlieku kravskému. Avšak výživná hodnota kozieho mlieka je však v porovnaní s kravským mliekom zvýšená vyšším zastúpením aminokyselín, ktoré obsahujú síru, tiež obsahuje vyššie zastúpenie vápnika, fosforu, vitamínu A a riboflavínu, ako aj mastných kyselín s krátkym reťazcom, čo súvisí so špecifickou chuťou kozieho mlieka, ako aj lepšou stravitelnosťou kozieho tuku.

Z fyziologického hľadiska mlieko patrí medzi biologické potraviny, ktoré obsahuje mliečne proteíny / alfa S1, alfa S2, B a K – kazeín /, srvátkové proteíny / a – laktalbumíny a B – lakto globulíny, imunoglobulíny a minerálne látky. Takéto zložky sa nachádzajú aj v kravskom mlieku ale s tým rozdielom, že jednotlivé obsahy syntetizovaného proteínu v kozom mlieku sú odlišné. Rozdiel spočíva najmä v tom, že alfa S1 a alfa S2 kazeín sú rozdelené do štyroch skupín, na tzv. silné, stredné a slabé alely – varianty a na tzv. nulový typ. Takéto delenie je geneticky podmienené a teda závisí od plemena kôz a dedičnosti.

V porovnaní s kravským mliekom, kozie obsahuje vyššie zastúpenie niektorých esenciálnych aminokyselín / cystein, leucin, izoleucin, valín, lyzín, tirozín, treonín / a účinok uvedených aminokyselín je nasledovný:

- cystein, obsahuje síru a má antioxidačné vlastnosti, t.j. chráni pred voľnými radikálmi. Obsahuje látku glutation, ktorá má proti rakovinové účinky. Spomaľuje vývin aterosklerózy, znižuje hypoglikémiu a v kombinácii s vitamínom B ochraňuje kĺby pred artritídou,
- leucin, izoleucin a valín, slúžia ako zdroje energie a pôsobia na tkanivá svalov a tiež pečene. Majú vplyv na funkciu mozgu a tiež účinkujú proti parkinsonovému ochoreniu,
- lyzín, je veľmi dôležitý pre rast detí a využíva sa aj pri liečbe vírus, predovšetkým pôsobí na vírus herpes,
- tyrozín, je neesenciálna aminokyselina a jeho význam spočíva v tom, že je stavebným kameňom veľmi dôležitého hormónu štítnej žľazy,
- treonín, jeho nedostatok spôsobuje ukládanie tuku v pečeni a posilňuje imunitný systém.

Z vitamínov má veľký význam vitamín A, ktorý je v kozom mlieku dostatočne zastúpený, v dôsledku čoho má kozie mlieko a výrobky z neho, t.j. maslo, syry bielu farbu. Vitamíny zo skupiny B sú tiež značne zastúpené a to najmä vitamín B2 a niacín. Kozie mlieko obsahuje v porovnaní s inými mliekami najviac stopových prvkov na organicky viazaný jód. Vyššie zastúpenie z minerálnych látok v kozom mlieku predstavuje vápnik, fosfor, horčík, chlór, mangán, draslík, ktoré sú omnoho viac zastúpené ako v kravskom mlieku. Tieto látky sú nevyhnutné pre rast a vývoj človeka a sú súčasťou trávenia, acidobazického rovnováhy a podieľajú sa na činnosti nervstva a sú nevyhnutnou zložkou dôležitých fyziologických procesov v metabolizme človeka. Ďalšou pred-

nosťou kozieho mlieka je aj vyšší obsah populovín / 0, 85 % oproti 0, 70 % kravskému mlieku /, je tu tiež vysoký obsah Ca, K, Mg, P, a Cl /.

Kozie mlieko obsahuje aj veľa enzýmov, ktoré priaznivo vplyvajú na trávenie / tripsín, renín, amyláza, atď. / . Okrem toho má vyššie zastúpenie určitých mastných kyselín s kratším a stredným reťazcom, ktoré sú ľahko stravitelné a môžu prechádzať priamo do krvi už zo žalúdka. Sú to predovšetkým kyselina maslová, kapriová, kaprilová, kaprínová, laurová, myristová, palmitová, olejová, linolénová, arachidová. Kyseliny kapriová, kaprilová, a kaprínová sú odvodené od latinského pomenovania kozy, nakoľko v kozom mlieku majú dominantné zastúpenie. Tieto mastné kyseliny sa už uplatňujú v humánnej medicíne proti celému radu klinickým a zdravotným ťažkostiam pri hnačkách, pri poruche metabolizmu lipidov, pri kŕmení predčasne narodených detí, pri fyzickom vyčerpaní detí, pri detskej podvýžive, pri žľazových kameňoch. V poslednej dobe sa overuje pôsobenie mastných kyselín omega 3 a jej vplyv na zrážanie krvi v cievach a možnej ochrane pred infarktom. Znižujú hladinu lypoproteínov a tým riziko arteriosklerózy, ako aj zlepšujú imunitný systém. Je predpoklad, že kozie mlieko pôsobí aj proti zhubným nádorom. Z genetického hľadiska kozie mlieko sa vyznačuje veľkou rozmanitosťou a špecifičnosťou. Je charakterizované vysokým stupňom polymorfizmu a vyznačuje sa vysokým počtom alel u alfa S1, alfa S2 a K – kazeínu, ktoré sa vo zvýšenej miere nachádzajú v kozom mlieku a pripisuje sa im veľký význam a vplyv na ľudský organizmus.

Existuje veľa štúdií, ktoré sa zaoberali proti alergickým účinkami kozieho mlieka na tráviaci systém človeka, avšak ktorá zložka kozieho mlie-

ka to spôsobuje sa doposiaľ nepodarilo zistiť. Je to veľmi obtiažne, pretože tu pôsobí veľké množstvo vzájomných vzťahov medzi tráviacim aparátom človeka jeho výživou, životným prostredím v ktorom žije, stresmi a v neposlednej miere aj jeho genetickým vybavením. Pri štúdiu molekulárnej štruktúry bielkovín kozieho mlieka sa zistilo, že nielen laktoalbumín, ale aj ostatné frakcie proteínov sa líšia od bielkovín kravského mlieka. To je pravdepodobne dôvod prečo deti, ktoré neznášajú výrobky z kravského mlieka, dobre znášajú výrobky z mlieka kozieho.

Ďalšie rozsiahle výskumy potvrdili, že kozie mlieko má veľký vplyv na nervovú sústavu a jeho pravidelná konzumácia vedie k zníženiu nervozity, stresom a úzkostným stavom. Zlepšuje celkovú kondíciu, tiež imunitný systém, onemocnenia kože, pozitívne pôsobí na precitlivosť žalúdočnej a črevnej steny, pomáha k vyliečeniu astmatu. Za látku, ktorá má mať hlavný liečebný účinok bol označený Ubichon 50. Tiež sa hovorí o liečebnom účinku kozieho mlieka pri kĺbových ochoreniach. Je dokázané, že okolo 7,5 % detí je alergických na kravské mlieko, ale 60 – 70 % z nich nie je alergických na kozie mlieko. Táto skutočnosť prispela k začatiu výskumu kojeneckej a detskej výživy na báze sušeného kozieho mlieka. Výrobky zo sušeného kozieho mlieka sa vyrábajú aj u nás na farme pána Janečku v Podvysoké v okrese Čadca. Sú to výborné výrobky, ktoré sa vyvážajú v prevážnej miere do zahraničia a sú svojou cenou dostupné aj našim občanom. Je paradoxom,

že ich odbyt u nás nie je až tak veľký, ako by sa predpokladalo.

U laického obyvateľstva je však určitá apatia proti konzumácii kozieho mlieka, t.j. jeho vône a tiež farbe. Bielu farbu mlieka sme už rozviedli a vôňa mlieka je závislá v prvom rade od floristického zloženia trávneho porastu, ako aj od ostatných zložiek / kôra stromov, vrbín a pod. / ktoré zvieratá niekedy konzumujú. Avšak po stránke nutričnej, najkvalitnejšie je mlieko od kôz, ktoré sa pasú na pasienkoch kde rastú rôzne druhy tráv a liečivých bylín. Je však treba aj zvýrazniť, že vôňu a kvalitu mlieka ovplyvňujú aj sa-

motní chovatelia kôz, t.j. ako sa o tieto starajú po stránke zdravotnej, výživnej a tiež z hľadiska ich hygienického ustajnenia. Je len samozrejme, že na kvalitu mlieka vplyva aj spôsob a najmä dodržanie hygieny pri dojení kôz.

Záverom by som ešte dodal, že nech už posudzujeme mlieko od kôz akokoľvek, je dokázané, že jeho účinky majú veľký vplyv na zdravie človeka a v minulosti boli známe prípady, že narodené detičky mali alergiu aj na mlieko vlastných matiek a podarilo sa ich zachrániť práve aplikáciou kozieho mlieka.

Autor: doc. Ing. E. Gyarmathy, CSc

Vážení chovatelia – čitatelia časopisu

V minulých číslach časopisu Chov oviec a kôz sa s veľkou odozvou uskutočnila súťaž Vašich fotografií s tematikou súvisiacou s chovom oviec a kôz.

Súťaž mala u Vás veľmi pozitívny ohlas, máte o ňu stále záujem a posielate nám ďalšie obrázky. S ohľadom na to sa Redakčná rada časopisu rozhodla v súťaži pokračovať a vyhlásila druhé kolo.

Od čísla 3/2007 sme začali uverejňovať obrázky, ktoré ste nám poslali od poslednej uzávierky a ktoré sme už nestihli uverejniť i nové obrázky, ktoré nám ešte zašlete.

Druhé kolo súťaže ukončíme č.2/2008 a víťaza opäť odmeníme.

Cenu mu odovzdáme v rámci chovateľského dňa na Agrokomplexe 2008.

Tentokrát nezádávame konkrétnu tému. Podmienkou však je, aby na obrázku boli ovce, kozy alebo jednoducho téma fotografie úzko súvisela s ich chovom.

Čo tam bude ďalšie necháme na vás. Využite daný priestor

a pochváľte sa svojimi fotografiami, prácou a výtvormi.

Tešíme sa na vašu tvorivosť a zaujímavé zábery.

Pravidlá pre uverejnenie fotografií zostávajú rovnaké

- rozmery foto minim.10x13cm zaslané poštou

- alebo zaslané emailom vo forme .jpg

Fotografujte a svoje zábery zasielajte na adresu:

Ing. Slavomír Reľovský

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo

Mládežnícka 36

974 01 Banská Bystrica

alebo na email: zchok.relovsky@orangemail.sk

Školenia pre chovateľov

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku každoročne organizuje školenia pre chovateľov oviec a kôz. Náplňou týchto školení je výklad a odborné doplnenie problematiky rozpracovanej v Hygienickej príručke na zásadách HACCP

pre výrobu ovčieho hrudkového syra v salašných podmienkach, ktorej autorom je ZCHOK na Slovensku-družstvo. Táto príručka už tretí rok napomáha chovateľom pri plnení požiadaviek na hygienu pri spracovaní ovčieho mlieka.

Oproti minulým rokom bolo školenie zamerané na dve problematiky. Prvou, tak ako pominulé roky bola problematika týkajúca sa Hygienických a technologických aspektov výroby a spracovania ovčieho mlieka v salašných podmienkach (Číslo potvrdenia o akreditácii: 2546/2007/426/2) Cieľom tejto vzdelávacej aktivity je výchova vedúcich salašov a salašného personálu bezprostredne účastného pri výrobe a spracovaní mlieka smerom k zvládnutiu princípov a zásad správnej výroby a hygienickej praxe vychádzajúcej z príslušných smerníc a nariadení legislatívy EÚ a domácich usmernení. Témou druhého dňa školení bolo Zlepšenie životných podmienok v chove oviec- welfare v chove oviec (Číslo potvrdenia o akreditácii: 2546/2007/426/1) Cieľom je poskytnúť subjektom pôsobiacim v poľnohospodárstve potrebné informácie v súvislosti s dodržiavaním štatutárnych požiadaviek v oblasti životných podmienok zvierat. Naším cieľom je tiež vyškolenie ošetrovateľa – špecialistu k jahňatám počas obdobia kotenia oviec, ktorý bude poznať všetky podmienky pre zlepšenie životných podmienok oviec. Bude teoreticky ovládať a prakticky vedieť realizovať všeobecné podmienky pre žiadateľov o podporu v rámci opatrenia II.1.4 Platby za životné podmienky zvierat uvedeného v Programe rozvoja vidieka SR 2007-2013 (Podopatrenia II.1.3.4 Zlepšenie životných podmienok v chove oviec.) Tento pracovník bude usmerňovať podmienky permanentne podľa potreby aj mimo riadnej pracovnej doby. Školenia boli určené pre prevádzkovate-

ľov a pracovníkov salašov, chovateľov oviec a kôz. Prebiehali v dvojdnovom bloku. Úspešný účastník školenia získal obidve osvedčenia akreditované Ministerstvom školstva Slovenskej republiky.

Zmena nastala v miestach kde sa konali školenia. K tradičným miestam pribudlo školenie v Dolnom Kubíne na Štátnom veterinárnom a potravinovom ústave v dňoch 21.-22. februára 2008

Ďalšie miesta školenia boli:

Združená stredná škola Pod Bánošom 80, Banská Bystrica-18.-19.2.2008

Združená stredná škola , Sabinov v dňoch 25.-26. februára 2008

Výskumný ústav mliekarenský, Žilina v dňoch 28.-29. februára 2008

Podarilo sa nám na tieto Ministerstvom školstva

Banská Bystrica

Sabinov

Dolný Kubín

MUDr.Trusková prednáša v D.Kubíne

Pani riaditeľka doc.Kantíková na domácej pôde

Úspešne absolvoval aj predseda ZCHOK

akreditované vzdelávacie aktivity zabezpečiť vynikajúcich lektorov, ktorí určite zaujali jednotlivých účastníkov svojimi prezentáciami v rámci jednotlivých problematík- MUDr. Iveta Trusková z Úradu verejného zdravotníctva Bratislava, MVDr. Ing. Fridolín Pokorný zo Štátnej veterinárnej a potravinovej správy SR, h.Doc.MVDr.Mária Kantíková, PhD., riaditeľka Štátneho veterinárneho a potravinového ústavu Dolný Kubín, prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc. z Univerzity veterinárneho lekárstva v Košiciach a prof. Ing. Ondrej Debrecéni, PhD. zo Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre.

Podľa učebného plánu boli predmetom prednášok v problematike Hygienické a technologické

aspekty výroby a spracovania ovčieho mlieka v salašných podmienkach:

- **schvaľovanie salašov, začatie činnosti na salašoch v sezóne a kontrola salašov počas sezóny 2008** (v zmysle platnej legislatívy: podmienky na schválenie salaša ,podmienky na začatie činnosti salaša na začiatku sezóny, obsah kontrol počas činnosti salaša v sezóne)
- **zoohygienické a zooveterinárne aspekty chovu oviec**; organizačné aspekty chovu oviec a šľachtiteľská práca; zásady správnej výrobnjej praxe pri získavaní a ošetrovaní ovčieho mlieka; zásady správnej technologickej a výrobnjej praxe pri spracovaní ovčieho mlieka a srvátky na

ovčích hrudkový syr a ďalšie výrobky;

- osobná hygiena salašného personálu a hygiena prostredia;
- legislatíva Európskeho spoločenstva pre výrobu a spracovanie ovčieho mlieka; systém kontroly kvality ovčieho mlieka a ovčích mliečnych výrobkov.

Z legislatívy to boli najmä:

- Nariadenie (ES) č.178/2002 Európskeho parlamentu a Rady z 28. januára 2002, ktorým sa ustanovujú všeobecné zásady a požiadavky potravinového práva, zriaďuje Európsky úrad pre bezpečnosť potravín a stanovujú postupy v záležitostiach bezpečnosti potravín

Prednáška prof.Debrecéniho

prof.Bíreš prezentuje svoje poznatky východniarom v Sabinove

Žilina

Prednáša MVDr. Ing. Pokorný

- Nariadenie (ES) č.852/2004 Európskeho parlamentu a Rady z 29. apríla 2004, o hygiene potravín
 - Nariadenie (ES) č.853/2004 Európskeho parlamentu a Rady z 29. apríla 2004, ktorým sa ustanovujú osobitné hygienické predpisy pre potraviny živočíšneho pôvodu, Nariadenie komisie (ES) č. 1662/2006
 - Nariadenie komisie (ES) č. 2073/2005 z 15. novembra 2005, o mikrobiologických kritériách pre potraviny; Nariadenie komisie (ES) č. 1441/2007
 - Ďalšie legislatívne predpisy prijaté na národnej úrovni a v Európskom spoločenstve súvisiace s produkciou mlieka a mliečnych výrobkov
- V problematike Zlepšenie životných podmienok v chove oviec- welfare v chove oviec boli nosnou témou nasledovné oblasti:
- bioklimatológia, mikroklima v maštali, hygiena ustajnenia, hygiena pasenia, zdravie oviec, minimálne normy ochrany oviec
 - požiadavky oviec na vzdušný priestor, požiadavky oviec na plochu, požiadavky oviec na teplotu a vlhkosť, vytváranie skupín zvierat, technika a technológia chovu oviec, mechanizácia kŕmenia oviec, napájanie oviec, mechanizácia odstraňovania výkalov
 - ustajnenie jednotlivých kategórií, dojárne a syrárny, organizácia chovateľského roka
 - etológia v chove oviec, systém hodnotenia pohody zvierat, welfare.

Všetky prednášky a prezentácie zo školení nájdete na webovej stránke zväzu- www.zchok.sk.

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo bol organizačným garantom školení. Odbornými garantmi boli ústredný riaditeľ Štátnej veterinárnej a potravinovej správy Slovenskej republiky MVDr. Ján Pliešovský, CSc. a Štátny veterinárny a potravinový ústav Dolný Kubín.

Tento rok tak ako každý rok bol záujem o tieto školenia zo strany chovateľov opäť vyšší. Počet jednotlivých úspešných absolventov bol celkovo 435. Podľa miest kde sa školenia konali to bolo:

Banská Bystrica - 117 úspešných účastníkov

Dolný Kubín- 61 úspešných účastníkov

Sabinov- 178 úspešných účastníkov

Žilina- 79 úspešných účastníkov

Celkovo boli úspešne preškolení zamestnanci alebo majitelia z 256 subjektov pôsobiach v chove oviec.

Veríme, že tieto odborné školenia prispievajú k zvýšeniu úrovne slovenského ovčiarstva a pomôžu Vám chovateľom vo Vašej ťažkej práci. Tiež sme radi, že aj počas školenia ste na nás mali pripomienky, ktoré určite zapracujeme do ďalších vzdelávacích činností a tým zvýšime ich kvalitu.

Autor: Ing. Slavomír Reľovský

Autor fotografií: Ing. Slavomír Reľovský

Na samote...

O chovateľovi Jaroslavovi Roziakovi ste si už mali možnosť v našom časopise niekoľko informácií prečítať. Naposledy sa jeho meno spomínalo v súvislosti s vyhodnotením najlepších chovateľov oviec TOP 2006 v rámci slávnostného ukončenia ovčiarkej sezóny Demeter 2007. Stal sa víťazom v kategórii mliekové plemená a tiež celkovým víťazom TOP 2006. Sme veľmi radi, že si našiel čas a odpovedal na niekoľko otázok. Jeho odpovede vám teraz prinášame v nasledujúcich riadkoch.

Ako ste sa dostali k poľnohospodárstvu a k ovečkám ?

V prostredí poľnohospodárstva som vlastne vyrástol. Do roku 1976 sme boli súkromní roľníci. Chovali sme ovce, kravy, kone. V roku 1976 tu prišlo družstvo. Práve tu v mojej rodnej obci Michalková malo družstvo asi 1000 kusov oviec. Tie ovce pásala moja mama. V roku 1978 po smrti môjho otca som jej chodieval pomáhať s prácami okolo oviec. Takže už v tom období sa u mňa ten vzťah ku chovu oviec začal rozvíjať. Keď som sa oženil tak som išiel robiť na salaš. Tam som však bol len jeden rok. Následne som desať rokov robil profesionálneho hasiča. V roku 1993 sme začali súkromne hospodáriť s ovcami. Začínali sme so 40 kusmi za kopcom na Kráľovej. Tam sme dostali 17 hektárov pastvy do prenájmu od obecného úradu. Začínali sme s dvoma chlapmi, mali sme v prenájme ovce. Ja som ešte pracoval ako hasič do roku 1996. Neskôr keď som však videl, že sa nedá chovať ovce popri inom zamestnaní, odišiel som z pôvodného zamestnania a stal som sa ovčiarom na „plný úväzok“. V 1994

Kímenie

som začal krížiť cigáje s východofrízskou ovcou. Investoval som do nákupu kvalitného plemeného materiálu. Mlieková úžitkovosť sa začala pomaly dvíhať.

S akou myšlienkou ste sa dali na chov mliekových plemien?

Mojím hlavným zámerom a nosnou myšlienkou bolo to, že nebudem chovať 300 oviec, ktoré som mal v prenájme ale budem chovať 100 oviec s čo najvyššou úžitkovosťou a čo najkvalitnejšie. Takže od roku 1994 sme začali krížiť s východofrízskou

ovcou a od 1998 roku sme dostali z Trenčianskej Teplej 17 oviec do prenájmu, z ktorých máme teraz vyše 100 kusové stádo. Samozrejme, že to nie sú všetky vyprodukované zvieratá, časť z nich sme tiež predali. Takže vďaka náhode sme sa dostali k plemenu lacaune. Aj dnes by som jednoznačne uprednostnil lacaune pred východofrízskou ovcou, ktorá má obrovské problémy s chorobnosťou dýchacích ciest. Takže aj dnes by som všetkým chovateľom odporúčal uprednostniť plemeno lacaune pred východofrízskou

Matky s jahňatami sú vonku

Pán Jaroslav Roziak s trojičkami

Základ dobrej ekonomiky

ovcou. Takže dnes chovám 90 kusov matiek a 30 kusov jariet plemena lacaune.

Ako sa darí tomuto plemenu v tunajších podmienkach?

Darí sa mu dobre. Svedčí o tom aj dosiahnutá úžitkovosť (328,4 kg za rok 2006-pozn.redakcie). Zvieratá sú celú zimu vonku. Do maštale idú len na noc. Mnohí ľudia sa čudujú, že napriek tomu, že to zviera je sčasti holé, znáša tunajšie podmienky dobre. Nadmorská výška je približne 700 m.n.m. a zimy bývajú aj tu dosť tuhé s veľkým množstvom snehu. Tiež neplatí názor o tom, že sú náchylné na krívanie a majú ťažké pôrody. Niektí mi tiež spomínali, že sa tieto ovce ťažko doja. Samozrejme pri ručnom dojení je rozdiel podojiť ovcu, ktorá dá pol litra mlie-

ka a tieto vysoko úžitkové ovečky. Ja dojím už päť rokov na dojárni. Denne spracujem asi 160 litrov mlieka denne. Každý pôdaj hneď zveziem do Zvolena, kde sa mlieko spracuje a výrobky sa predávajú. Čo sa týka jahniat tie predávam záujemcom z okolia a nie iným veľkoodberateľom, ktorí pri odbere jahniat len špekulujú. Cenovo je to niekedy lepšie inokedy horšie. Takže kto vie o kvalite jahňaciny ten sa ku mne vráti. Ak má u mňa ovca jedno jahňa mne sa vlastne to jahňa ani neoplatí chovať. Ja dostanem viac za mlieko, ktoré mi tá ovca dá ako potom za jahňa. Ale je to zase vec chovateľskej kultúry a postupov, ktoré sú pre mňa ako pre ovičára neprípustné.

Chováte teda len plemeno lacaune?

Chovám aj mäsové ovce plemena suffolk.

Sú určené na vypásanie pasienkov. Hlavný ekonomický prínos mi však robia lacauny. Naším výsledným produktom sú výrobky z ovčieho mlieka, ktoré robíme vo vlastnej výrobni. Tieto výrobky všetky vlastne predávame vo vlastnej predajni, ktorú máme vo Zvolene. O naše výrobky je veľký záujem a nebol by problém pre nás predať aj podstatne väčšiu produkciu. Tu však narážame na problém s pracovníkmi. Ak by som mal kvalitných pracovníkov choval by som aj raz toľko oviec, od ktorých produkty by som bez väčších problémov predal. Ale bohužiaľ so zamestnancami je problém. Tiež mi vznikajú ťažkosti s ustajnením oviec. Mal by som záujem postaviť novú maštal ale narážam na problémy s pozemkami. Moje pozemky sú veľmi rozdrobené a je ťažké sa dohodnúť s veľkým počtom vlastníkov o nejakej výmene alebo scelením. Chcel by som požiadať o peniaze aj v rámci projektov pre rozvoj vidieka na roky 2007-2014. Ponuky, ktoré som zatiaľ mal na riešenie ustajnenia oviec mi však pripadali vždy veľmi nadhodnotené a verím, že by som to dokázal spraviť aj lacnejšie.

Ako máte riešené kŕmenie a ďalšia práca okolo oviec?

Čo sa týka kŕmenia mám jedného zamestnanca, ktorý mi s tým pomáha. V lete pasie ovce. Najhoršie je vyriešiť dojenie. Na mňa samotného je to skutočne veľa a tak by som chcel prijať pracovníka. Či sa mi to podarí to je už ďalšia vec. Pripúšťam riešiť tak, že stádo mám rozdelené na dve polovice. Vždy večer som stádo rozdelil podľa toho ako boli ovce označené. Jedna polovica išla s jedným baranom, druhá s druhým. Do rána boli s baranom. Ráno sa barany vybrali zo stáda. Úžitkovosť oviec sledujem prostredníctvom merania pracovníkom PS SR š.p.

Autor: Ing.Slavomír Reľovský

Autor fotografií: Ing.Slavomír Reľovský

Život hospodársky a pastiersky

O tomto z mojej skúsenosti v Brezne, kde býval som v r. 1853 do 1855, toľkoto: Mesto Brezno a jeho mešťania mali šesť salašov v chotári, na každom po 500 dojk a pre každý niekoľko hodinový objem pastviny. O Jure (dňa 24. apríla) oddelili od stáda kozy, jahniatka a barance, ktoré ostaly na roliach s košiarimi a na košarovanie roli; ovce vyhnali as na 2 hodiny dialky od mesta, to na najbližšie košiare a salaše. Asi o Žofii (dňa 15. mája) vyšli sem sviatočne odení majitelia na *liek*. Zde bača každému prichádzajemu vopred podával čerpák žinčice na občerstvenie a hostil takto svojich hostov; jako takéto pohostinstvo i stále a nenarušené je na salašoch, že kedykoľvek a ktokoľvek príde sem, bača víta ho s plným čerpákom žinčice a najviac ak opýta sa ho toľko, či by radšej napil sa sladkej a či kyslej. Prišli mešťania a mešťanky tiež uhostili potom baču i valachov páleným, koláčmi, chlebom a tým,

čo kto z domu priniesol. Keď pred poľudným dohnali valasi krdle oviec z paše, dojili každú o sebe vydojené mlieko premerali doneseným pohárom. Plný pohár bol mierou na celú dojku, nedoplnený na poldojku. Na každú celú dojku dával potom bača majiteľovi 20 do 22 funtov, na poldojku 10 do 11 funtov syra, pre ktorý si chodia každú sobotu, hneď jedni hneď druhí, na salaš a nosia si spolu i žinčicu domov, jak komu bača do drevenej dbanky naliať môže a chce. — Z bližších týchto salašov prenášajú sa potom na ďalšie salaše pod hole a na hole, až podjaseň približujú sa zasa k poliam a príbytkom ľudským; až by pustili aj barany medzi ovce a síšli sa s tamtými kozármi a baraniarmi v poli a konečne zimovali ovce buď doma buď na majeroch. Od Jura do lieku a rovne, po odaní od oviec ustanoveného množstva, podjaseň nasbieraný syr predávajú mešťanskí šafári kupcom najviac zo Starej Turej z Nitránsku sem

prichodiacim a utržené vynakladajú na soľ pre ovce a na nájom bačov i valachov. Baraniari na poli od kôz a bačov na salašoch z ovčieho mlieka hotujú známe syrčky, oštepky, parenice a syrce. Na Demitra (dňa 26. okt.) pospolité rečeno na Mitra, ukončujú bačovia i valasi svoj rok. A ktorí „dobře vyrádovali“ t. j. umluvenú mnohosť dobrého syra gazdom oddali i stádo dobre zachované zo salašov do domu prihnali, prijímajú svoje nájmly zplna, a veselia sa dnes s hospodármi; bo i na deň Mitra tak voľač zvýšili a schovali si, takto snad i tučnú jalovku (ovcu jalovú, nedávavšiu mlieka) zarezú. Fujara a gajdy, ktoré často pri pasení i na salašoch ozývaly sa stráňami a dolinami celé leto, zavznejú pri ihre a speve valachov dnes akoby naposled a na odbierku od hôl a salašov

Pavol Dobšínský

Prostonárodné obyčaje, poverý a hry

Potvrdenie budúcej spolupráce

Zláva-Ing. Srpoň, Ing. Ryba, Ing. Rafajová, Ing. Kurilla

Dňa 13.2.2008 prebehlo stretnutie medzi zástupcami Plemenárskych služieb Slovenskej republiky š.p. a zástupcami Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo. Plemenárske služby Slovenskej republiky š.p. zastupoval riaditeľ Ing. Štefan Ryba a vedúci zootechnik KÚ HD, oviec a kôz Ing. Martina Rafajová. Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo zastupoval podpredseda Predstavenstva Ing. František Kurilla a riaditeľ Ing. Pavel Srpoň. Tomuto stretnutiu predchádzali rokovania o úrovni spolupráce v roku 2008. Stretnutie sa na základe pozvania

predstaviteľov ZCHOK uskutočnilo v priestoroch ZCHOK v Banskej Bystrici. Účelom spoločnej schôdzky bolo uzatvorenie a podpísanie Zmluva č. 18/2008 o spolupráci pri poskytovaní údajov a výstupov z Centrálného registra plemenárskych údajov oviec a kôz podľa § 262 Obchodného zákonníka v úplnom znení. Veríme, že aj vďaka týmto dobrým vzťahom bude práca obidvoch subjektov v prospech slovenského ovčiarstva kvalitnejšia a bude platiť známe

Clara pacta - boni amici
Jasné dohody - dobrí priatelia.

Pastva v méně příznivých oblastech

**Doc. Ing. Pavel Veselý, CSc.,
Ing. Jiří Skládkanka,
Ph.D. Mendelova**

zemědělská a lesnická univerzita
v Brně, Agronomická fakulta,
Ústav výživy zvířat a pícninářství

Trvalé travní porosty jsou významným krajinným prvkem, který kromě produkční funkce plní řadu mimoprodukčních úloh. Pozitivně ovlivňují vodní zdroje, jsou cenným rezervoárem geneticky různorodých společenstev a v neposlední řadě napomáhají zachovat přirozenou úrodnost zemědělské půdy.

Dodává-li se travním porostům jen minimum energie jednou až dvěma sečmi bez zásahu do drnu, zůstanou ve formě stabilizovaných květnatých luk, u kterých nabývá na významu jejich mimoprodukční role. Při dodání většího množství energie

vzniknou pícninářské, nutričně kvalitní a výnosné porosty.

Stupeň a forma využití trvalých travních porostů (TTP) bude vždy závislá na jejich rozloze a potenciálním množství zvířat, která je mohou využívat. Dá se předpokládat, že vedle ploch, které se budou využívat intenzivně pro výrobu mléka a masa, budou i plochy, jež se budou hodnocovat extenzivně, pro pastvu krav bez tržní produkce mléka (KBTPM) a ovcí, resp. se pro produkci píce nebudou vůbec využívat a bude je nutno udržovat jinak než pastvou.

Plocha TTP a stavy zvířat

Podíl TTP ze zemědělské půdy není v České republice zanedbatelný. Podle údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) bylo v roce 1990 u nás 833 000 ha TTP, z toho 577 000 ha luk a 256 000 ha pastvin.

V roce 1999 byly naposledy TTP evidovány zvlášť jako louky a pastviny (665 000 a 285 000 ha). Od roku 2000 jsou vykazovány jen souhrnně.

V letech 2004 a 2005 představovala výměra TTP 972 000 a 974 000 ha. Další vývoj zastoupení TTP bude, mimo jiné, záviset i na změnách rozlohy orné půdy. ČR má dlouhodobě vysoký podíl zornění zemědělské půdy.

V letech 1990, 2004 a 2005 byly plochy orné půdy 3 232 000, 3 055 000 a 3 047 000 ha, což představuje 75,23; 71,63 a 71,54% zornění. Vzhledem k tomu, že zornění zemědělské půdy je ve státech EU-15 v průměru 54,8% (Kohoutek a Pozdíšek, 2006), dá se předpokládat, že stávající trend v nárůstu ploch TTP bude pokračovat.

Pastva se řadí mezi nejstarší formy využívání travních porostů, je přirozeným způsobem výživy hospo-

dářských zvířat a jako taková je uplatňována na celém světě. Zpravidla je organizována tak, aby zajistila vysokou užitkovost zvířat, dobré využití spásaných porostů, vysokou produktivitu práce a nízké náklady.

Vedle uvedené produkční úlohy však také plní i mimoprodukční roli, která je obvykle formulována jako péče o krajinu. Jak již bylo uvedeno, při využití travních porostů pastvou je nezbytné nalézt optimální vazby mezi přírodními podmínkami, hospodářskou potřebou a možnostmi společnosti.

V návaznosti na zvyšování ploch TTP však vývoj stavu zvířat, která je mohou využívat, není příznivý. TTP se tradičně využívaly a využívají především přežvýkavci.

V podmínkách ČR hraje rozhodující roli ve využívání TTP především skot. V chovu skotu je v Evropě patr-

ná tendence k poklesu počtu dojnic, k tvorbě větších a produktivnějších stád. Dá se předpokládat, že u této kategorie bude pastva (jako systém chovu) pozbyvat na významu. Proto bude zvyšující se podíl TTP využíván především chovem masného skotu, ovčemi a jalovicemi, stejně jako jezdeckými koňmi, jejichž počet je na vzestupu ve většině zemí EU-15 (Poždíšek a kol., 2004). K obdobnému trendu dochází i v ČR (údaje ČSÚ, Anonym, 2006, Anonym, 2007). Od roku 1990 do roku 2000 poklesl stav skotu z 3 506 000 na 1 574 000 kusů. Trend v poklesu stavu skotu pokračuje i v současnosti – jeho stav v letech 2004, 2005 a 2006 byly 1 428 000, 1 398 000 a 1 374 000 kusů.

Obdobně jako v Evropě, i u nás došlo k poklesu počtu dojnic. V letech 2000, 2004, 2005 a 2006 byl u dojnic zaznamenán pokles z 547 000 kusů na 437 000, 433 000 a 423 000 kusů.

Naopak u krav BTM došlo v uvedených letech ke zvýšení stavů z 67 000 na 136 000, 141 000 a 141 000 kusů. Přes zvyšující se stavu krav BTM je však vývoj této kategorie v ČR nutno hodnotit jako nepříznivý. Stav krav BTM jsou totiž v ČR oproti EU-15 velice nízké. Z uvedených údajů je navíc ještě patrné, že v posledním období (2005/2006) ještě došlo ve vývoji stavů ke stagnaci. V roce 2005 byl počet krav BTM na 100 ha zemědělské půdy 16,5 kusů oproti 26,9 kusů v EU-15 (ekvivalent na úrovni 163 %). Přitom vyjednané stropy početních stavů (kvót) s EU s nárokem na přímé platby (90 300 kusů) byly v roce 2005

naplněny u krav BTM na 156 % (Kvapilík, 2005).

Přezývkavci nestačí

Další potenciál ve využití TTP je možno hledat v chovu ovcí a koz. Chov ovcí, obdobně jako chov skotu, zaznamenal výrazný propad. Od roku 1990, kdy bylo v ČR 430 000 kusů ovcí a beranů, došlo k výraznému snížení jejich stavů. Nejnižší stavy byly v roce 2000, kdy dosahovaly 84 000 kusů. V následujícím období došlo k příznivému vývoji, který byl výsledkem podpůrných a dotačních programů, souvisejících s chovem ovcí zejména v méně příznivých oblastech, i zvyšující se poptávky po skopovém masu a dalších produktech z chovu ovcí a koz.

V letech 2004, 2005 a 2006 byly stavy ovcí a beranů 116 000, 140 000 a 148 000 kusů. I přes tento příznivý trend jsou uvedené stavy v porovnání se státy EU nízké. V roce 2006 činil počet ovcí na 100 ha zemědělské půdy 3,5 kusů, zatímco průměr EU představuje kolem 72 kusů (Anonym, 2007). I přes to stav ovcí v ČR naplňuje stropy početních stavů (kvóty) dojednané s EU (66 733 kusů) na 222 %.

V horizontu posledních let byl zaznamenán i příznivý trend ve vývoji početních stavů koz a kozlů. Stav koz poklesl od roku 1990 do roku 2004 v důsledku úbytku drobných chovatelů koz ze 40 638 na 11 912 kusů. V posledních letech (2005 a 2006) však je vykazováno plynulé zvyšování jejich stavů – na 12 623 a 14 402 kusů.

Současný trend chovu koz je charakterizován koncentrací chovu do farem specializovaných na výrobu sýrů a dalších produktů z koziho mléka včetně kosmetických přípravků. Ministerstvo zemědělství uvádí, že vzhledem k příznivým půdně-klimatickým podmínkám v ČR i značné výměře dosud málo využívaných horských a podhorských oblastí lze předpokládat nárůst početních stavů ovcí a koz i do budoucna.

Z dané rozvahy je patrné, že při dodržení uvažovaných parametrů lze chovem přezývkavců v ČR využít okolo 530 000 ha TTP, což je asi 62 % sklízitelných ploch (852 000 ha v roce 2005).

Z toho následně vyplývá, že stávající stavy skotu, ovcí a koz neumožňují využít jejich chovem téměř 325 000 ha sklízitelných ploch TTP, resp. 38 % jejich aktuální výměry. Vypočítaný výpadek stavů přezývkavců by ve vztahu k využívání TTP nahradilo například zvýšení stavů krav BTM o 160 000 kusů (na 300 000, to je například 80 % kvóty Rakouska) nebo zvýšení stavů ovcí a koz o 1 080 000 kusů.

A to ještě uvedená úvaha opomíjí fakt, že ČSÚ uvádí celkovou plochu TTP v ČR v roce 2005 v rozsahu 974 000 ha.

To znamená, že v roce 2005 bylo v ČR navíc evidováno 122 000 ha neskližených ploch TTP. V daných souvislostech je patrné, že se v ČR dostává do rozporu tendence ke zvyšování ploch TTP s tlakem na stagnaci (kvotaci) stavů přezývkavců. V takové situaci by zákonitě muselo dojít ke zhoršeným podmínkám v ekonomické

kém i ekologickém využívání TTP.

Význam pastvy roste především v méně příznivých oblastech, označovaných jako Less favoured areas (LFA), kde je chov skotu jinou formou agrární činnosti těžko nahraditelný.

V těchto oblastech jsou trvalé travní porosty nejen potenciálním producentem objemné píče, ale významně se spolupodílí na vytváření kulturní krajiny a na zachování její biodiverzity.

V EU je zařazeno do znevýhodněných oblastí (LFA) asi 52 % zemědělské půdy. Podíl zemědělské půdy v takových oblastech na celkové rozloze zemědělské půdy kolísá podle konkrétních podmínek v jednotlivých státech od 2 % v Nizozemsku do 78 % v Řecku. V Lucembursku dokonce do této kategorie řadí téměř 100 %.

V ČR odpovídá kategorii LFA 45 % zemědělské půdy. EU podporuje ve znevýhodněných oblastech (LFA) extenzivní hospodaření s tím, že zde hospodařící zemědělci jsou finančně odškodňováni za ztráty na příjmech, které jim vznikají v důsledku hospodaření v těchto oblastech.

V posledních letech se v ČR počet žadatelů o finanční příspěvek na hospodaření v méně příznivých oblastech významně zvyšuje. V letech 2004, 2005 a 2006 byly v rámci opatření LFA vyplaceny finanční prostředky 43, 1616 a 8206 příjemcům a v rámci stejného opatření bylo v roce 2006 podáno již 9295 žádostí (Anonym, 2007).

Chráněná území a specifika pastvy

Celkový počet chráněných území podle ČSÚ stoupl v letech 1995 až 2005 z 1733 na 2210 a jejich plocha v uvedeném horizontu vzrostla z 1 188 200 ha na 1 303 800 ha. Význam ekosystémů travních porostů na těchto lokalitách spočívá mimo jiné v tom, že mají zásadní význam pro zachování biodiverzity. Jsou to společenstva odpovídající přírodním poměrům, zachovávají cenné typy společenstev s chráněnými, ohroženými či fytogeograficky významnými druhy.

V oblastech vyžadujících ochranu je proto často funkce travních porostů naprosto nezastupitelná.

V rámci managementu, který je na těchto lokalitách v posledních letech realizován, zaznamenává pastva, a to především pastva ovcí, přímo renezanci. Z hlediska aplikace pastvy v chráněných územích, kde je vždy jejím úkolem udržení žádou-

ucí biodiverzity na pasené lokalitě, je nejdůležitější stanovit optimální pastevní zatížení těchto ploch, a to tak, aby v důsledku neúměrného zatížení přepásané plochy nedocházelo k ochranně nežádoucím změnám vegetace.

V dané souvislosti je třeba především zohledňovat skutečnost, že pastva zvířat v chráněných oblastech má specifický charakter, protože její prioritou je stabilizace stanovištně odpovídajících biocenóz. Při hodnocení pastvy v chráněných oblastech však není tato zásada vždy dodržována. Například Hejčmana aj. (2002) se domnívají, že výsledky badatelů z řad zemědělců jsou pro management chráněných území málo využitelné, protože jsou zaměřené především na množství, kvalitu biomasy a živočišnou produkci. Konstatují, že rozdílný botanický a zemědělský pohled může vést k mnohým nedorozuměním při obhospodařování zájmových území.

Respektování specifik pastvy v těchto lokalitách by ovšem nikdy nemělo vést k tomu, aby se při ní dostatečně nezohledňovaly i požadavky pasených zvířat.

Extenzivní a intenzivní způsob pastvy

Podstatné je, že v přírodních podmínkách neexistuje ostrá hranice mezi produkčním a tzv. mimoprodukčním využíváním trvalých travních porostů, resp. mezi produkčním a mimoprodukčním významem travních porostů. Ve skutečnosti jde o to, která funkce porostu je považována

za primární a která za sekundární.

Zpravidla se jedná o vzájemnou interakci obou rolí s tím, že jedna z nich většinou převažuje. V podstatě záleží na stanovišti, na kterém porost roste (nadmořské výšce, klimatických podmínkách, typu půdy, svažitosti a členitosti pozemků a jejich dostupnosti), na struktuře a zaměření živočišné výroby a na způsobu jeho využití, odvozeném od těchto podmínek.

V daných souvislostech je třeba mít vždy na paměti, že pastevní porosty jsou výrobním prostředkem, který je třeba adekvátně ošetřovat. Forma a intenzita jejich ošetřování je zpravidla ovlivňována řadou faktorů. Rozhodující bude produkční potenciál pastevního porostu, organizace pastvy a zatížení pasené plochy.

Produkční potenciál pastevních porostů bude dán stanovištními a klimatickými podmínkami. Je ho možno ovlivnit především intenzitou využití a hnojením. V poslední době se přechází od intenzivního využívání pastevních ploch na méně intenzivní systémy pastvy. Cílem již není pouze produkce porostu, ale také ovlivnění jeho druhové diverzity a snížení nebezpečí narušení drnu, a tím také eroze.

Přechod mezi extenzivním a intenzivním způsobem pastvy může představovat střídavý systém využívání pastevních porostů, při němž je plocha rozdělena na dvě části. Polovina plochy je od jara využívána jako permanentní pastva. Na druhé polovině plochy je první seč využita ke konzervaci a seč otavy potom

přepásána až do konce vegetačního období.

Při tomto systému využívání (ošetřování) pastevní plochy je možné podpořit tvorbu zásobních látek v kořenovém systému a prodloužit vytrvalost porostu se současným zachováním žádoucí produkce píce. Produkci navíc můžeme podpořit hnojením zejména dusíkem. Živiny se samozřejmě do ekosystému dostávají také díky pasoucím se zvířatům.

Permanentní pastva

Mezi extenzivní pastevní systémy patří permanentní pastva. Zvířata mají od jara až do konce vegetačního období k dispozici celou pastevní plochu. Může se jednat také o celoroční pobyt zvířat na pastvině. Zvířata jsou při tomto způsobu pastvy rovnoměrněji rozmístěna na ploše a snižuje se tím nebezpečí narušení drnu a eroze půdy.

Je-li pastevní píce málo, zejména na jaře, přidává se na určitou dobu další plocha. Jedná se o pojistnou plochu, která může být podle počasí a stavu porostu buď spasena, nebo posečena a zakonzervována.

Ošetřování pastviny bude záviset na stavu travního drnu a celkovém zatížení. Cílem je co nejvíce minimalizovat veškeré zásahy. Na jaře je vhodné provést přísev (přesev) nejvíce poškozených míst. Pro něj se vybírají kvalitní druhy, které rychle vzchází a zapojí poškozená místa. Velmi vhodný je pro tento účel jilek vytrvalý.

Další opatření by měla směřovat k vytvoření hustého travního drnu,

resp. podpoře odnožování. Jedním z nich je samotná pastva. Zvířata svojí činností (okus pastevní píce, sešlapávání) přispívají k vytvoření hustého a zapojeného travního drnu.

Další záležitostí je odstraňování nedopasků. Některé bezcenné druhy zastoupené v pastevním porostu zvířata nevyužívají. Takové druhy se mohou na ploše nerušeně rozšiřovat nejenom vegetativně, ale také generativně. Typickým příkladem je například šťovík, jehož vysemenění na pastvině zabrání jen jeho včasné odstranění. Zvířata opomíjí také jinak hodnotné druhy trav, u kterých se po vymetání snižuje chutnost. V této vegetační fázi se navíc zastavuje jejich odnožování, což v konečném důsledku vede ke snížení hustoty travního porostu. Odstraňováním nedopasků je možno snížit riziko zaplevelení pastevního porostu bezcennými druhy a zároveň podpořit hustotu travního drnu. Jinou možností, jak podpořit odnožování trav, je pokosení pastevního porostu na jaře (počátek metání) na výšku 10 cm. Ozimé trávy již poté nebudou vytvářet stébla, ale převážně listové výhony. Kladně bude ovlivněna kvalita pastevní píce. Posečená biomasa (vrcholová část porostu) se navíc vrací do ekosystému jako zdroj živin.

Dlouhodobější stabilita botanického složení a větší protierozní působení se dá očekávat pouze od hustého a dobře odnožujícího drnu. Takový drn je pak odolný vůči poškozování sešlapáváním a zabráňuje rozšiřování plevelných druhů. Jako zdroj živin pro porost slouží při permanentní pastvě převážně výkaly zvířat. Případným dalším zdrojem živin mohou být organická hnojiva vyprodukovaná v rámci zemědělského podniku. Využít je možné kejdou nebo chlévský hnůj. Chlévský hnůj je vhodné na pastevní porosty aplikovat v podzimních měsících v dávce 10 až 15 t/ha.

Klíčové informace

Travní porost je výrobní prostředek, který je třeba adekvátně využít.

Na stupeň a formu využití travních porostů má vliv celý komplex faktorů. Tendenci zvyšování ploch trvalých travních porostů neodpovídá vývoj početních stavů přežvýkavců.

Při využívání trvalých travních porostů hraje i nadále rozhodující roli skot, zatímco chov ovcí a koz představuje až další potenciální možnost.

Význam pastvy se zvyšuje především v méně příznivých oblastech.

Starostlivosť o zdravie jahniat pri narodení

Prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc.,
Univerzita veterinárskeho lekárstva, Košice

Úvod

Úspešný odchov jahniat je základným predpokladom zdravej populácie dospelých zvierat. Chorobnosť jahniat v perinatálnom a postnatálnom období zásadne ovplyvňuje rastovú schopnosť, ekonomiku odchovu jahniat a do určitej miery predurčuje budúcu úžitkovosť. Bahnenie je najkritickejšou periódou v chove oviec, ktorá rozhoduje o celkovej ekonomickej efektívnosti tohto živočíšneho odvetvia. Zahŕňa obdobie 6 až 4 týždne pred pôrodom a trvá približne do 14 dní veku jahňaťa. Pre zabezpečenie optimálneho zdravia jahniat a úžitkovosti je dôležitá v tomto období súčinnosť chovateľskej, veterinárskej a plemenárskej starostlivosti. Vychádza z technológie ustajnenia, chovu a výživy, ktoré musia v plnej miere rešpektovať fyziologické požiadavky matky a mláďaťa, ich pohodu a minimalizovať riziko vzniku a šírenia chorôb. Starostlivosť o zdravie populácie oviec, ich produkčnú a reprodukčnú výkonnosť začína výberom zdravotných a úžitkových kritérií v plemenitbe alebo cieľným šľachtením napr. na vyššiu mliečnu úžitkovosť, odolnosť voči niektorým chorobám (genetika zdravia). V súčasných podmienkach chovu oviec je v celosvetovom meradle z celkového počtu strát jahniat do odstavu 80% úhynov viazané na perinatálne obdobie t.j. mŕtvo narodené mláďatá, úhyny pri pôrode až do 3. dňa veku. Hlavnou príčinou strát jahniat v perinatálnom období sú mŕtvo narodené

jahňatá, dystokia (komplikované pôrody), syndróm hypotermie a hladovania, kongenitálne vady a rôzne poranenia.

Starostlivosť o matku

Vitalita a dobrý zdravotný stav jahniat vrátane optimálnych imunitných funkcií je priamo závislý na zdravotnom stave matky, samotnom priebehu gravidity a vlastnom pôrode. Nižšia živá hmotnosť pri narodení a životaschopnosť sa zisťuje u jahniat, ktorých matky boli počas gravidity kŕmené nevyrovnanou a neplnohodnotnou kŕmnom dávkou, ustajnené v nevyhovujúcich zoohygienických podmienkach alebo trpeli rôznymi ochoreniami (u bahníc v našich chovateľských podmienkach chronické endo a ectoparazitózy, chronické bronchopneumónie, nákazlivé krívanie, atď.). Plod v priebehu intrauterinného vývoja je v plnej miere závislý na príjme živín od matky. Optimálny vývoj placenty v počiatočných štádiách gravidity je základom pre správny vývoj plodu a hmotnosť jahniat pri narodení. Výživa bahníc počas prvých 8 týždňov gravidity musí byť organizovaná tak, aby počas tohto obdobia nedošlo k poklesu hmotnosti. Straty hmotnosti bahníc viac ako 2,5 kg v priebehu prvých 60 dní gravidity (cca 40 g/deň) má za následok spomalenie vývoja placenty a rast fétu. V období medzi 9. až 16. týždňom gravidity optimálna výživa bahníc je zárukou ich dobrého kondičného stavu. Matky v tomto období s kondičným stavom nižším ako 2.5 sa prikrmujú oddelene. Cieľom správnej výživy bahníc je dosiahnuť na konci gravidity kondičný stav

u všetkých zvierat od 2.5 do 3.5). Najdôležitejším obdobím pre vývoj plodu a zdravotný stav bahníc je ich výživa 6 týždňov pred pôrodom. Takmer 70% fetálneho rastu prebieha v tomto období. Nedostatky v kŕmení matiek ku koncu gravidity spôsobujú nízku hmotnosť jahniat pri narodení, životaschopnosť, zvýšenú perinatálnu a postnatálnu morbiditu a mortalitu jahniat, nižšiu produkciu mlieka u matiek a výskyt ketózy. Až o 50% živín viac potrebujú bahnice ku koncu gravidity ako na jej začiatku alebo 1,5 krát viac v porovnaní s obdobím bez produkcie mlieka. U laktujúcich bahníc sú požiadavky na krmivo 2.5 až 3.0 krát vyššie v porovnaní so zvieratami bez produkcie mlieka. Na základe uvedeného je opodstatnené začať s prikrmovaním energetickým krmivom u matiek minimálne 6 týždňov pred predpokladaným pôrodom (0.30 až 0.50 kg jadrového krmiva/kus/deň).

Kontrola bahnenia

Priemerná dĺžka gravidity je u oviec 147 až 150 dní. Bahnice tesne pred pôrodom majú byť kontrolované každé 3 až 4 hodiny. Až posledná ohliadka stáda bola o 23. hodine, postačuje ďalšia kontrola o 5. hodine ráno, nakoľko zvieratá s príznakmi pôrodu boli zachytené počas poslednej kontroly. Bahnice blízko pôrodu prejavujú nepokoj a zvýšený záujem o iné čerstvo narodené jahňatá. Typický je výrazný edém vonkajších pohlavných ciest. Väčšinou sa separujú od ostatných zvierat, najčastejšie do rohu maštale. Často líhajú a vstávajú alebo ináč menia svoju polohu tela. Samotný priebeh pôrodu je

u jednotlivých bahniíc rozdielny. Počas pôrodu je najvhodnejšie matku nevyrušovať. Pôrod začína silným tlačéním, odtokom plodových vôd, po odchode ktorých dochádza k vypudeniu plodu v priebehu 45 až 60 minút. V prípade, že z pohlavných ciest vyčnieva jedna z hrudníkových končatín, jahňa sa narodí do 30 až 45 minút. V prípade dvojčiat sa pri fyziologickom pôrode narodí druhé jahňa v priebehu 30 minút po prvom jahňati. Fyziologická poloha plodu je predná s vysunutými hrudníkovými končatinami a vloženou hlavičkou v pôrodných cestách. Príčinou prolongovaného komplikovaného pôrodu je veľký plod, nepripravená a malé pôrodné cesty, abnormálna poloha plodu (najčastejšie zaklonená hlavička alebo nožička pri prednej polohe, zadná poloha, atď.,) alebo nedostatočné pôrodné tlaky zo strany matky. V týchto prípadoch je na mieste odborná asistencia, ktorej cieľom je na profesionálnej úrovni odstrániť prekážky resp. reponovať nepravidelnú polohu plodu a vybaviť pôrod v krátkom čase. Pri zaklonení hlavičky alebo jednej z hrudníkových končatín plod pomocou vydezinfikovaných rúk tlačíme naspäť pokiaľ hlavičku resp. nožičku nedostaneme do pôrodných ciest a následne jemným ťahom za obidve končatiny vytiahneme plod. Rovnako postupujeme aj pri zadnej polohe, kde sa v prvej fáze snažíme dostať do pôrodných ciest naraz obidve panvové končatiny. Pre uľahčenie manipulácie v pôrodných cestách aplikujeme lubrikant.

Dôležitou súčasťou prípravy na bahnenie je mať k dispozícii dostatočný počet koterčov pre separáciu matky s mláďaťom ihneď po pôrode (minimálna veľkosť plochy 1,5 m² / bahnica) so suchou podstielkou a dobrou mikroklimou v maštali. Zároveň je dôležité, aby ošetrovateľ mal k dispozícii dostatočné množstvo dezinfekčných roztokov na dezinfekciu rúk a pupka, vitamínový roztok vitamínu E (prípadne vitamínov A, D) a selénu, striekačky resp. aplikátory pre ich orálnu aplikáciu, lubrikanty, farbu pre prvé označenie jahniat a úšné známky pre identifikáciu).

Starostlivosť o mláďa

Najkritickejším obdobím pre matku a mláďa je prvých 24 až 48 a v niektorých prípadoch až 78 hodín po pôrode (perinatálne obdobie). Všeobecne jahňatá pri narodení sú pomerne citlivé k syndrómu hypotermie a hladovania. Súvisí to hlavne so slabo vyvinutým termoregulačným systémom do tretieho dňa veku, nízkymi zásobami telového tuku pri narodení (nízky zdroj pohotovostnej energie), veľkou plochou povrchu tela k hmotnosti (predpoklady značnej straty tepla v chladnom a vlhkom prostredí evaporáciou cez vlhký povrch tela pri narodení). Za normálnych okolností jahňa začína spontánne dýchať ihneď po pôrode po pretrhnutí pupočnej šnúry. U mláďat, u ktorých bol prolongovaný alebo ináč komplikovaný pôrod je potrebné uvoľniť dýchacie cesty (odstrániť zvyšky plodových obalov a vôd z dýchacích ciest očistením dutiny nosa a úst a jej okolia vech-

tom slamy alebo utierkou). V prípade aspirovania plodových vôd do dolných dýchacích ciest zdvihneme jahňa za panvové končatiny a opatrným obojstranným stláčaním dutiny hrudnej a ústnej dutiny vyvoláme reflex dýchania. V praxi sa tento postup odporúča realizovať vždy u jahniat so zadnou polohou. Každé zdravé jahňa je dôležité ponechať s matkou, najlepšie v samostatnom koterci, aby ho ihneď po pôrode očistila a vysušila. Zdravé mláďa sa postaví v priebehu 10 až 20 minút po pôrode. Dôležité pre ochranu pred infekciou je pri narodení urobiť dezinfekciu pupka prípravkami s obsahom jódu alebo iných dezinfekčných látok, prípadne antibiotík.

Limitujúcim faktorom dobrého zdravotného stavu a optimálneho vývoja mláďat je skorý príjem dostatočného množstva kvalitného mledziva. Podobne ako u ostatných prežúvavcov je kolostrum pre ochranu jahniat základným zdrojom esenciálnych protilátok, vitamínov, minerálnych látok, glycidov, tuku, proteínov a ostatných biologicky aktívnych látok. Mledzivo musí spĺňať prvky kvality (určuje zdravotný stav a kondícia bahniíc, počet pôrodov, výživa), kvantity (optimálne množstvo prijatého mledziva 50 ml/ kg živého hmotnosti/kŕmenie alebo 210 ml/ kg živého hmotnosti /prvých 24 hodín., v zlých klimatických podmienkach – chlad a vlhko potreba mledziva sa zvyšuje o 15%) a rýchlosti prijatia (jahňa je schopné prijať dostatočné množstvo kolostra v priebehu 30 až 60 minút po narodení). V chovateľskej praxi je dôležité dodržiavať pravidlo, aby mláďa prijalo mledzivo ihneď po narodení ako je to možné a cicalo 6 krát v priebehu prvých 24 hodín života. Tomuto tvrdeniu zodpovedá aj fakt, že bahnica produkuje mledzivo približne do 18 hodín po pôrode a permeabilita čreva mláďaťa pre protilátky je najvyššia bezprostredne pri narodení, po 7 hodinách začína klesať a po 24 hodinách je veľmi nízka. V prípade, že v mledzive obsiahnuté imunoglobulíny sú transponova-

né do krvi jahniat, sú chránené pred infekciami alebo systémovými ochoreniami.

V prípade jahniat s nízkou životaschopnosťou, slabého reflexu cicania alebo za účelom urýchlenia prvého nacicania oddojíme niekoľko strekov (odstránenie strukovej zátky), nastriekame niekoľko strekov priamo na jazyk alebo vložíme cecok priamo do dutiny ústnej. Zároveň fixujeme matku, hlavne pokiaľ je neprístupná k cicaniu. Zoslabnuté jahňatá s nízkou pôrodnou hmotnosťou (väčšinou pod 2, 5 kg., optimálna hmotnosť jahniat pri narodení u nás chovaných plemien sa pohybuje od 3 do 5 kg) a nevyvinutým alebo zoslabnutým reflexom cicania vyžadujú špeciálnu starostlivosť (vyhrievanie, ošetrovanie 5% roztokom glukózy alebo dextrózy v množstve 20 až 50 ml – najlepšie subkutánne do oblasti krku roztokom zahriatym na telesnú teplotu, napojením mledzivom pomocou fľaše s cumľom alebo zavedením sondy do žalúdka). V chovateľskej praxi je dôležité pri nízkej životaschopnosti a živéj hmotnosti jahniat vylúčiť nedostatky zo strany matky (celkové zoslabnutie v dôsledku chorôb, napr. pri ketóze, nízka produkcia mledziva resp. mlieka ako následok mastitídy, zlého kondičného stavu, atď.,). Pre jahňatá, ktorých matky z rôznych príčin neprodujú mledzivo alebo uhynuli počas alebo v peripartálnom období je potrebné zabezpečiť náhradnú výživu (mledzivo od inej bahnice alebo využiť pre odchov náhradnú matku).

Životaschopné jahňatá, ktoré prijali dostatočné množstvo mledziva, nevyžadujú v ďalšom období špeciálnu starostlivosť a väčšinou po troch dňoch sa spolu s matkou premiestňujú do väčších skupín s približne rovnakou vekovou štruktúrou jahniat. Po 10. dni veku jahňatá začínajú prejavovať záujem o krmivo a začínajú popri cicaní prijímať objemové a jadrové krmivo. Vzhľadom na častý výskyt svalovej myodystrofie je súčasťou ošetrovania jahniat v perinatálnom a postnatálnom období aplikácia selénu prípadne niektorých vitamínov.

Prednosti slovenského ovčieho mlieka pri výrobe syrov

MVDr. Ján Selecký

Dobrá Niva 18. 02. 2008

Mlieko je biela sladkastá tekutina vylučovaná z mliečnych žliaz samíc a žien po určitú dobu po pôrode, určená na výživu mláďat. Ako potravina obsahuje všetky výživné a ochranné zložky pre rast a udržiavanie života organizmu narodených mláďat.

Mlieko produkované niekoľko dní po narodení mláďaťa sa menuje mledzivo, ktoré obsahuje vysoké percento ochranného imunoglobulínu. Mledzivo obsahuje látky, ktoré zabraňujú ochoreniu mláďat po ich narodení. Mledzivo je pre jahňa prechodnou potravou z vnúťmaternicovej výživy k pozdnejšej výžive materinským mliekom. U niektorých oviec sa mledzivo vylučuje aj krátko pred okotením.

Okrem toho aj bežne vylučované mlieko obsahuje bakteriálne látky, ktoré niekoľko hodín zabraňujú skysnutiu mlieka. Bakteriálna fáza

mlieka sa predlžuje čistotou pri dojení a jeho chladením. Obyčajne trvá 3 až 5 hodín. Táto bakteriálna fáza v mlieku je rozlične dlhá podľa druhu zvierat.

Vplyvom chemického zloženia pôdy, podnebia a ročných období majú trávnaté porasty a ďateľoviny zvlášť chemické a mikrobiologické zloženie, ktoré prechádza aj do ovčieho mlieka produkovaného v horských a podhorských pásmach v Slovenskej republike.

Špecifickú chuťnosť slovenského ovčieho mlieka a z neho vyrobených ovčích syrov dotvárajú slovenské plemená valaška a cigája.

Biologickou vlastnosťou oviec je schopnosť vytvárať a zhromažďovať veľké množstvo bielkovín v mlieku, mäse a vlne. Obsah bielkovín a kazeínu je oveľa vyšší ako v mlieku ostatných poľnohospodárskych zvierat.

Zistilo sa, že v Slovenskej republike pre mliečnu úžitkovosť v horskej oblasti je najvhodnejšie pestovať ovce plemena valaška a v pod-

horskej oblasti ovce plemena cigája. V nížinnej oblasti sa odporúča chovať ovce plemena merina prešľachtené na mliečnu úžitkovosť.

Mlieko sa tvorí vo vemene, ktoré u ovce pozostáva z dvoch polovic oddelených od seba väzivovou priehradkou. Každý jednej polovice vemena prislúcha jeden cecok. Rozmery vemena a jeho tvorivé vlastnosti sú ovplyvnené predovšetkým plemenom. Veľkosť vemena závisí od dĺžky laktácie – doby dojenia, plemennej príslušnosti, výživy a ďalších činiteľov. Ovce, ktoré sa doja majú priestrannejšie vemeno a aj cecky, vrátane ich dĺžky.

Ovčie mlieko sa získava dojením. Dojeniu oviec má zodpovedať fyziologickým a hygienickým zásadám. Pokiaľ ide o počet pôdojov u oviec, vzhľadom na produkciu mlieka sa zistilo, že pri dojení trikrát za deň oproti dojeniu dva krát sa získalo 4,06 % viac mlieka a o 5,27 % viac mliečného tuku. Pokiaľ ide o techniku dojenia, v zásade sa používa ručné a strojové dojenie oviec.

Množstvo produkovaného ovčieho mlieka ovplyvňuje celý rad faktov, z ktorých najdôležitejšie sú: plemeno, laktácia a laktáčne štádium, úroveň výživy, dojenie, klimatické podmienky a rôzne ďalšie. Plemená príslušnosť patrí medzi najrozhodnejšie činitele ovplyvňujúce množstvo produkovaného ovčieho mlieka. Mliečna produkcia je riadená skupinou génov, ktoré sú pre túto činnosť špecifické.

Dĺžka laktáčného obdobia nie je rovnaká u všetkých našich plemien. U oviec plemena slovenskej valaška a cigája trvá najmenej 5 mesiacov, zatiaľ čo u oviec plemena merina je o niečo kratšia. V našich podmienkach dávajú ovce v prvom mesiaci laktácie priemerne 500 až 600 ml mlieka denne, v polovici laktácie 200 až 400 ml mlieka denne.

Ovčie mlieko sa skladá z vody a sušiny. Zložkami ovčieho mlieka sú predovšetkým: mliečny tuk, mliečne bielkoviny, mliečny cukor a minerálne látky. Okrem toho obsahuje ovčie mlieko aj vitamíny a enzýmy. Chemické zloženia mliečného tuku a bielkovín u ovčieho mlieka produkovaného slovenskými plemenami má svoju príjemnú chuť a arómu. Táto chuťnosť slovenského ovčieho mlieka prechádza a sa zvyšuje u ovčích syrov.

Celkove ma ovčie mlieko, v porovnaní s kravským mliekom priemerne približne dvojnásobný obsah tuku a cca o 75 % vyšší obsah bielkovín pri približne rovnakom obsahu mliečného cukru a nepatrne vyššom obsahom minerálnych látok.

Mliečny tuk dáva ovčiemu mlieku charakteristickú vôňu a chuť. V porovnaní s kravským mliekom obsahuje tuk ovčieho mlieka menší podiel karotenoidov, čo spôsobuje jeho svetlejšiu – belšiu farbu. V dôsledku toho farba ovčieho mlieka nie je tak žltá ako u kravského mlieka. Vlastný tuk ovčieho mlieka sa líši svojím zložením od tuku kravského mlieka. Zvlášť obsahuje niekoľkonásobne zvýšené množstvo kyseliny kaprilovej a kaprinovej ako tuk krav-

Produkcia mlieka plemien v Slovenskej republike /roku 1968/

Plemeno	Priemerná produkcia mlieka/v lt/ za obdobie		
	28 /počas cicania/	172 dní /počas vlastného dojenia	200 dní /počas celej laktácie/
valaška	45,59	55,86	101,46
Cigája	39,94	73,87	112,99
merino	53,74	47,19	94,06

Priemerné zloženie druhových mliek /podľa Šveca /

Druh	Voda %	Sušina %	Kazein %	Albumin Globulin %	Tuk %	Cukor %	Popeloviny %
Kravske	87,30	12,70	2,80	0,60	3,90	4,70	0,70
Ovčie	81,09	18,91	4,63	0,77	7,56	5,12	0,83
Kozie	88,05	11,95	2,60	0,58	3,65	4,30	0,82

ského mlieka. Na tomto princípe rozdielnosti zloženia mliečnych tukov boli vypracované laboratórne metodiky na zisťovanie porušovania ovčieho mlieka, alebo ovčích syrov prídavkom kravského mlieka alebo prídavkom kravského syra.

Charakteristické pachové a chuťové látky obsiahnuté v ovčom mliečnom tuku študoval na Technickej univerzite Chemicko-technologickej fakulte v Bratislave docent Vladimír Palo.

Ovčí mliečny tuk obsahuje zvýšený podiel fosfolipidov, a to hlavne lecitu, kefalínu a sfingomyelinu oproti fosfolipidov v kravskom a kozom mlieku. Zvýšený obsah fosfolipidov v ovčom mliečnom tuku vytvára podmienky pre rýchlejšiu rezorpciu a lepšiu stráviteľnosť mliečného tuku. Fosfolipidy prispievajú k rozpusteniu cholesterolu a jeho ukladaniu v tkanivách ciev. Fosfolipidy sú podstatnou zložkou mozgu, nervovej tkaniny, srdečnej svaloviny, pečeni a spermii.

Bielkoviny ovčieho mlieka sú: kazein a srvátkové bielkoviny pozostávajúce z albuminu a globulínu. Na rozdiel od kravského mlieka ovčie mlieko má v priemere vyšší podiel srvátkových bielkovín, hlavne albuminu. Častice kazeinu ovčieho mlieka sú menšie ako častice kazeinu kravského a kozieho mlieka.

Kazein ovčieho mlieka, ako aj ďalších druhových mliek sa zrením rozkladá na nižšie a jednoduchšie látky, ktoré konzistenciu syra zjemňujú a zároveň vytvárajú chuťové látky v príslušných syroch.

Mliečny cukor – laktóza sa nachádza v ovčom mlieku v roztoku a má rovnaké vlastnosti a význam ako v kravskom mlieku. Mliečny cukor je základná živná pôda pre baktérie, ktoré ho svojimi enzýmami premieňajú na kyselinu mliečnu. Ostatná nerozložená časť mliečného cukru sa zo syrov vyplavuje v srvátke.

Ovčie mlieko oproti kravskému mlieku obsahuje viac fosforu, vápnika a horčíka. Živočišne mlieka, vrátane ovčieho obsahujú aj ďalšie minerálne látky a stopové prvky pre život a zdravotnú funkciu živočíšneho a ľudského organizmu.

Ovčie mlieko obsahuje väčšinu známych vitamínov. V porovnaní s kravským mliekom sa zistilo, že ovčie mlieko obsahuje viac vitamínu B₁₂, viac biotínu, a viac kyseliny pantotenovej. V ovčom mlieku sa nachádza menej karotenoidov, ale viac vitamínu A ako v kravskom mlieku.

Ovčie mlieko obsahuje ako kravské mlieko enzýmy – peroxidázu, katalázu, reduktázu, amylázu. Enzýmy sa podieľajú na biochemickej premene organických látok v mlieku. Ich činnosť je technologicky usmerňovaná alebo úplne vyraďovaná. Aktivita enzýmov je ovplyvňovaná teplotou a kyslosťou prostredia. Sú známe spôsoby, že vyzolované enzýmy s prídávajú do ovčieho mlieka alebo do rozdrveného ovčieho syra pri výrobe sudovky, zo účelom zvýraznenia ovčieho syra a sudovky špecifickou ovčou príchuťou.

Svojráznej chuti a vône ovčieho syra napomáha aj mikrobiológia, ktorá sa nachádza v ovčom mlieku získanom zo slovenských plemien oviec, ktoré sa pásli v horských a podhorských pásmach v Stredoslovenskom kraji. Táto zvláštna mikrobiológia vytvorená prirodzenou mutáciou v slovenských horských podmienkach je do takej miery silná, že aj v kravskom mlieku vie vytvárať – syntetizovať látky s ovčou príchuťou a vôňou. Túto biotechnologickú vlastnosť slovenskej mikrológie objavil prvý český univerzitný profesor mliekarstva, ktorý pôsobil na Karlovej univerzite v Prahe.

Profesor Dr. Otakar Laxa výsledky svojich štúdií zverejnil v publikáciách: Šýrařství, Pra-

ha 1915 a Mlékařská mykológie, Praha 1921. Tento mikrobiálny kmeň, ktorý je blízky odrode Bacterium acidiproteolyticum /Gorini/ nazval Coccus Crpaticus.

K tejto vedeckej činnosti Dr. Otakara Laxu podnietil veľmi vzdelaný a inteligentný majiteľ bryndziarne v Ružomberku Peter makovický starší. Tento Peter Makovický financoval rozsiahlu propagáciu Liptovskej bryndze, výskumu Dr. O. Laxu a aj vydávanie jeho kníh. K tejto činnosti Petra Makovického dovedla nadobudnutá skúsenosť, že slovenský ovčí hrudkový syr a slovenská bryndza majú čistou príjemnú chuť a vôňu, oproti podobným výrobkom vyrábaným ovčiarimi v Poľsku a oproti syru, ktorý sa vyrábal na maďarských pustách z ovčieho mlieka. Z podnetu Petra Makovického staršieho, prostredníctvom Dr. O. Laxu, jeho vedeckými prácami, sa potvrdila originalita a nenapodobiteľnosť slovenského ovčieho hrudkového syra a bryndze.

Výsledky výskumu Laxu boli pozdnejšie potvrdené Výskumným ústavom mliekarenským v Prahe a v Žiline. Pražáci robili chybu v tom, že slovenské ovčie kultúry označovali ako kašalovú kultúru pôvodu ČSR. Neoznačovali ich, že majú slovenský pôvod.

Príjemná ovčia chuť a vôňa ovčieho mlieka produkovaného v horských pásmach stredného Slovenska a v okolí Tatranska je vytváraná:

- chemickým zložením pôdy a následne chemickým zložením rastlinstva
- nadmorskou výškou a klímou.

Je dotváraná:

- syntézou slovenských ovčích plemien,
- biochemickou činnosťou, ktorý vyvíjajú mikróby žijúce na slovenských horských rastlinách a ktoré nahrádzajú veľmi dobrú živnú pôdu v slovenskom horskom ovčom mlieku, kde svojimi produktmi zvýrazňujú špecifické zmyslové jeho vlastnosti.

Južný sklon reliéfu pôdy s orografickým klesaním výšky hôr na strednom Slovensku a v oblasti Tatranska, vytvárajú priaznivé podmienky uhlu dopadu slnečných lúčov a ich odrazu, ktoré evokujú špecifickú fotosyntézu a asimiláciu živín z pôdy do rastúcich rastlín. Špecifická fotosyntéza a asimilácia živín v rastlinách zároveň syntetizujú chemickú základňu pre zvláštne chemické zloženie ovčieho mlieka so svojými zmyslovými chutnými vlastnosťami.

Dá sa predpokladať, že svojská biochemická aktivita ovčích mikróbov vznikla vplyvom chemického zloženia ovčieho mlieka a následkom prirodzenej mutácie génov za pomoci rádiácie vyžarovanej v slovenských horských masívoch. V tejto súvislosti sa nemôžu vylúčiť aj iné teórie mutácie mikrobiálnych génov.

Slovenskí vynálezcovia sortimentu Slovenskej bryndze rozvíjali a rozvíjajú prednosti ovčieho mlieka. Svojím dôvtipom a usilovnosťou vymysleli jedinečný spôsob zrenia ovčieho hrudkového syra a jeho prepracovania do širokého sortimentu slovenskej bryndze, u ktorej sa zvýrazňuje špecifická chuť a vôňa prešlá z ovčieho mlieka.

Pravidlá súťaží v strihaní oviec

Aj tento rok ZCHOK na Slovensku- družstvo plánuje spolupracovať pri organizácii strihačských súťaží. V nasledujúcich riadkoch Vám ponúkame výklad pravidiel, ktoré platili na Otvorených majstrovstvách ČR v roku 2007. Ak viete čo by bolo potrebné v týchto pravidlách zmeniť píšite na zchok.relovsky@orangelmail.sk

Výklad pravidiel

A/ Súťažiaci

- sa prihlasujú sami na základe včas zaslanej a vyplnenej prihlášky
- sa môžu dodatočne prihlásiť v deň konania súťaže, o prihláške rozhodne v závislosti na dostatku súťažných oviec hlavný rozhodca
- môžu strihať ľubovoľným spôsobom a používať aj vlastný strihač strojček, vrátane náhradných dielov (hlavice, náhradná strihacia hlavica a pod.)
- sa na vlastnú zodpovednosť ohlásia v inštruktážnom priestore 30 minút pred začiatkom súťaže
- musí byť vhodne oblečený a obutý (posudzuje hlavný rozhodca)
- sú povinní dodržiavať všetky bezpečnostné

predpisy a pravidlá súťaže

- nesmú pred a počas súťaže používať alkohol, drogy, kyslík a iné anaboliká
- má umožniť odobrať náhodné drogové alebo alkoholové testy, ak budú pozitívne, potom súťažiaci zaplatí všetky náklady a bude diskvalifikovaný
- zostáva po skončení súťaže na svojom mieste až po skončení posledného súťažiaceho v danej zmene. V prípade, že tak neurobí bude penalizovaný 3 trestnými bodmi. Výnimkou je naliehavé lekárske ošetrenie alebo povolenie udelené hlavným rozhodcom
- sa zúčastňuje súťaže na vlastné náklady, vyššie štartovné bude upresnené
- po skončení súťaže dostane všetky výsledkové listiny
- bude diskvalifikovaný hlavným rozhodcom na stanovišti alebo organizačným výborom za správanie poškodzujúce súťaž, úmyselné poškodenie alebo zranenie ovce, hanlivý jazyk, nešportové správanie, alebo pokiaľ bude pod vplyvom drog alebo alkoholu
- na stanovišti v priebehu súťaže nesmie byť nikto okrem súťažiach alebo rozhodcov
- nesmie využívať cudziu pomoc

B/Príslušenstvo:

- súťažná podlahová plocha pre súťažiach bude označená
- časť plochy je určená pre odkladanie ostrihanej vlny po každej ovci. Neodloženie ostrihanej vlny bude penalizované stratou 0,5 trestného bodu
- ostrihanú vlnu určenú k triedeniu budú odnášať v prepravkách pomocníci určení usporiadateľom súťaže

C/Ovce:

- určené pre súťaž budú rovnakého plemena, pohlavia, vekovej kategórie a porovnateľného výživného stavu
- určené pre túto súťaž budú rovnomerne predstrihané – upravené
- nezodpovedajúce požiadavkám súťaže budú vylúčené
- počet súťažiach oviec pre jednotlivé diely súťaže (kvalifikačné kolá, semifinále) budú upresnené podľa počtu prihlásených súťažiach, v skupine bude vždy 1 ovca navyše, aby súťažiaci mal možnosť 1 ľubovoľnú ovcu strihať na skúšku, alebo ju zo skupiny vyradiť
- vo finále sa bude strihať skupina 10 oviec,

v ženskej a seniorskej kategórií skupina s minimálnym počtom 3 oviec

D/Hlavný rozhodca:

- je menovaný pre každú súťaž
- predsedá reklamačnej komisii
- má právo diskvalifikovať účastníka súťaže ak jeho práca alebo správanie škodí dobrej povesti súťaže
- pre každú súťaž menuje rozhodcov na stanovišti, zodpovedá za ich inštruktáž
- pred otvorením všetkých súťaží oboznámi súťažiacich s pravidlami súťaže
- je zodpovedný pred súťažou za skúšobnú inštruktáž

E/Rozhodca na stanovišti

- sú menoví hlavným rozhodcom
- musia zachovávať objektivitu a pracovať nezávisle
- musia sa hlásiť u hlavného rozhodcu 20 minút pred každou súťažou
- rovnako všetkým rozhodcom vrátane hlavného rozhodcu nie je dovolené rozhodovať pod vplyvom alkoholu, drog alebo iných anabolík alebo fajčiť pri rozhodovaní
- musia byť vhodne oblečení (rovnošata – plášť)
- na pokyn hlavného rozhodcu alebo im určenej osoby sa budú na súťažných stanovištiach striedať v jedinomínútových intervaloch a odovzdávať si posudzovacie protokoly
- nesmú byť zmenení v priebehu jedného súťažného kola (jeho funkciu môže nahradiť hlavný rozhodca)
- po dohode s hlavným rozhodcom má právo diskvalifikovať súťažiaceho, ak jeho práca alebo správanie škodí dobrej povesti súťaže
- každý rozhodca na stanovišti má pre zaznamenanie a posúdenie svojej práce určenú farebnú ceruzku a zapisovaciu tabuľku

F) Časomerač:

- je menovaný hlavným rozhodcom
- má k dispozícii pre každého súťažiaceho jeden stopky

- na pokyn hlavného rozhodcu môže určovať interval určený pre výmenu rozhodcu na stanovišti
- meraný čas začína na pokyn hlavného rozhodcu („Štart“) a končí po ostrihaní poslednej ovce, vypnutím a bezpečným uložením strihacieho strojčeka a zodvihnutím ruky
- na pokyn hlavného rozhodcu zastavuje súťažiaci čas pri nezavinenom prerušení strihania (porucha prúdu, cudzie teleso v rúne, útek ovce od ostatných súťažiacich a pod.), doba pre odstránenie poruchy bude odpočítaná

G/Odvolávacia komisia

- je pred otvorením súťaže zverejnená, je zložená z hlavného rozhodcu, organizačného člena súťaže a ďalšej osoby so znalosťou pravidiel
- odvolávanie musí podávať písomne, v lehote do 15 minút po skončení časti súťaže alebo úkonu, ktorého sa bude odvolanie týkať. Vyššie peňažné kaucie budú určené pred zahájením súťaže. Kaucia je vratná v prípade uznania protestu
- rozhodnutie komisie je konečné a záväzné pre všetkých súťažiacich

H/Vyhlasenie výsledkov

- priebežné výsledky súťaže sú zreteľné na tabuli vždy do 15 minút po skončení súťaže skupiny
- konečné vyhodnotenie na záverečnom vyhodnotení

Kritéria hodnotenia

A/ Čas strihania – maximálny zisk 40 bodov

Čas sa hodnotí podľa povelu hlavného rozhodcu („Štart“) a končí vypnutím strojčeka, bezpečným uložením strihacieho strojčeka a zdvihnutím ruky po ostrihaní poslednej ovce jeho kolekcie. Maximálny počet 40 bodov dostane najkratší dosiahnutý čas, ostatní strácajú 0,025 bodu za každú sekundu navyše, t.j. za 1 minútu 1,5 bodu.

B/Kvalita strihania – maximálny zisk 30 bodov

Kvalitu strihania, kultúru práce strihača a spôsob zaobchádzania s rúnom hodnotí v priebehu súťaže skupina rozhodcov, ktorí sa v pravidelnom časovom intervale (1 – 3 minúty) na pokyn hlavného rozhodcu (časomerača) presúvajú k ďalšiemu súťažiacemu (posudzovacie protokoly sú podávajú). Zrážku 0,1 trestného bodu je potrestaný každý opakovaný strih nie na jednom mieste – dostrihávanie (okrem hlavy a končatín), prestrihávanie vlny, vytrhávanie rúna, porušenie celistvosti rúna, vysoký podiel prestrihov, nesprávna manipulácia so zvieratkom a fixácia, a pod. Za závažné porušenie je možné udeliť zrážku až 0,5 trestného bodu. Zrážkou 1 trestného bodu je potrestané brutálne zaobchádzanie so zvieratkom, útek ovce zo stanovišťa alebo porušenie práce ostatných strihačov. Počet trestných bodov sa vypočíta súčtom zaznačených bodov. Tento súčet trestných bodov sa odpočíta od maximálneho počtu 30 bodov.

C/Zovňajšok ovce po ostrihaní – maximálny zisk 30 bodov

Za drobnejšie poranenie, ostrovrčky nedostrihané a neostrihané vlny a nerovnomerná výška strihu sa prevedie zrážka v rozsahu 0,1 – 1 trestný bod. Zrážkou 1 trestného bodu je trestaný každý väčší zástrih kože. Počet trestných bodov sa vypočíta súčtom zaznačených bodov. Tento súčet trestných bodov sa odpočíta od maximálneho počtu 30 bodov.

Súťažiaci môže byť ďalej diskvalifikovaný:

- za vážne poranenie na struku alebo veľké poranenie vyžadujúce zákrok veterinárneho lekára
- pri porušení bezpečnostných pravidiel (napr. nevypnutie strojčeka, ohrozovanie iných osôb, a pod.)
- pri opakovanom hrubom zaobchádzaní s ovcami
- pri nedodržaní časového limitu alebo maximálneho limitu trestných bodov, vyhlásené hlavným rozhodcom pred začatím súťaže

Seč 2007

Ing. Vít Mareš,

předseda Svazu chovatelů
ovcí a koz v ČR

Ve dnech 9.-10. listopadu jsme uspořádali 10. setkání chovatelů ovcí a koz v Seči. Konferenci, kterou jsme poprvé organizovali bez MZLU v Brně, přinesla novou koncepci a bylo na ní projednáno mnoho aktuálních problémů. Vy, kteří jste se jí nemohli zúčastnit najdete úplný záznam jednání i předvedené prezentace jednotlivých lektorů na příloženém CD.

Program, který připravili vedoucí jednotlivých bloků byl sice náročný, ale pozornost posluchačů, kterých se sešlo 170 byla příkladná. Poslední páteční přednášky končily až po sedmé hodině, přesto většina chovatelů a hostů pozorně poslouchala. K hostům, kteří se naší akce zúčastnili patřila delegace Svazu chovatelů ovcí a koz na Slovensku, v čele s ředitelem Svazu Ing. Pavlem Srponěm, pracovníci Ministerstva zemědělství Ing. Jaroslav Oplt a Ing. Jana Holá, zástupce SVS MVDr. Zbyněk Semerád, ředitel ČMSCH a.s. Ing. Zdeněk Růžička, ředitel ŠPÚ Bratislava Ing. Ryba s Ing. Rafajovou a pracovníci ČPI Ing. Vojtěch Řehák a Ing. Jiří Pitrun. Ing. Jan Švéda dohodl a připravil návštěvu francouzského veterináře Doc. Dr. Paula Polise, který se zabývá veterinární homeopatií a ve spolupráci s Ing. Vlastou Horákovou, která zajistila tlumočení, přednesl příspěvek o nemoci Bluetongue.

V úvodu jednání přednesl informaci o chovu ovcí a koz v České republice Ing. Jaroslav Oplt, byly předneseny aktuální výsledky kontroly užitkovosti ovcí a koz, informace o Svazu a společnosti OVEKO. Ocenili jsme nejlepší chovatele za výsledky jejich práce, vyhlásili vítěze v soutěži o cenu Zlatý Cícero 2007 a vítěze fotografické soutěže webu Krajáci. V diskusi vystoupil ředitel ČMSCH a.s. Ing. Zdeněk Růžička.

Po obědě se rozběhly jednotlivé diskusní bloky na následující témata:

Dotace a kontroly, ve kterém se diskuse zaměřila na OP MŽP – příležitost i pro zemědělce. Dotace – PRV a odlišnosti od HRDP s důrazem na evidenci hnojiv a další aktuality. Kontroly SZIF.

Veterinární problematika, kde se projednávalo: Onemocnění Bluetongue – nákazová situace v Evropě, charakteristika nákazy, veterinární opatření v jednotlivých pásmech. Obchodování s ovci po území ES. Plnění Metodiky kontroly zdraví zvířat a nařízené vakcinace na rok 2007. Stanovisko k návrhu zákazu kupírování a kastrace pomocí pryžových kroužků, které přednesl MVDr. Radek Axmann, protože pozvaný zástupce Ústřední komise pro ochranu zvířat proti týrání se zalekl konfrontace s chovateli. Zásady správného vedení porodu ovcí a repozice nepravidelných poloh sice z časových nebylo předneseno, ale najdete je v samostatném článku tohoto čísla Zpravodaje a ve formě prezentace na příloženém CD. Tento blok doplnilo sobotní vystoupení Doc. Dr. Paula Polise na téma Bluetongue – zkušenosti francouzských chovatelů.

Agroturistika a doplňkové ekonomické aktivity, ve kterém vystoupili přední zástupci organizací sdružující podnikatele provozující venkovskou turistiku i chovatelé ovcí a koz, kteří se vedle zemědělství se zabývají i agroturistikou, se svými prezentacemi.

Přeprava zvířat, ve které se řešila současná legislativa a technické parametry vozidel určených na transport ovcí a koz.

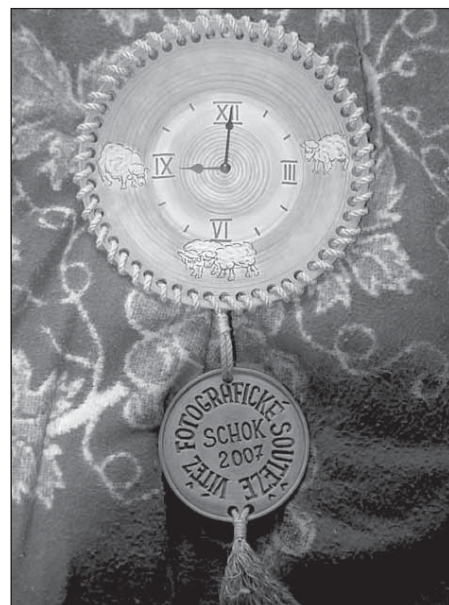
K jednotlivým tématům se živě diskutovalo, přítomní odborníci většinu dotazů chovatelům zodpověděli a zájemcům předali kontakty pro možnost řešení dalších problémů.

Po společenském večeru pokračoval program v sobotu dopoledne blokem na téma:

Prodej ze dvora. Lektori nás seznámili s požadavky legislativy, se zkušenostmi vlastními i zahraničními. Z přednesených příspěvků i diskuse vyplynula nutnost jednání s příslušnými úřady při hledání cesty k vlastní produkci potravin.

Program konference doplnilo jednání chovatelských klubů a uzavřelo republikové shromáždění delegátů SCHOK v ČR.

Podrobně jsme se na Seči zabývali onemocněním Bluetongue, kterým jsou naše chovy ovcí a koz v poslední době ohrožovány a které se již objevila na okrese Cheb. Řada okresů v Čechách se nachází v ochranném 150 km pásmu od zjištěných ohnisek. To nám komplikuje přesuny chovných a plemenných zvířat, pořádání výstav, trhů a dalších chovatelských akcí. S problematikou se můžete

Cena pro vítěze fotografické soutěže

Přednášky na aktuální téma

podrobně seznámit v článku francouzského veterináře Doc. Dr. Paula Polise a na příloženém CD si přehrát vystoupení zástupce Státní veterinární správy MVDr. Zbyněka Semeráda i našeho francouzského hosta a podívat se na jejich prezentace k této problematice.

Chtěl bych poděkovat vedoucím jednotlivých bloků, kteří svoje úkoly zvládli výborně a komplexně celý program zajišťovali – od kontaktu s lektory, přes řízení vystoupení až po jeho vyhodnocení. Vedle toho i všem zaměstnancům, kteří se podíleli na přípravě a průběhu této akce a Ing. Vlastě Horákové za tlumočení a péči, kterou věnovala našemu francouzskému hostu.

Stretnutie zväzov

V dňoch 13.2.-14.2.2008 prebehlo stretnutie s vedúcimi predstaviteľmi českého Svazu chovateľů ovcí a koz.

Účelom tohto jednanja bol spoločný postup pri jednaniach na úrovni Európskeho spoločenstva. Je dôležité spoločne vystupovať najmä kvôli väčšej vyjednávacej sile pri spoločnom postupe.

Z obidvoch strán je vôľa pre spoločné hájenie našich záujmov.

Pán Andrej Saraka

Ovečka, ovečka trojaký úžitok...

Náročky som použil v úvode časť textu zo známej ľudovej piesne. Veľmi často sa v súvislosti s chovom oviec spomína jej úžitkovosť vo forme produktov z ovčieho mlieka. Tiež obľúbenou témou je mäsová produkcia. V dnešnej dobe sa zabúda na vlnu, nehovoriac o kožušine. A práve ovčia kožušina patrila v minulosti k základným surovinám na výrobu rôznych výrobkov pre uspokojovanie potrieb ľudí. Dnes spĺňa prevažne funkciu estetického doplnku. Spracovaním ovčín sa na Slovensku na profesionálnej úrovni zaoberá už jediná firma. Jedná sa o firmu Saraka, ktorá sídli v Prešove. Vďaka ústretovosti majiteľa pána Andreja Saraku máte možnosť prostredníctvom nasledujúcich riadkov nahliadnuť pod „pokrievku“ spracovateľa koží (nie len ovčích). Takže teraz už necháme priestor pre jeho slová, ktoré dopĺňal aj jeho zamestnanec a zať v jednej osobe pán Pavel Horničára.

K práci s kožušinami som sa dostal prostred-

níctvom svojho otca. Ten bol garbiar celý život a pre mňa to bolo zo začiatku ako koníček. Po chádzam od Košíc. Neskôr sa naskytla možnosť prevziať do prenájmu bývalé zberné suroviny. Takže s konička sa stalo živobytie. V priestoroch kde pracujeme teraz bola firma, ktorá sa zaoberala spracovaním kožušín, starých pneumatík a textilu. Dostala sa však do obrovských finančných problémov. Bývalá majiteľka nám ju ponúkla na predaj. Takže my sme ju prevzali aj s veľkým finančným záväzkom. To všetko prebehlo v roku 1998 a od 1.3.1998 sme začali pracovať už v týchto priestoroch. Vonkajšie prostredie okolo budov firmy bolo v dezolátnom stave a zapratané obrovským množstvom odpadu. Celá fabrika od postavenia vyše 30 rokov fungovala bez investícií do stavieb. Nás čakala v prvom rade rekonštrukcia budov a dvora. To sa nám aj podarilo. Dokonca sa nám podarilo najstť aj financie na pokrytie celého dvora asfaltom. Hneď na to

však prišli páni z vodární a vypočítali nám poplatok za dažďovú vodu, ktorú z toho už nami upraveného dvora zvädzame do kanalizácie. Takže od roku 1998 sa trápime s jednotlivými kontrolami, úradníkmi a komisármi z EÚ. Táto výroba kožušín mala v týchto miestach už dlhoročnú tradíciu. Kožušiny sa v Prešove vyrábajú už asi 50 rokov, pričom posledných 30 na tomto mieste, kde je aj naša firma. To bola jedna pozitívna skutočnosť v našich podnikateľských začiatkoch. Robíme vlastne službu pre obyvateľstvo v širokom okolí. V tejto oblasti je ešte stále dosť chovateľov zvierat, ktorý majú záujem o spracovanie kožušín. Nie je to však len služba pre chovateľov z okolia ale chodia nám zákazky z celého Slovenska. Je to najmä kvôli tomu, že jediní na Slovensku robíme zákazkové spracovanie kožušín. Je ťažko povedať akú časť z výroby predstavujú ovčiny. Robíme však napríklad kožušiny z bitúnku zo Sabinova, čo je až 50 tisíc koží. Tie spracujeme alebo časť aj zobchodujeme. Po spracovaní kože predávame ďalej. Niekedy sme ich predávali do obuvníckeho priemyslu na podšívky. Dnes už viac ako dekoráciu. Dnes je v tejto oblasti veľa rôznych tlakov. Garbiarstvo zažíva veľkú recesiú. A rovnako ako aj v iných odvetviach pre nás nezládnuteľnú konkurenciu predstavuje produkcia Číny. Dokonca niektorá Talianska firma predávala svoju starú technológiu na spracovanie kožušín Číňanom. Neskôr to ľutovala lebo Číňania ich potom vytlačili z trhu s kvalitnejšími výrobkami. U nás je najťažšie dodržať všetky požiadavky najmä ohľadom ochrany životného prostredia. Z hľadiska technológie je priebeh celej výroby kože nasledovný:

Zákazník nám donesie kožu. Tu sa rozlišuje v akom stave kožušinu donesie. Či je surová alebo suchá. Potom sa rozlišuje o aký druh kože ide. To všetko ten kto ju prijíma zaznamená na zákazkový list a informuje zákazníka o stave kože. Popríklad tiež informuje zákazníka o predpokladanom výsledku a poučí ho ako by mal kožu po zabíí zvierata ošetriť. Po prijatí koží sa nahromadí skupina koží podľa druhu koží. Vychádzame pri tom z toho, že do každej nádoby môže ísť len určitý objem koží. Keď ich je dosť tak kože idú do tej nádoby do námoku. Tu sa koža dostatočne

Hovädzie kože

Sušiareň

rozmočia aby mohla prijať rôzne chemikálie, ktoré sú pre jej vyrobenie dôležité. Tu sa aj odstraňuje hrubé nečistoty a špina. Námok trvá podľa stavu kožušiny. Pri surovej stačí námok asi jeden deň. Po zbavení kože nečistôt sa koža odblaňuje-mizdrenie. Z remeňa sa dávajú dole blany, tuk. Takto sa na remeni otvoria póry. Po mizdrení ide koža do prania kde sa zbaví prostredníctvom rôznych pracích prostriedkov ďalších nečistôt a zvyškov tuku. Po vypraní ide koža do ďalšieho procesu-piklovania. Tu sa pridáva soľ, kyselina mravčia v určitom pomere. Koža tu musí byť 24-48 hodín. Piklovaním sa v koži zakonzervujú bielkoviny. Je to základ spracovania a koža už je v tomto momente na určité účely použiteľná. Kože po piklovaní sa musia „zaležať“ - nejaký čas odstáť. Podľa toho aký je ďalší účel použitia kože prechádza ďalšími procesmi. Takže ďalším postupom býva činenie. Na dekoratívne kože sa činí hliníkom, na ďalšie spracovanie sa činí soľami chrómu. Po vytiahnutí kože musí dobre odtiecť. Následne sa kože môžu napúšťať v námokoch. My ich ručne natierame tukom. Ten kožu zmäkčuje. Potom sa opäť nechajú zaležať a idú do sušiarne. Po vysušení idú do lajtra. To je bubon-práčka hnaná

motorom spresne určeným počtom otáčok. Kože sa tu váľajú v pilinách a perchlóre. Zbavia sa zvyškového tuku, zmäkčia sa. Ďalej sa odprášia od pilín a idú na ďalší proces rozrážania remeňa. Remeň sa brúsi, roztiahne. Kože sa začesú prípadne zastrihnú. Na dekoratívne účely tieto úpravy stačia. Ak chceme kože ďalej použiť na kožušničky treba ich zafarbiť. Kože putujú opäť na mokrú dielňu. Tu sa znovu rozmočia, vyperú, idú do chrómu aby boli odolné voči vysokým teplotám. Koža musí pri farbení zniesť 65-70 stupňov a nesmie sa zraziť ani rozpadnúť. Chróm jej dáva tiež elasticnosť a pružnosť. Po zafarbení sa opäť suší, dáva sa do lajtra, rozrazí sa remeň, vyčese sa, pristrihne, zarovná a to je vstupná surovina pre kožušníkov. Celý technologický postup musí byť veľmi presný. Pri akýchkoľvek výkyvoch a nepresnostiach sa znižuje kvalita výsledného produktu. Dnes bojujeme aj s problémami nášich zamestnancov, pretože práca je v prostredí, ktoré veľmi nevoní. Veríme však, že svoje služby budeme aj ovčiarom poskytovať v dostatočnej kvalite.

Autor: Ing.Slavomír Reľovský

Autor fotografií: Ing.Slavomír Reľovský

Mokrú kožu

Sušiareň koží

Správne nasolené kožu

pán Horničár pri brúsení kožu

Hotové kožušiny

Zriadenie a prevádzkovanie farmy dojných oviec s celoročnou produkciou jatočných mliečnych jahniat a ovčieho mlieka alebo hrudkového syra ^{1.)}

Prof. MVDr. Imrich Maraček, DrSc.,²⁾

Ústav fyziológie, Katedra normálnej anatómie, histológia a fyziológie, Univerzita veterinárskeho lekárstva v Košiciach

1. Úvod

V súčasných a perspektívnych podmienkach Európskej únie uplatňovaná koncepcia multifunkčného trvalo udržateľného rozvoja pôdohospodárstva s podporou rozvoja vidieka vrátane starostlivosti o tvorbu krajiny a agroturistiku poskytuje podporu obhospodarovaniu trvalých trávnych porastov a chovu malých prežúvavcov. V programe podpory aplikovaného výskumu a inovačného procesu Ministerstvom školstva SR sa vytvoril priestor pre projekty aplikovaného výskumu a tak sme získali na roky 2006 až 2008 financovanie pre projekt AV: „Vývoj a overenie reprodukčných technológií v chovoch dojných oviec plemena cigája a zošlachtená valaška v regiónoch SR“, v rámci ktorého sa okrem iných výskumných prác vykonali overovacie prevádzkové experimenty na dvoch farmách dojných oviec v podhorských podmienkach Slovenska.

Predkladaný príspevok predstavuje súhrn poznatkov z vedeckovýskumnej a organizačnej činnosti autora a poznatkov dosiahnutých z riešenia projektu aplikovaného výskumu, ktoré vlastne tvoria priebežný výstup po druhom roku riešenia. Ide o výsledky overovacích prevádzkových pokusov na farme chovu plemena cigája (C) zvolenského typu a farme zošlachtenej valašky (ZV), ktoré sa chovali spôsobom dvoch stád tak, že jedno stádo bolo chované klasickým spôsobom pripúšťania koncom leta s produkciou jatočných jahniat na veľkonočný trh a druhé stádo sa pripúšťalo na jar s produkciou jatočných jahniat na vianočný trh.

2. Súčasný stav poznania problematiky a východiská pre profitujúci chov

Chov oviec je jedným z odvetví živočíšnej výroby, kde do dnešných čias sa zachovali mnohé chovateľské a technologické tradície klasického valašského a salašného chovu a v mnohých regiónoch Slovenska prevažuje klasické ručné dojenie a výroba hrudkového syra na salašoch. Avšak za posledné tri dekády 20. storočia sa rozvinuli a prepracovali biotechnické metódy riadenej reprodukcie oviec aplikované a využívané hlavne v podmienkach súčasných chovateľov, ktorí akceptovali nové podmienky trhu s produkčným zameraním na jatočné jahňatá a ovčie mlieko, alebo ovčí hrudkový syr a výrobky z neho. Vytvorili sa podmienky pre intenzívnejší produkčný chov oviec a to nielen zrýchlením reprodukčnej obrátky stáda systémom troch bahnení za dva kalendárne roky s tromi reprodukčnými cyklami v trvaní jedného cyklu 8 mesiacov (3x8=24) na zvýšenie produkcie jatočných jahniat,

ale aj s produkčným zameraním jatočných mliečnych jahniat na veľkonočný trh a nadväznú produkciu ovčieho mlieka pre jarnú a letnú turistickú sezónu jedným stádom chovu. Druhým stádom na farme sa zameriava na produkciu jatočných jahniat na predvianočný trh a nadväzným dojením počas zimného krmenia s produkciou ovčieho mlieka a výrobkov z neho pre obdobie zimnej lyžiarskej turistickej sezóny. Takýto systém chovu prispieje k rozvoju vidieka, vytvoreniu pracovných miest, k obhospodarovaniu krajiny, rozvoju agroturistiky, obnoveniu tradičných remesiel a spracovaniu aj ďalších ovčích produktov ako je ovčia vlna a kožky. V rámci multifunkčného trvalo udržateľného rozvoja poľnohospodárstva chov oviec prispieva k racionálnemu obrábaniu a obhospodarovaniu trvalých trávnych porastov a tým aj podhorskej krajiny i rozvoju agroturistiky. Novou výzvou súčasnej doby je aj neustále presnejšie definovaná požiadavka na technológiu chovu a produkcie pri minimálnom použití liečiv a chemických syntetických stimulačných prostriedkov. Rovnako sa rozširuje požiadavka a dopyt trhu po bioproduktoch z tzv. ekologických a environmentálnych chovov na produkciu biopotravín a tzv. funkčných potravín. Rádostné a potešujúce je zistenie, že neustále rastie záujem a dopyt po potravinárskych komoditách z ovčieho mlieka, ako aj z jahňacieho mäsa s nízkym obsahom tuku nielen na zahraničnom, ale aj na domacom trhu.

3. Správanie sa oviec v ovčiarni – základné etologické poznatky

Každý druh zvierat má všeobecné správanie, ktoré sa viaže k najdôležitejším životným prejavom a dajú sa rozlíšiť také formy správania, ktoré daný druh, tak aj ovce charakterizujú. Rozdielnosť životných podmienok a adaptácia na ne môže viesť aj k takým rozdielom v správaní, ktoré v rámci druhu je charakteristické pre tú, ktorú skupinu či toho, ktorého jedinca.

Ovčiarenie je pre ovce umelé prostredie, ktorého životné a chovateľské prostredie vytvára chovateľ rozmermi, kapacitou priestoru, veľkosťou skupín držaných zvierat, zmenami jedincov v skupine, usmerňovaním a organizovaním pripúšťania, či bahnenia atď. Je pre nich cudzí každý taký spôsob alebo dej v technológii chovu, ktorý sa líši od ich prirodzených životných podmienok a vyžaduje návyk na dané podmienky. Sú také technologické podmienky, ktoré zvieratá nie sú alebo len v malej miere sú schopné zniesť. Následkom toho môže takýto stav od prípadu k prípadu viesť k vážnemu výpadku v produkcii a niekedy sa môže vyskytnúť aj vyšší úhyn príslušnej produkčnej kategórie zvierat.

Charakteristickým druhovým znakom oviec je, že z denného času 50% odpočívajú a prežúvajú, pri-

čom ďalších 20 – 30% prijímajú krmivo. Denné zmeny ovplyvňujú rytmus odpočinku, prijímania krmiva a prežúvania. Trvalý nočný odpočinok končí východom slnka, začína čulý príjem krmiva s prerušením kratším-dlhším odpočinkom a prežúvaním. V poludňajších hodinách nasleduje dlhšie obdobie odpočinku a nadväzne s približujúcim sa západom slnka stupňujúci príjem krmiva uzatvára deň. Stádo sa uloží na odpočinok. Pri zimnom systéme krmenia je potrebné sa snažiť dodržať opísaný denný režim podávania krmiva a vytvorenia presného harmonogramu činnosti v záujme presného pravidelného časového opakovania životných rytmov. Na presné časové dodržanie pravidelne opakujúceho pracovného poriadku si ovce nielen zvyknú, ale to aj vyžadujú. Takýto pracovný presný režim vytvára pre ne v stáde celkový harmonický telesný etologický stav, pokoj a pohodu. V pravidelnom čase po nasýtení a napojení väčšina, spravidla všetky zvieratá stáda ležia a prežúvajú.

Aj v klasickej technológii chovu stáda oviec sú menšie skupinky zvierat, ktoré si vytvoria a zaujímajú stály životný priestor pre seba, keď sa im na to vytvoria podmienky. Jednotlivé takéto skupinky sú tvorené 15-30 jedincami, ktoré si navzájom vytvoria vzájomný vzťah a určité prepojenie. Takéto prirodzené vytváranie skupín je podmienkou určitej pohody stáda v ovčiarni. Skupina spoločne a v rámci nej jednotliví členovia zaujímajú určitý ten istý priestor. Denno-denne približne na tom istom priestore odpočívajú a prijímajú krmivo (žerú), keď to vnútorný priestor a zariadenie ovčiarnie dovoľuje. Poľutovania hodný je stav, keď túto skutočnosť nezohľadnia pri rozmiestnení napájačiek. Spravidla sa v ovčiarni rozmiestni málo napájačiek. Práve z tohto dôvodu sú zvieratá nútené vyhľadávať napájačku a prechádzať navzájom cez priestory iných skupín a tým sa vyrušovať, čo naruší pohodu stáda v ovčiarni.

V takom prípade, keď do skupiny oviec s harmonickým životom vyrovnané žijú v stáde umiestnime nové dokúpené alebo premiestnené ovce, tak sa naruší vytvorený poriadok a istá hierarchia v správaní sa skupiny. Príslé jedince sa spravidla roztrúsia v skôr vytvorenej jestvujúcej skupine. Niekoľko dní sa navzájom ovoniavajú, postŕkujú sa a po asi 4. až 5. dňoch sa vytvoria nové sociálne hierarchické stavy. Stádo sa opäť upokojí. Poriadok skupinového správania držaných oviec môžeme niekoľkokrát porušiť, keď ich v rámci stáda z rôznych chovateľských produkčných a reprodukčných dôvodov preskupíme. Avšak na odbornej úrovni zabezpečovaná a vykonávaná chovateľská starostlivosť a ošetrovanie nemôže nebrať v úvahu poznanie o hierarchii vzťahov a správanie sa jedincov v skupine a bez uváženia ich len tak opakovane rozobrat' a vytvárať nové skupiny. Je potrebné zohľadniť

to, aby preskupenie zvierat spôsobilo čo najmenšie škody a aby sa vykonalo len v nevyhnutnom prípade. Cieľavedome je dobré zvážiť potrebu preskupenia a keď je to možné realizovať to tak, aby jednotlivé prirodzene vytvorené skupiny v rámci stáda zostali čo najdlhšie spolu a čo najmenej narušené. Z tohto dôvodu v prípade, že z menších jednotiek vytvárame reorganizáciou väčšie kolektívy je účelné sa snažiť o to, aby prv vytvorená menšia skupina oviec celá sa premiestnila do novovytvorenej väčšej skupiny.

Svojrázne pravidelné správanie môžeme pozorovať vo vzťahu vybahnených oviec a ich jahniat. Už na bahnenie pripravujúca sa ovca snaží oddeliť a vzdialiť sa od svojej skupiny a vyhľadáva nové pokojné miesto pre seba. Novonarodené jahňa spravidla pustí k dojčeniu až po jeho očistení, olízaním plodového mazu. Pach plodového mazu je v tomto období určujúci faktor pre identifikáciu vo vzťahu bahnica – jahňa. Novonarodené jahňa v prvých dňoch života denne 12 až 14 hodín spí, potom následne vo veku 4-5 týždňov trvanie spánku klesne na polovicu. Jednoduché jahňa 30-40 krát cicia, kým vo veku jedného mesiaca počet cicaní klesne denne na 8-10.

Mladé jahňa zotrváva v blízkosti svojej matky – bahnice, na väčšiu vzdialenosť ako 5-10 m sa od nej nevzdiali. V rámci tejto vzdialenosti väčšina bahníc nájde svoje jahňa. Jahňatá však do 6-8 dní nespoznajú svoju matku. Bahnice, ktoré porodili dvojčky hneď po pôrode sa uspokojia tým, keď jedno jahňa sa nacia. Táto skutočnosť je častou príčinou hladovania jedného jahňata z dvojčiek. Preto je potrebné ošetrovateľom takémuto stavu predchádzať a prikladať obidve jahňatá k cicianiu. Po 2-3 týždňoch sa vytvorí u bahnice ten návyk, že prvému pribehnutému jahňatu dovolí cicať až potom, keď príde aj to druhé jahňa. Okrem iného aj táto okolnosť vyžaduje zvláštnu pozornosť, pri ošetrovaní bahníc s pôrodom dvoch jahniat a zabezpečiť a podľa možnosti ich oddeliť a diferencovať stupňovite diferencovane ošetrovať a zabezpečiť adekvátnu výživu. Je dobre pamätať nato, že v skupine 15-30 bahníc s dvojčkami sa navzájom vedú identifikovať, najstť jahňatá bahnice a naopak. Početnejšia skupina je už nevýhodná z tohto hľadiska. Vývojom jahniat sa už potom uvoľňuje vzťah jahňa – bahnica – matka... Prv v spoločnosti jahniat, potom nadväzným vývojom úmerne s časom sa zaradia do hierarchie a sociálneho správania v rámci stáda.

Chov oviec tradičnou či klasickou technológiou karpatského systému chovu či držania stád je v našich podmienkach Slovenska najrozšírenejší spôsob. To znamená, že zvieratá v zime či v zimnom ročnom období sú chované vo väčšine v maštali, teda hlavne sa zdržujú v ovčiarni. V letnom období sa pomer obráti, a tak sú väčšinu dňa pasené na pasienku a len na noc sú zahnané do ovčiarnie, ale nie pri košiarovaní.

Vo väčšine ovčích fariem sa ovce bahnia za rok len jedenkrát. Stádo oviec bača a valasi voľne pasú na lúčach a pasienkoch.

4. Priestorové nároky oviec v ovčiarni

Rozdielne vekové skupiny oviec pri tradičnej technológii chovu v ovčiarni umiestnime v závislosti od rozdielnych biologických a produkčných stavov jedincov do väčších alebo menších skupín v rámci stáda. Tieto okolnosti určujú vo vnútri budovy ovčiarnie mikroklimatické parametre, ich hodnoty. Vytvorenie

požadovanej klímy je dôležité v záujme hospodárne efektívnej produkcie dodržať stanovené hygienické normy. Odchýlky od týchto noriem môžu škodlivo pôsobiť na pohodu (wellfare) zvierat, ich zdravotný stav, čo v konečnom dôsledku znižuje produkciu stáda či chovu. Výskumnými meraniami sa zistilo, že v ovčiarni vnútorná teplota medzi – 5 až + 20 °C nie je pre ovce škodlivá. Relatívna vlhkosť (obsah pár) v rozpätí 65 až 85 % je zodpovedajúca. Prúdenie vzduchu v ovčiarni v zimnom období nemá presiahnuť 0,2 m/s a v letnom období 3,2 m/s hodnoty. V maštaľnom vzduchu ovčiarnie sú povolené koncentrácie jednotlivých plynov do nasledovných hodnôt objemových percent:

- oxid uhličitý (CO_2) 0,25 obj. %
- čpavok (amoniak, NH_3) 0,01 obj. %
- sírovodík (H_2S) 0,001 obj. %

Pri klasickom spôsobe držania stáda oviec je potrebné rozhodnúť a zistiť potrebnú plochu pripadajúcu na jedno zviera, normou stanovený priestor môže byť väčší, ale menší plošný priestor nie je prípustný. Tak podľa veku a produkčného zamerania je požiadavka na plochu pre umiestnenie oviec nasledovná:

- jedna bahnica 1 m²/kus
- bahnica s 1 jahňatom 1,2 m²/bahnicu
- bahnica s 2 jahňatami 1,75 m²/kus
- dojčené jahňa 0,25 m²/kus
- jahňa vo výkrme 0,4 m²/kus
- chovné jahňa 0,5 m²/kus
- baran pri sólovom ustajnení 3 m²/kus
- baran pri skupinovom ustajnení 2 m²/kus
- stály výbeh pri ovčiarni: dospelá ovca 3 – 4 m²/kus ovčí dorast na zaradenia do ďalšieho chovu 2 – 3 m²/kus

Pri klasickej technológii chovu, správanie sa zvierat navzájom určujúcim spôsobom ovplyvňuje možnosť dostať sa ku krmnému miestu pre príjem krmiva ako aj dostupnosť napájacieho pri potrebe napiť sa pitnej vody a táto skutočnosť limituje tvorbu veľkosti skupín v rámci čriedy v ovčiarni. Tento faktor hrá významnú úlohu aj pri odbornom a racionálnom vykonaní ošetrovania zvierat v ovčiarni. Dôležitou požiadavkou je, aby ošetrovateľ (bača, honelník) bahnicu po pôrode a jej jahňa ľahko našiel a mohol ich samostatne umiestniť „zaškôlkovať“. Aj to je nezanedbateľné, aby sa jahňa a bahnica ľahko našli. Pri príliš hustom ustajnení na menšom plošnom priestore sa táto podmienka stretáva s ťažkosťami. Z tohto dôvodu je potrebné dobre zvážiť a racionálne rozhodnúť vytváranie rôzne veľkých skupín zvierat v ovčiarni podľa veku, biologického stavu a produkčného zamerania. Veľkosť skupín v ovčiarni môže byť nasledovná:

- prázdne a krátko kotné (rane gravidné) bahnice 150 – 250 ks v skupine
- pred pôrodom bahnice 20 – 50 ks/skupina
- bahnica v čase pôrodu 1 – 3 ks/skupina
- bahnica a jej jahňa či jahňatá do 2 týždňov po pôrode 15– 25 ks/skupina
- bahnica s jahňatom po 3 týždňoch od pôrodu (bahnenia) 50 – 100 ks/skupina
- pri umelej výžive napájané mliečne jahňatá 10 – 20 ks/skupina
- jahňatá vo výkrme 100 – 250 ks/skupina.

Pre zvieratá v ovčiarni je potrebné zabezpečiť aj dostatočný vzdušný objemový priestor. V klasických ovčiarniach so šindľovou alebo slamenou strechou, keď hustota obsadenia zodpovedá požiadavkám, je dostatočná výmena vzduchu. V novších budovách ovčiarní je potrebné venovať primeranú pozornosť vetraniu, pretože vetracie otvory sú často nedostatočné. Práve preto je potrebné denne pravidelným režimom otvárať okná prípadne aj dvere na ovčiarni pre zabezpečenie vetrania a dostatočnej výmeny vzduchu.

5. Farma oviec s produkciou jatočných mliečnych jahniat na dva trhy v roku a celoročnú produkciu mlieka

Súčasná podmienka trhového hospodárstva v rámci trvalo udržateľného rozvoja chovu

oviec sú možné pri produkčnom zameraní na jatočné mliečne jahňatá a ovčie mlieko v našich podmienkach vtedy, keď sa produkujú jatočné mliečne jahňatá tak na klasický veľkonočný trh, ako aj na netradičný vianočný trh po tzv. mimosezónnom jarnom pripúšťaní a pre ekonomický profit je mimoriadne vhodné, keď po odstave jahniat tak na jar, ako aj začiatkom zimy sa realizuje dojenie bahníc buď pre trhovú realizáciu ovčieho mlieka alebo ovčieho hrudkového syra či výrobkov z neho. Takýto systém a technológia chovu vyžaduje dobrú a kvalitnú krmovinovú základňu a uplatnenie riadenej reprodukcie s využitím dostupných metód a postupov asistovanej reprodukcie, aby sa produkcia uplatnila výhodne na trhu v požadovanom časovom termíne a vo vyrovnanej produkčnej úrovni a kvalite.

5.1. Farma s dvoma strediskami alebo stádami oviec

5. 1. 1. Prvé stredisko dojných bahníc. Bahnice sú chované pre tradičnú produkciu jatočných jahniat na veľkonočný trh a nadväznú produkciu mlieka.

Výber plemena:

cigája (C) alebo zošľachtená valaška (ZV)

Spôsob pripúšťania:

prírodné plemenými baranmi

Zloženie stavu oviec strediska:

500 bahníc

35 – 40 plemenných baranov

120 odstavených jahniat vo veku od 3 mesiacov do 1 roka 100 jahničiek od 1 roku do pripustenia a kotnosti

Ročný produkt:

600 odstavených jahniat

2000 kg potnej vlny

26 300 l ovčieho mlieka

Trhové zhodnotenie:

365 mliečnych jatočných jahniat

2000 kg potnej vlny

26 300 l ovčieho mlieka

Krmivo produkujúca plocha:

85 ha lúk a pasienkov, z ktorých sa získa seno a siláž pre zimné krmné obdobie.

Výživa:

210 dňové pasenie pastierom na paši a na doplnkovom pasení na strniisku (v lete).

150 dňové kŕmenie senom, kŕmnom slamou (ďateľinotrávnou silážou).

120 dní prídavok jadrového krmiva pre flushing bahníc a oviec pripravovaných na synchronizáciu ru-

je a v príprave na bahnenie (resp. aj na dojenie aj pri produkcii mlieka)

Dojčené jahňatá dostávajú krmnu zmes *ad libitum*.

Potreba krmív:

spásaná tráva 600 t
seno 133 t (30 % z nákupu, prípadne väčšia produkčná plocha či vlastná produkcia)
slama 150 t (z časti nakúpená)
obrok (jadrové krmivo) 67 t
krmna zmes pre jahňatá 23 t

5.1. 2. Druhé stredisko dojných bahníc. Ovce sú chované pre produkciu jatočných mliečnych jahniat na vianočný trh a nadväznú produkciu ovčieho mlieka v priebehu zimného krmného obdobia. Ide o produkciu ovčieho mlieka alebo ovčieho syra a produktov z ovčieho mlieka na trh v zimnej turisticko-športovej sezóne.

Výber plemena:

cigája (C) alebo zošľachtená valaška (ZV)

Spôsob pripúšťania:

prirodzené plemennými baranmi

Zloženie stavu oviec strediska:

400 bahníc
25 plemenných baranov
80 odstavených jahniat vo veku od 3 mesiacov do 1 roka
50 jahničiek od 1 roka do pripustenia a kotnosti

Ročný produkt:

470 odstavených jahniat
1500 kg potnej vlny
15 200 l ovčieho mlieka

Trhové zhodnotenie:

410 mliečnych jatočných jahniat
1500 kg potnej vlny
15 200 l ovčieho mlieka

Krmivo produkujúca plocha:

75 ha lúk a pasienkov, z ktorých sa získava seno a siláž pre zimné krmné obdobie.

Výživa:

210 dňové pasenie pastierom na paši a na doplnkovom pasení na strnisku (v lete).

150 dňové kŕmenie senom, krmnou slamou (date-linotrávnou silážou).

120 dní prídavok jadrového krmiva pre flushing bahníc a oviec pripravovaných na synchronizáciu ruje a v príprave na bahnenie (resp. aj na dojenie aj pri produkcii mlieka)

Dojčené jahňatá dostávajú krmnu zmes *ad libitum*.

Potreba krmív:

spásaná tráva 480 t
seno 106 t (30 % z nákupu alebo väčšia vlastná produkcia o uvedených 30 %)
slama 120 t (z časti nakúpená)
siláž 240 t
obrok (jadrové krmivo) 62 t
krmna zmes pre jahňatá 23 t

6. Zámery a ciele farmy dojných oviec s dvoma strediskami alebo stádami s produkčným zameraním na celý rok

Zámerom a cieľom projektu je oživiť a obnoviť chov oviec vo vybraných regiónoch Slovenska s využitím súčasných poznatkov o možnosti hospodársky

profitujúco prevádzkovať farmu chovu oviec s hlavným produkčným zameraním na jatočné jahňatá a ovčie mlieko. Realizáciou projektu sa očakávajú nasledovné stanovené ciele:

- Systematické obhospodarovanie trvalých trávnych porastov a neobrábaných pôd.
- Zvýšené využívanie lúk a pasienkov a prispieť k zachovaniu vidieckej krajiny znížením opúšťania pôdy a fariem.
- Vytvorenie pracovných príležitostí pre vidiecke obyvateľstvo.
- Obnovenie tradičných remesiel, výrobných činností na vidieku.
- Zabezpečenie starostlivosti, udržiavanie a ochrana krajiny.
- Podpora vidieckej turistiky a agroturistiky.
- Trvalo udržateľný rozvoj vidieka v rámci trendov európskeho multifunkčného pôdohospodárstva.
- Prispieť ku konkurencieschopnosti s produktmi chovu, ako sú jatočné jahňatá a ovčie mlieko a výrobky z nich, ktoré sú vyhľadávané a dobre predajné komodity na zahraničnom i domacom trhu.
- Podľa projektu zriadené a prevádzkované farmy chovu oviec prispievajú svojimi produktmi pre výrobu potravín do kategórie biopotravín a tzv. funkčných potravín pre špeciálne zdravotné dietetické požiadavky.
- V rámci inovačnej činnosti sa zameriame na overovanie metód riadenia technológie chovu a riadenej reprodukcie na báze prípravkov bez rizika na reziduá a tzv. environmentálne a ekologicky bezchybné.
- Systematické zabezpečovanie rozvoja infraštruktúry pre trvalo udržateľný rozvoj moderného perspektívneho chovu oviec v rámci rozvoja vidieka a starostlivosti o krajinu vrátane agroturistiky.

7. Postupy na dosiahnutie definovaných cieľov

Pre dosiahnutie stanovených cieľov moderného chovu oviec s celoročným produkčným zameraním sa budú môcť zriaďovať, budovať a prevádzkovať inovované nové farmy a strediská chovu alebo stáda podľa vyššie charakterizovaného systému držania chovu. Pri ich prevádzkovaní sa využijú súčasné poznatky z popredných ovce chovajúcich krajín na vyspelej vysokej úrovni, ako aj poznatky získané domácim výskumom z pracovísk našich univerzít (UVL Košice, SPU Nitra) a rezortných ústavov (z bývalého ÚVM Košice a súčasného SCP Nitra). Budú využité realizačné výstupy z obhájených záverečných správ z výskumných úloh, projektov a výskumných programov základného i aplikovaného výskumu a overovacích experimentov priamo v stádach chovateľov z ostatných 5. – 10. rokov.

Pri realizácii zriaďovania a prevádzkovania fariem sa budú uplatňovať súčasné pokrokové technológie chovu, zabezpečovania krmovín a pri produkcii mlieka sa ráta s využitím strojového dojenia a pri produkcii hrudkového syra sa uplatnia súčasné technologické i hygienické požiadavky a platnými normami stanovené podmienky.

Pre zabezpečenie sústavného inovačného procesu bude zriaďovateľ, majiteľ a prevádzkar spolupracovať s odborníkmi z poradenských pracovísk UVL, VVZ a ďalších biologických, technických a technologických služieb. Bude vypracovaný konkrétny harmonogram prác pre komplexné prevádzkovanie farmy (fariem),

ktoré budú zriadené podľa zásady „šitie na mieru každej farmy“ podľa podmienok konkrétnej farmy.

8. Použitá literatúra

1. Blaas, G., 2006: Multifunkčné postavenie a trvalo udržateľný rast poľnohospodárstva a lesníctva. Zborník č. 55, Slovenská akadémia pôdohospodárskych vied, Nitra, 118 s. ISBN 978-80-89162-27-7.
2. Halagan, J., Maraček, I., Švantner, R. a kol., 2007: Vývoj a overovanie produkčných technológií v chovoch dojných oviec plemena cigája a zošľachtená valaška v regiónoch SR. *Ročná správa o riešení projektu aplikovaného výskumu AV 4/0113/06 v roku 2007 pre priebežnú oponentúru*, UVL Košice 2007, s. 70.
3. Maraček, I., Švantner, R. a kol., 2006: Vývoj a overovanie produkčných technológií v chovoch dojných oviec plemena cigája a zošľachtená valaška v regiónoch SR. *Ročná správa o riešení v 1. roku riešenia projektu aplikovaného výskumu AV 4/0113/06 v roku 2006 pre priebežnú oponentúru*. UVL Košice 2006, s. 49.
4. Maraček, I., Vlčková, R., 2006: Fyziologické požiadavky kotných mliekových bahníc pre posledných 6 týždňov gravidity a prípravu na bahnenie a bahnenie: Výživu bahníc nesmieme podceňovať. – Slovenský chov – 11, (4), 44–45s.
5. Maraček, I., Halagan, J., Staníková, A., Pástorová, B., 2006: Vyvolanie a synchronizácia ruje oviec z pohľadu súčasných environmentálnych požiadaviek. – Slovenský chov – 11, (1), 37–38s.
6. Maraček, I., Vlčková, R., Švantner, R., Hromádová, G., Halagan, J., 2007: Efektívnosť riadenej reprodukcie a veterinárnej prevencie oviec s produkčným zameraním na jatočné mliečne jahňatá a hrudkový syr. *Slov. vet. čas.* 32, (2), 97–102s.
7. Mucsi, I., 1997: *Juhtenyésztés és tartás*. Mezőgazdasági Könyvkiadó, Budapest, 417s. ISBN 963 9121 24X.
8. Vahid, Y., Kóbori, J., 2002: *Juhtenyésztők kézikönyve*. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 316s. ISBN 963 9422 00 2.
9. Vlčková, Radoslava – Kostecká, Zuzana – Faigl, Vera – Marton, Alíz – Keresztes, Mónika – Árnysasi, Mariann – Kulcsár, Margit – Dankó, Gabriela – Švantner, Roman – Nagy, Sándor – Csotári, Gábor – Cseh, Sándor – Solti, László – Huszanicza, Gyula – Maraček, Imrich, 2006: Recent progress in endocrine, nutritional and genetic aspects of ovine reproduction. – *Folia Veterinaria* - 50, (3), 2006, 157 – 166s.
10. Vlčková, Radoslava – Kostecká, Zuzana – Faigl, Vera – Marton, Alíz – Keresztes, Mónika – Novotná-Dankó, Gabriela – Csotári, Gábor – Nagy, Sándor – Árnysasi, Mariann – Kulcsár, Margit – Cseh, Sándor – Huszanicza, Gyula – Švantner, Roman – Maraček, Imrich, 2006: Súčasný pokrok vo fyziológii a biotechnickom riadení reprodukcie dojných bahníc. – Slovenský veterinársky časopis – 31, (5), 241–246s.

^{1,2} Práca vznikla v rámci riešenia projektu aplikovaného výskumu AV 4/0113/06, MŠ SR.

^{2,3} Autor je členom SAPV a predsedom Odboru veterinárskeho lekárstva SAPV.

Súťažné fotografie

31.

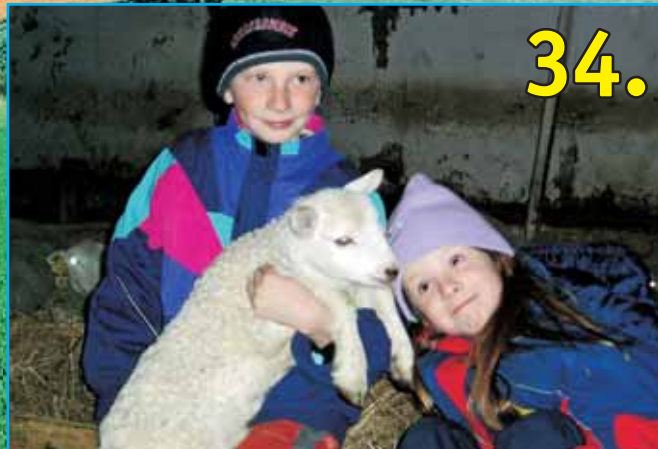
32.

33.

34.

35.

36.

